

Slovník sociálního zabezpečení 2015

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR





Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

u příležitosti 25. výročí od vzniku České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) a 90 let od vzniku prvního moderního zákona o sociálním pojištění na našem území jsme pro vás připravili **Slovník sociálního zabezpečení**. Jde o historicky první publikaci tohoto typu, kterou vydáváme a v níž vysvětlujeme nejdůležitější pojmy z důchodového a nemocenského pojištění, sociálních dávek, zaměstnanosti, sociálních služeb a mnoha dalších oblastí sociální sféry. Slovník je zpracován tak, aby ve srozumitelné formě zejména široké veřejnosti přiblížil pojmy, které mohou být někdy složité na pochopení. Šlo nám hlavně o to, aby se čtenář v problematice rychle zorientoval a také aby se dozvěděl, kde může najít podrobnější informace.

Slovník není určen jen laické veřejnosti, poslouží určitě i mnohým odborníkům. Nicméně je třeba připomenout, že nenahrazuje platnou právní legislativu, přesné informace jsou v příslušných právních předpisech.

Tištěná verze slovníku bude k dispozici ve vestibulu budovy MPSV, na krajských pracovištích Úřadu práce ČR, v klientských centrech ČSSZ a okresních správ sociálního zabezpečení (OSSZ). Chystáme i verzi elektronickou, kterou v nejbližší době najdete na webu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR i ČSSZ.

Věřím, že slovník mnohým z Vás poradí a pomůže. Zároveň chci poděkovat všem zaměstnancům České správy sociálního zabezpečení, Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí i ministerstva, kteří se na nelehké přípravě slovníku podíleli.

Přeji Vám užitečné čtení a co nejvíce pěkných dní,

Michaela Marksová
ministřka práce a sociálních věcí

Adaptace na zdravotní postižení

Adaptace na zdravotní postižení je hodnocena při posuzování **invalidity** a hodnocení **pracovní schopnosti**. Jde o stav, kdy se zdravotně postižený **pojištěnec** dokázal vyrovnat s omezením natolik, že může vykonávat **výdělečnou činnost** bez zhoršení zdravotního stavu, a vliv **zdravotního postižení** proto není tak velký.

Agentura práce

Agentura práce je právnická nebo fyzická osoba, které bylo generálním ředitelstvím **Úřadu práce ČR** uděleno povolení k příslušné formě **zprostředkování zaměstnání**. Zprostředkovávat zaměstnání může bezplatně nebo za úhradu. V případě zprostředkování zaměstnání za úhradu nemůže být úhrada požadována od osoby, které je zaměstnání zprostředkováváno.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Aktivní politika zaměstnanosti

Aktivní politika zaměstnanosti je souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti. Mezi nástroje aktivní politiky zaměstnanosti patří **rekvalifikace**, investiční pobídky, **veřejně prospěšné práce**, **společensky účelná pracovní místa**, překlenovací příspěvek, **příspěvek na zapracování**, **příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program**. Součástí opatření aktivní politiky zaměstnanosti jsou rovněž poradenství, **podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením** s výjimkou příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na **chráněných pracovních místech**, **sdílené zprostředkování zaměstnání** a **cílené programy k řešení zaměstnanosti**. Aktivní politiku zaměstnanosti primárně zabezpečují Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a **Úřad práce ČR**.

Ambulantní sociální služba

Ambulantní sociální služba je **sociální služba** poskytovaná ambulantně, tj. způsobem, kdy je služba **uživateli** poskytována v **zařízení sociálních služeb**, ale uživatel toto zařízení pouze navštěvuje a nemá v něm zajištěné ubytování (tj. přenocování přímo v zařízení nebo v jiné budově, která je využívána při poskytování této sociální služby). Ambulantně může být poskytováno 19 z celkového počtu 33 **druhů sociálních služeb** (z toho čtyři druhy sociálních služeb mohou být poskytovány výhradně ambulantně, deset druhů služeb současně ambulantní a **terénní formou**, čtyři druhy služeb všemi třemi **formami poskytování sociálních služeb** a jeden druh sociální služby je možné poskytovat v ambulantní a **pobytové formě**). Ambulantně lze poskytovat **sociální poradenství**, některé **služby sociální péče** (např. **denní stacionář** nebo **odlehčovací služby** aj.) i některé **služby sociální prevence** (např. **kontaktní centra**, **sociálně terapeutické dílny** aj.).

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Asistent sociální péče

Asistent sociální péče je osoba, která poskytuje podporu a pomoc **osobě závislé na péči**, ale není ani registrovaným **poskytovatelem sociálních**

služeb, ani osobou blízkou. Asistent sociální péče tak nemá povinnost splňovat kvalifikační předpoklady nutné pro poskytování činností v oblasti **sociálních služeb** (viz také **zajištění kvality sociálních služeb, sociální pracovník, pracovník v sociálních službách**).

Může jím být pouze fyzická osoba, která je starší 18 let, je zdravotně způsobilá a neposkytuje tuto péči jako podnikatel. Asistent sociální péče je povinen s osobou, již poskytuje pomoc, uzavřít písemnou smlouvu o poskytnutí pomoci. Asistent sociální péče musí být vždy uveden jako pečující osoba v žádosti o **příspěvek na péči**. Asistent sociální péče není **zaměstnancem** a nemá povinnost hradit zdravotní pojištění (je za něj hrazeno ze státního rozpočtu).

Azylový dům

Azylové domy patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určeny osobám ohroženým **nepříznivou sociální situací** související s bydlením (ztráta bydlení, nevyhovující bydlení, násilné chování osoby obývající společné obydlí apod.). Tato sociální služba může být poskytována různým skupinám osob, které přišly o bydlení nebo jsou ztrátou bydlení ohroženy. Existují proto azylové domy určené všem osobám v této situaci, ale i azylové domy pro rodiče s dětmi (případně osamělé rodiče s dětmi, matky s dětmi apod.).

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto **činnosti**:

- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- poskytnutí ubytování,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování této služby mohou být zajištěny i další činnosti. Jde o **pobytovou sociální službu**. Služba je poskytována na přechodnou dobu. Poskytování této služby je tak omezeno trváním nepříznivé sociální situace a uživateli je při poskytování služby současně podporován ve snaze o její řešení. Nejde ale ani jen o zajištění jednorázového či krátkodobého přenocování jako u nocleháren.

Poskytnutí ubytování a stravy (pomoc při jejím zajištění) jsou u této služby umožňovány za úhradu, a to v maximální výši, která je stanovena ve vyhlášce k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Bydliště (trvalé bydliště)/trvalý pobyt

Bydliště je místo, kde se osoba trvale zdržuje. Tedy tam, kde má svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí. U **migrujících osob** se za stát bydliště považuje místo, kde osoba obvykle bydlí (domovská země). Pokud je pro účely sociálního zabezpečení třeba určit stát bydliště, posuzují **příslušné/kompetentní instituce** řadu kritérií, jako jsou např. doba trvání pobytu, situace bydlení, rodinné vazby, místo profesní či nevýdělečné činnosti apod. Při určování bydliště se vychází z faktického stavu a z úmyslu osoby trvale se zdržovat/pobývat na určitém místě. Každá osoba může mít pouze jeden stát bydliště. Někdy se pojem „bydliště“ nesprávně zaměňuje s pojmem trvalý pobyt, což je místo, v němž je osoba za evidenčním účelem úředně přihlášena k pobytu, ale kde se ve skutečnosti nemusí vůbec zdržovat.

Centra denních služeb

Centra denních služeb patří mezi **služby sociální péče**. Jsou určena osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo **zdravotního postižení**, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Podobným **druhem sociální služby** jsou **denní stacionáře**. Obě služby se mezi sebou liší okruhem osob, kterým jsou určeny. U obou služeb se také liší některé činnosti, které jsou při jejich poskytování vykonávány.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto **činnosti**:

- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti**,
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím**,
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována **ambulantně**. Je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Cílené programy k řešení zaměstnanosti

Cílené programy k řešení zaměstnanosti jsou uplatňovány v rámci **aktivní politiky zaměstnanosti**. Cíleným programem se rozumí soubor opatření zaměřených ke zvýšení možnosti fyzických osob nebo jejich skupin uplatnit se na trhu práce; součástí programu jsou stanovení podmínek pro jeho provádění a harmonogram čerpání. Regionální programy obecního, okresního a krajského charakteru schvaluje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, programy celostátního charakteru pak vláda České republiky. Mezi cílené programy patří i programy podporující pracovní uplatnění **osob se zdravotním postižením**, například investicemi do hmotného majetku.

Cizinec

Cizincem se podle zákona o pobytu cizinců na území České republiky rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie. Pro fyzickou osobu, jež není státním občanem ČR, ani občanem EU, Norska, Islandu, Lichtenštejska a Švýcarska, ani jeho rodinným příslušníkem nebo je bez státní příslušnosti, platí v oblasti zaměstnávání a zdravotního a sociálního pojištění speciální právní podmínky. Ovšem cizinec, který má na území ČR trvalý pobyt, má z hlediska zaměstnávání a sociálního zabezpečení stejná práva a povinnosti jako občan ČR či EU/EHP, např. při výběru **zaměstnání** nemusí žádat o **povolení k zaměstnání**, s výjimkou některých povolání, kde se podle zákona vyžaduje státní občanství ČR. Stejně je nahlíženo na cizince, který požívá doplňkovou nebo dočasnou ochranu podle zvláštního zákona.

- (zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů)
- (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Částka živobytí

Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností. Pro stanovení živobytí okruhu **společně posuzovaných osob** se jednotlivé částky živobytí osob počítají. Částka živobytí se odvíjí od částek **existenčního** a životního minima. Částka živobytí osoby se zvyšuje, pokud zdravotní stav osoby vyžaduje podle doporučení příslušného odborného lékaře zvýšené náklady na dietní stravování. Částka živobytí u osoby, která dluží na výživném pro nezletilé dítě částku vyšší než trojnásobek stanovené měsíční splátky, činí částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování. Částka živobytí u osoby, která je vedena v evidenci **uchazečů o zaměstnání** a v posledních šesti kalendářních měsících před podáním žádosti o **dávku pomoci v hmotné nouzi** jí byl skončen základní pracovněprávní vztah z důvodu porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jí vykonávané práci zvlášť hrubým způsobem nebo s ní byl skončen jiný **pracovní poměr** z obdobného důvodu, činí částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování. Částka živobytí u osoby, které je poskytována zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení po celý kalendářní měsíc, činí částku existenčního minima případně zvýšenou z důvodu dietního stravování.

- (zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)

Čekací doba – nemocenské pojištění

Čekací doba je stanovená doba trvání účasti na pojištění, která je podmínkou vzniku nároku na dávku nemocenského pojištění. Čekací doba je stanovena pro nárok na **nemocenské a peněžitou pomoc v mateřství**.

Pro získání nároku na nemocenské musí být **osoba samostatně výdělečně činná** účastna **nemocenského pojištění** po dobu alespoň tří měsíců bezprostředně před vznikem pracovní neschopnosti (**karantény**). U **zaměstnanců** čekací doba stanovena není, nárok na nemocenské může vzniknout, i pokud pracovní neschopnost vznikne první den **zaměstnání** zakládajícího účast na nemocenském pojištění.

U peněžitě pomoci v mateřství je stanovena čekací doba v délce 270 kalendářních dnů v posledních dvou letech přede dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství. V případě osob samostatně výdělečně činných musí být zároveň splněna i druhá podmínka: z 270 dnů účasti na pojištění musí účast OSVČ na pojištění trvat po dobu alespoň 180 kalendářních dnů v posledním roce přede dnem počátku **podpůrčí doby**. Do doby účasti na pojištění se pro splnění podmínek čekací doby pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství započítává též doba studia, pokud bylo úspěšně ukončeno. Rovněž se započte doba pobírání invalidního důchodu pro **invaliditu** třetího stupně, jestliže byl tento důchod odňat a po odnětí tohoto důchodu vznikla, popřípadě dále trvala pojištěná činnost.

Česká správa sociálního zabezpečení

Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ) je instituce, která spravuje systém **důchodového pojištění, nemocenského pojištění a lékařské**

posudkové služby. Česká správa sociálního zabezpečení tedy především vyplácí **důchody** a dávky vázané na výplatu českého důchodu (příplatek, zvláštní příspěvek a dorovnávací přídavek), pokud k výplatě nejsou příslušné orgány sociálního zabezpečení ministerstev obrany, vnitra nebo spravedlnosti, vybírá **pojistné** na sociální zabezpečení a příspěvky na **státní politiku zaměstnanosti**, dále zajišťuje lékařskou posudkovou službu a je **styčným místem** pro styk s cizinou ve věcech sociálního zabezpečení. Tato instituce má ústředí se sídlem v Praze, regionální pracoviště jsou umístěna v krajských městech. Nižší stupeň struktury tvoří **okresní správy sociálního zabezpečení**, které v Praze a v Brně nahrazují Pražská správa sociálního zabezpečení, resp. Městská správa sociálního zabezpečení Brno, a jejich územní pracoviště. Adresa ústředí České správy sociálního zabezpečení je Křížová 25, 225 08 Praha 5. Další informace jsou dostupné na internetových stránkách na adrese www.cssz.cz. Činnost České správy sociálního zabezpečení upravuje zejména zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

Činnosti při poskytování sociálních služeb

Při poskytování sociálních služeb jsou vykonávány činnosti, které **uživatele služeb** chrání před vznikem různých **nepříznivých sociálních situací** nebo pomáhají při jejich zvládnutí a překonávání. Činnosti vykonávané při poskytování sociálních služeb tak uživatele těchto služeb chrání před **sociálním vyloučením** nebo přispívají k jejich **sociálnímu začleňování**. Okruh těchto činností i jejich konkrétní podoba se liší podle **druhu sociální služby, formy poskytování služby**, skupiny osob, kterým jsou určeny, případně podle dalších důležitých okolností. V zákoně je rozlišeno celkem 13 základních skupin těchto činností:

- **pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu,**
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- poskytnutí ubytování, popřípadě přenocování,
- **pomoc při zajištění chodu domácnosti,**
- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,**
- základní **sociální poradenství,**
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti,**
- pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí,
- **telefonická krizová pomoc,**
- **nácvik dovedností pro zvládnutí péče o vlastní osobu, soběstačnosti** a dalších činností vedoucích k sociálnímu začleňování
- a podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Číslo sociálního pojištění/rodné číslo/evidenční číslo pojištěnce

Číslo sociálního pojištění je číslo, pod kterým jsou osoby u dané instituce pojištěny, a zároveň jde o základní identifikační údaj osob v oblasti sociálního zabezpečení, který je třeba uvádět při komunikaci s institucemi sociálního zabezpečení.

U zahraničních institucí jde o identifikační číslo, které bylo osobě přiděleno v daném členském státě. V České republice jde o rodné číslo, případně evidenční číslo pojištěnce.

Rodné číslo je jednoznačným číselným identifikátorem fyzické osoby a přiděluje ho Ministerstvo vnitra České republiky.

Evidenční číslo pojištěnce je přechodné číslo sociálního pojištění, které Česká správa sociálního zabezpečení přiděluje na přechodnou dobu (do doby přidělení rodného čísla) na základě žádosti a po předložení určitých dokladů.

Dávka nemocenského pojištění

Z nemocenského pojištění se **zaměstnancům** poskytují čtyři peněžité dávky, a to **nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, ošetrovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství**. **Osoby samostatně výdělečně činné** a některé zvláštní skupiny zaměstnanců (např. zahraniční zaměstnanci, zaměstnanci vykonávající **zaměstnání malého rozsahu**, pracující na základě **dohody o pracovní činnosti** nebo **dohody o provedení práce**) mají nárok, pokud jsou pojištěni, pouze na nemocenské a peněžitou pomoc v mateřství. Nemocenské pobírají pojištěnci v případě **dočasné pracovní neschopnosti** či nařízené **karantény**. Peněžitá pomoc v mateřství je poskytována v době těhotenství, mateřství a při **převzetí dítěte do péče**. Ošetrovné náleží zaměstnancům, kteří pečují o dítě mladší deseti let nebo jiného člena **domácnosti** z důvodu jeho nemoci či úrazu nebo o dítě mladší deseti let, např. z důvodu jeho karantény či uzavření školy. Na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství mají nárok ženy, které byly z důvodu těhotenství, porodu nebo kojení převezeny na jinou práci s nižším výdělkem. Dávky **nemocenského pojištění** náleží za kalendářní dny. Všechny dávky nemocenského pojištění vyplácí **okresní správa sociálního zabezpečení**.

Dávky pomoci v hmotné nouzi

Dávky pomoci v hmotné nouzi jsou formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Jsou jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje proti **sociálnímu vyloučení**. Vychází z principu, že každá osoba, jež pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá. Dávky pro osoby s nedostatečnými příjmy (v **hmotné nouzi**) jsou: **příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc**. Řízení o přiznání dávky se koná na základě písemné žádosti na předepsaném formuláři, který je k dispozici na Úřadu práce ČR, popřípadě v elektronické podobě na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

- (zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)
- (zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu)

Dávky pro osoby se zdravotním postižením

Účelem dávek pro osoby se zdravotním postižením (OZP) jsou zmírnění sociálních důsledků **zdravotního postižení** a podpora začlenění osob se zdravotním postižením do běžného života společnosti. Jsou určeny těm, jejichž zdravotní stav poskytnutí některé z těchto dávek vyžaduje. Mezi tyto dávky patří nepojistné dávky, a to příspěvek na mobilitu a **příspěvek na zvláštní pomůcku**. Poskytují je krajské pobočky Úřadu práce ČR, o odvolání proti jejich rozhodnutí rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Vyplácejí se na účet určený příjemcem dávky nebo poštovní poukázkou. **Příjemcem dávky** je oprávněná osoba, tedy osoba, která má na dávku nárok. U osob s omezenou svéprávností a nezletilých dětí je příjemcem dávky zákonný zástupce nebo jiná fyzická osoba, které byla nezletilá oprávněná osoba svěřena do péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Nemůže-li oprávněná osoba nebo jiný příjemce dávky dávku přijímat, krajská pobočka Úřadu práce rozhodne o ustanovení **zvláštního příjemce dávky**. Tyto dávky nepodléhají výkonu rozhodnutí a nemohou být předmětem dohody o srážkách, tzn., že nemohou být oprávněné osobě zabaveny exekutorem. Právní předpisy, které se týkají dávek pro osoby se zdravotním postižením, upravují také **průkaz osoby se zdravotním postižením** a některé benefity, které z něj vyplývají.

V rámci dalších systémů sociálního zabezpečení mohou osoby se zdravotním postižením žádat o **invalidní důchod** a **příspěvek na péči**.

- (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)
- (vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)

Dávky státní sociální podpory

Dávky **státní sociální podpory** jsou **přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné**. Některé z nich (pří-
davek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné) se poskytují v závislosti na výši příjmu žadatele a **společně posuzovaných osob**.

O dávkách státní sociální podpory rozhodují a vyplácejí je krajské pobočky Úřadu práce ČR. Rozhodnutí vydaná ve správním řízení krajskými pobočkami Úřadu práce ČR přezkoumává na základě podaného odvolání Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

- (zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)

Denní stacionář

Denní stacionář patří mezi **služby sociální péče**. Je určen osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku nebo **zdravotního postižení**, a osobám s chronickým duševním onemocněním, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Podobným **druhem sociální služby** jsou **centra denních služeb**. Obě služby se mezi sebou liší okruhem osob, kterým jsou určeny. U obou služeb se také liší některé činnosti, jež jsou při jejich poskytování vykonávány. Naopak značně odlišnou službou je z hlediska cílů, formy poskytování i dalších charakteristik (i přes velmi podobný název) sociální služba **tydenní stacionář**.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,**
- **pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,**

- poskytnutí stravy,
- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,**
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování sociální služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována **ambulantně**. Maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Denní vyměřovací základ – nemocenské pojištění

Denní vyměřovací základ se používá při stanovení výše **dávky nemocenského pojištění**. Denní vyměřovací základ se zjistí tak, že se **vyměřovací základ** (veškerý příjem podléhající odvodu pojistného na důchodové pojištění; u **osob samostatně výdělečně činných** vyměřovací základy, ze kterých bylo uhrazeno pojistné na **nemocenské pojištění**) v **rozhodném období** dělí počtem kalendářních dnů připadajících na toto rozhodné období. Do tohoto počtu dnů se však některé dny nezahrnují (jde o tzv. **vyloučené dny**), aby neodůvodněně nedocházelo ke snížení výše denního vyměřovacího základu – např. dny pobírání **nemocenského**. Takto stanovený průměrný denní příjem se dále pro výpočet dávek upravuje (redukuje) podle stanovených **redukčních hranic** příjmu.

Dílčí důchod

Dílčí důchod (někdy též „poměrný důchod“) se přiznává **migrující osobě**, která splnila podmínku **doby pojištění** potřebné pro vznik **nároku na důchod** pouze s přihlédnutím k dobám pojištění získaným ve více státech nebo jí byl důchod vypočten s přihlédnutím k zahraničním dobám pojištění. Výpočet dílčího **důchodu** je upraven v **koordinačních nařízeních** nebo v **mezinárodních smlouvách o sociálním zabezpečení**. Ve výsledku pak osoba pobírá tolik dílčích důchodů, v kolika státech byla pojištěna. Metoda dílčích důchodů zajišťuje spravedlivé rozdělení nákladů na důchody mezi všechny státy, v nichž byla migrující osoba během svého života **důchodově pojištěna**.

Diskriminace na trhu práce

Diskriminace v obecném smyslu představuje znevýhodňující zacházení s jinou osobou či osobami. Diskriminace je přímá a nepřímá. Přímou diskriminací se rozumí takové jednání včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, **zdravotního postižení**, náboženského vyznání, víry či světového názoru. Za diskriminaci se považují i obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci. Za diskriminaci z důvodu pohlaví se považuje i diskriminace z důvodu těhotenství, mateřství

nebo otcovství a z důvodu pohlavní identifikace. Nepřímou diskriminací se rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého ze zákonem stanovených důvodů osoba znevýhodněna oproti ostatním. Právní řád České republiky obsahuje příslušnou právní úpravu, aby nedocházelo k diskriminaci ve věcech **práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání**.

- (zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů – obecná právní úprava zákazu diskriminace)
- (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů – oblast zaměstnanosti)

Dítě – důchodové pojištění

Výchova dítěte může mít vliv při výpočtu **důchodu** a u žen rovněž na **důchodový věk**. Pro účely **důchodového pojištění** je za dítě považováno vlastní nebo osvojené dítě a v některých případech i **dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů**.

Dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů (převzaté dítě)

Dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů je pro některé účely posuzováno stejně jako dítě vlastní. Jde např. o případy, kdy někdo převezme do péče dítě manžela (či manželky), kterému dítě bylo svěřeno při rozvodu do péče (nebo pokud druhý z rodičů zemřel či je soudem zbaven rodičovské odpovědnosti). O převzetí do péče nahrazující péči rodičů také jde, rozhodne-li soud o:

- **svěření dítěte do péče jiné osoby;**
- **osvojení** dítěte, předání dítěte do péče budoucího **osvojitele** či předání osvojiteli před osvojením;
- jmenování osoby **poručníkem** dítěte či podání návrhu na ustanovení poručníka, pokud již tato osoba o dítě pečuje;
- svěření do **pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu** či předpěstounské péče.

Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav – dávky osobám se zdravotním postižením

Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se pro účely posuzování nároku na **dávky pro osoby se zdravotním postižením** a příspěvek na péči považuje nepříznivý zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy trvá nebo má trvat déle než jeden rok.

Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav – lékařská posudková služba

Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav je zdravotní stav, který má podstatný nepříznivý vliv na **výdělečnou činnost** a trvá déle než rok, případně ještě rok netrvá, ale lze předpokládat, že bude trvat déle než rok. Vliv dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu na **pracovní schopnost** posuzuje **posudkový lékař**. Na podkladě jeho posouzení rozhoduje orgán sociálního zabezpečení o přiznání dávky. Dlouhodobost nepříznivého zdravotního stavu je podmínkou pro zjištění **invalidity**, stupně závislosti aj.

Doba dočasné pracovní neschopnosti (doba nemoci) – důchodové pojištění

Doba dočasné pracovní neschopnosti neboli doba nemoci je **vyloučenou dobou**. To znamená, že při výpočtu **důchodu** při stanovení **výpočtového základu** je tato doba odečtena z celkového úhrnu dob, aby nesnížila („nerozmělnila“) průměr stanovený z **vyměřovacích základů** v rozhodném období. Jde tedy o ochranu **pojištěnce** bránící tomu, aby nemoc neodůvodněně nevedla ke snížení důchodu. Podmínkou pro hodnocení doby dočasné pracovní neschopnosti jako vyloučené doby je to, že si **pojištěnec** nezpůsobil pracovní neschopnost úmyslně. Pokud pracovní neschopnost vznikla až v **ochranné lhůtě**, jde rovněž o vyloučenou dobu.

Stejně jako doba dočasné pracovní neschopnosti jsou jako vyloučená doba hodnoceny i tyto doby:

1. doba nařízené **karantény**,
2. doba, po kterou trvala potřeba **ošetřování** dítěte ve věku do deseti let nebo jiného člena **domácnosti**, pokud má pojištěnec nárok na **ošetřovné**; tato doba je takto hodnocena jen prvních devět dnů ošetřování (případně prvních 16 dnů u osamělého pojištěnce, který má v péči dítě mladší 16 let, které neukončilo povinnou školní docházku),
3. doba před porodem, kdy nebyla z důvodu těhotenství vykonávána **výdělečná činnost** (nejdříve od osmého týdne před očekávaným dnem porodu).

Doba nezaměstnanosti – důchodové pojištění

Doba nezaměstnanosti je za určitých podmínek započítávána při výpočtu důchodu podobně jako doba **zaměstnání**. Jde o **náhradní dobu**, která se započítává do **doby pojištění**, pokud je **nezaměstnaný** veden v evidenci **uchazečů o zaměstnání** u Úřadu práce ČR a současně má nárok na **podporu v nezaměstnanosti**. Do doby pojištění se však započítává i doba, kdy nezaměstnaný neměl na podporu v nezaměstnanosti nárok, ovšem v maximálním rozsahu tří let počítaných zpětně od vzniku **nároku na důchod**. Z této doby lze před dosažením věku 55 let započítat pouze jeden rok. Doba nezaměstnanosti se pro účely stanovení výše důchodu započítává do doby pojištění pouze v rozsahu 80 %. Při posouzení, zda byla splněna podmínka **potřebné doby pojištění** pro nárok na **starobní důchod**, se doba nezaměstnanosti započítává rovněž pouze v rozsahu 80 %, jde-li o období nezaměstnanosti po 31. prosinci 2009.

Doba péče o dítě – důchodové pojištění

Doba péče o **dítě** je za určitých podmínek započítávána při výpočtu **důchodu** podobně jako doba **zaměstnání**. Péče o **dítě** do věku čtyř let je totiž **náhradní dobou**, která se zahrnuje do celkové **doby pojištění**. Doba péče o dítě může být započítána ženě či muži, ale pokud pečují současně, nelze stejné období započítat oběma. V takovém případě bude období započítáno jako náhradní doba pojištění tomu, kdo o dítě pečuje ve větším rozsahu. Doba péče o dítě se prokazuje při žádosti o důchod čestným prohlášením.

Doba péče o osobu bezmocnou, doba péče o osobu bezmocnou nebo závislou na pomoci jiné osoby – důchodové pojištění

Tato doba je za určitých podmínek hodnocena při výpočtu **důchodu** jako **náhradní doba**, která se započítává do **doby pojištění**. Je započítávána té osobě, která osobně pečuje o osobu mladší deseti let, která je závislá na pomoci jiné osoby ve stupni I, nebo o osobu, jež je závislá na pomoci jiné osoby ve stupni II, stupni III nebo stupni IV, pokud spolu žijí v **domácnosti**. Podmínka společného soužití v domácnosti se nevyžaduje, pokud jde o **osobu blízkou**.

Doba pobírání invalidního důchodu

Doba pobírání invalidního důchodu pro **invaliditu** třetího stupně (před 1. lednem 2010 doba pobírání plného **invalidního důchodu**) je započítávána při výpočtu **důchodu** podobně jako doba **zaměstnání**. Jde o **náhradní dobu**, která se započítává do **doby pojištění** při stanovení výše důchodu v rozsahu 80 %, při posouzení, zda byla splněna podmínka **potřebné doby pojištění** pro nárok na **starobní důchod**, rovněž v rozsahu 80 % (podle toho, kdy byla doba pobírání invalidního důchodu získána, příp. v plném rozsahu, tj. obdobně, jak je uvedeno u hesla **doba nezaměstnanosti – důchodové pojištění**). Takto jsou hodnoceny i doby osob, které invalidní důchod sice nepobírají, ale splňují podmínky nároku na invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně a místo toho pobírají výsluhový příspěvek nebo příspěvek za službu podle zvláštních zákonů.

Doba pojištění – důchodové pojištění

V důchodové oblasti doba pojištění hraje důležitou roli jako jedna z podmínek **nároku na důchod** i jako jeden z faktorů ovlivňujících výši **důchodu**. Dobou pojištění jsou kryta období, kdy je osoba účastníkem důchodového **pojištění (pojištěncem)**. Doba pojištění se však zpravidla započítá pouze za období, za která je za pojištěnce uhrazeno **pojistné** na důchodové pojištění. Do doby pojištění se však kromě těchto období při stanovení nároku na důchod a při stanovení výše důchodu podle příslušných pravidel započítají i **náhradní doby**.

Doba studia

Doba studia je po dobu prvních šesti let po dosažení věku 18 let započítávána při výpočtu **důchodu** podobně jako doba **zaměstnání**. Doba studia získaná po 31. prosinci 2009 však nově již není takto započítávána. Pro dobu studia získanou před tímto datem platí, že jde o **náhradní dobu**, která se při stanovení výše důchodu započítává do **doby pojištění** v rozsahu 80 %. Doba studia od ukončení povinné školní docházky do dosažení 18 let věku je hodnocena jako **doba pojištění** (zaměstnání), pokud bylo studium vykonáváno před rokem 1996.

Doba výdělečné činnosti po vzniku nároku na starobní důchod (přesluhování, práce na procenta)

Výdělečná činnost po vzniku nároku na **starobní důchod** se jinak nazývá též přesluhování či práce na procenta. Jde často o situaci, kdy někdo odloží odchod do starobního důchodu. Takový **pojištěnec** má již na starobní důchod nárok, ale počká s podáním žádosti o starobní důchod a výkonem **výdělečné činnosti** si dále zvyšuje výši starobního důchodu. Za každých 90 dnů takové výdělečné činnosti se potom při výpočtu důchodu zvyšuje **procentní výměra důchodu** o 1,5 % **výpočtového základu**. Do této doby se však nezapočítávají některé situace, zejména **doba nemoci**. Kromě

takového postupu je možné důchodovou situaci související s prací po dosažení nároku na starobní důchod řešit i jinak: pobírat vedle výkonu výdělečné činnosti **poloviční důchod**, nebo o důchod požádat od vzniku nároku a **výdělečnou činnost konat v souběhu s pobíráním důchodu**.

Doba výkonu vojenské služby

Doba základní vojenské služby v ozbrojených silách České republiky je započítávána při výpočtu **důchodu** podobně jako doba **zaměstnání**. Jde o **náhradní dobu**, která se plně započítává do **doby pojištění** při stanovení výše důchodu i při posouzení, zda byla splněna podmínka potřebné doby pojištění pro **nárok na důchod**. Stejným způsobem je pro tento nárok hodnocena i doba civilní služby konaná do roku 2004, avšak pro vyšší důchodů jen v rozsahu 80 %.

Dobrovolná účast na nemocenském pojištění (osoba samostatně výdělečně činná)

U **osob samostatně výdělečně činných** je účast na **nemocenském pojištění** dobrovolná, mohou se samy rozhodnout, zda se k tomuto pojištění přihlásí. Aby se mohla osoba samostatně výdělečně činná k pojištění přihlásit, musí splnit podmínku výkonu **výdělečné činnosti** na území České republiky a podat přihlášku k pojištění na předepsaném tiskopise. Nemocenské pojištění jí vzniká dnem, který uvedla v přihlášce k účasti na pojištění, nejdříve však dnem, ve kterém byla přihláška podána. K nemocenskému pojištění se nelze přihlásit zpětně. Účast na nemocenském pojištění osoby samostatně výdělečně činné zaniká: odhlášením z pojištění, nezaplacením pojistného ve stanovené výši nebo lhůtě, nástupem výkonu trestu odnětí svobody a dále např. při ukončení výkonu samostatně výdělečné činnosti nebo zániku oprávnění k výkonu činnosti. Z nemocenského pojištění jsou osobám samostatně výdělečně činným poskytovány dvě dávky, **nemocenské a peněžitá pomoc v mateřství**. Nemocenské náleží až od 15. dne trvání pracovní neschopnosti. Osoba samostatně výdělečně činná, která je účastna nemocenského pojištění, je povinna platit pojistné na nemocenské pojištění na jednotlivé kalendářní měsíce. Výše pojistné sazby na nemocenské pojištění je 2,3 % z měsíčního základu. Do určité míry se může osoba samostatně výdělečně činná rozhodnout, v jaké výši se pojistí. Určuje si měsíční základ pojistného na nemocenské pojištění svou platbou v rozmezí minima a maxima. V roce 2015 je minimální měsíční platba na nemocenské pojištění 115 Kč (minimální **vyměřovací základ** činí 5 000 Kč), maximum je pro každou osobu individuální a odvíjí se od výše vyměřovacího základu, ze kterého v předchozím období zaplatila pojistné na **důchodové pojištění**. Při prvním zahájení činnosti je maximálním vyměřovacím základem $\frac{1}{2}$ průměrné mzdy, tj. pro rok 2015 částka 13 306 Kč (maximální možné pojistné v tomto případě činí 307 Kč).

Dobrovolné pojištění

Účast na **důchodovém pojištění** znamená na jedné straně povinnost odvádět **pojistné**, na druhé straně však na základě této účasti vzniká při splnění příslušných podmínek **nárok na důchod**. Pokud se někdo neúčastní důchodového pojištění, odrazí se to na výši jeho **důchodu**. V některých případech to může znamenat, že nebude mít nárok na důchod vůbec, protože v důsledku krátké účasti na důchodovém pojištění nesplní podmínku potřebné **doby pojištění**. Osoba starší 18 let se však může k účasti dobrovolně přihlásit na **okresní správě sociálního zabezpečení** v místě svého trvalého pobytu. Jako dobrovolný účastník bude odvádět pojistné z **vyměřovacího základu** podle vlastního rozhodnutí,

minimálně však ve výši jedné čtvrtiny průměrné mzdy v ČR. Pokud se někdo účastní pojištění dobrovolně bez uvedení důvodu, může tak činit maximálně celkem patnáct let s tím, že před podáním přihlášky k dobrovolnému pojištění může účast trvat pouze jeden rok. Déle se může dobrovolně účastnit, jestliže prokáže jako důvod dobrovolné účasti vedení v evidenci Úřadu práce ČR jako **uchazeče o zaměstnání, dobu studia, výdělečnou činnost** v cizině či následování manžela/manželky/registrovaného partnera pracujícího v cizině, výkon dlouhodobé dobrovolnické služby, činnost ve prospěch zahraničního **zaměstnavatele** nebo výkon funkce poslance Evropského parlamentu.

Dočasná pracovní neschopnost

Dočasnou pracovní neschopností se rozumí stav, kdy pojištěnec nemůže z důvodu nemoci (úrazu) vykonávat dosavadní **výdělečnou činnost**. O vzniku dočasné pracovní neschopnosti rozhoduje **ošetřující lékař**. Dočasná pracovní neschopnost se posuzuje odděleně ke každé z pojištěných činností, protože každá může klást jiné požadavky na zdravotní způsobilost pojištěnce. V **ochranné lhůtě** vznikne dočasná pracovní neschopnost, pokud pojištěnec nemůže plnit povinnosti **uchazeče o zaměstnání**. Práceschopným je uznán také pojištěnec, který byl sám přijat do nemocnice či tam byl přijat jako **doprovod** nezletilého dítěte nebo byl přijat k poskytnutí komplexní lázeňské péče, a dále pojištěnec, jenž pro poškození nebo ztrátu ortopedické nebo kompenzační pomůcky nemůže vykonávat dosavadní výdělečnou činnost.

V době nároku na **peněžitou pomoc v mateřství** vzniká dočasná pracovní neschopnost, pokud dlouhodobé závažné onemocnění pojištěnce znemožňuje péči o dítě. U těhotné pojištěnky, která nemá nárok na peněžitou pomoc v mateřství ze žádné činnosti a doloží tuto skutečnost potvrzením **okresní správy sociálního zabezpečení**, rozhodne ošetřující lékař o vzniku dočasné pracovní neschopnosti od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu.

Ošetřující lékař uznává dočasnou pracovní neschopnost ode dne, kdy ji zjistil. Výjimečně ji může uznat až tři kalendářní dny zpětně, zejména pokud nemohl pojištěnec lékaře navštívit. V průběhu dočasné pracovní neschopnosti je ošetřující lékař povinen posuzovat zdravotní stav pojištěnce a provádět kontroly zdravotního stavu. Ošetřující lékař ukončí dočasnou pracovní neschopnost, pokud zjistí, že zdravotní stav umožňuje pojištěnci vykonávat dosavadní pojištěnou činnost (po uplynutí 180 dnů i jinou výdělečnou činnost) nebo pečovat o dítě. Ošetřující lékař může ukončit dočasnou pracovní neschopnost až tři dny dopředu. Důvodem k ukončení dočasné pracovní neschopnosti jsou kromě zlepšení zdravotního stavu také oprava nebo pořízení nové ortopedické či kompenzační pomůcky, uznání **invalidity**, vznik nároku na výplatu **starobního důchodu** při skončení zaměstnání a vznik nároku na peněžitou pomoc v mateřství. Pojištěnce, která neměla nárok na peněžitou pomoc v mateřství, trvá dočasná pracovní neschopnost do konce šestého týdne po porodu. Pokud se pojištěnec/pojištěnka nedostaví ke kontrole a neprokáže závažné důvody, ošetřující lékař pracovní neschopnost také ukončí.

Dohoda o pracovní činnosti

Dohoda o pracovní činnosti upravuje vztah sjednaný mimo **pracovní poměr** mezi **zaměstnavatelem** a **zaměstnancem** o výkonu práce, jejíž rozsah nepřekračuje v průměru polovinu stanovené týdenní pracovní doby. Podmínka rozsahu výkonu práce se posuzuje za celou dobu, na kterou je dohoda uzavřena, nejdéle však za období 52 týdnů. Dohoda o pracovní činnosti musí být uzavřena písemně.

Dohoda o provedení práce

Dohoda o provedení práce upravuje vztah sjednaný mimo **pracovní poměr** mezi **zaměstnavatelem** a **zaměstnancem** o výkonu práce, jejíž rozsah v daném kalendářním roce u jednoho zaměstnavatele nepřekročí 300 hodin. Dohoda o provedení práce musí být uzavřena písemně.

Domácký zaměstnanec – nemocenské pojištění

Domácký zaměstnanec je zaměstnanec, který podle dohodnutých podmínek vykonává sjednanou práci doma nebo na jiném místě mimo pracoviště zaměstnavatele. Domácký zaměstnanec si sám rozvrhuje **pracovní dobu**. Pro domáckého zaměstnance platí zvláštní úprava omezení výše **nemocenského** v případě, že odvedl práci za období **pracovní neschopnosti (karantény)**. Domáckému zaměstnanci nenáleží **ošetřovné**.

Domácnost – důchodové pojištění

Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Současně platí, že jedna osoba nemůže být zároveň členem více domácností. Soužití osob ve společné domácnosti je při výpočtu **důchodu** podmínkou zejména pro zápočet **náhradní doby** nazývané **doba péče o osobu bezmocnou** do **doby pojištění**, pokud nejde o **osoby blízké**.

Domácnost – nemocenské pojištění

Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Soužití osob ve společné domácnosti je v **nemocenském pojištění** podmínkou pro získání nároku na **ošetřovné**.

Domov pro seniory

Služba domov pro seniory patří mezi **služby sociální péče**. Je určena osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- poskytnutí ubytování,
- poskytnutí stravy,
- **pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,**
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti,**
- **aktivizační činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Jde o **pobytovou sociální službu**.

Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

- (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)
- (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Domovy pro osoby se zdravotním postižením

Domovy pro osoby se **zdravotním postižením** patří mezi **služby sociální péče**. Jsou určeny osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení a jejich situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- poskytnutí ubytování,
- poskytnutí stravy,
- **pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,**
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,**
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Jde o **pobytovou sociální službu**.

V domovech pro osoby se zdravotním postižením mohou být při plnění zákonných podmínek a s ohledem na specifické potřeby osob se zdravotním postižením vykonávány ústavní výchova, **výchovná opatření** nebo **předběžné opatření**. Tyto pojmy označují opatření uložená soudem s cílem ochrany dítěte, jehož vývoj je vážně ohrožen. První dvě soudem uložená rozhodnutí jsou vykonávána, až když nabydou právní moci. Předběžné opatření může být uloženo v situaci, kdy je nutné předejít naléhavému ohrožení vývoje dítěte. S ohledem na potřebu jeho okamžitého provedení je vykonatelné ještě před tím, než soud vynese pravomocné rozhodnutí, kterým bude návrh na uvalení výchovného opatření nebo ústavní výchovy přijat nebo zamítnut.

Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

- (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)
- (zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních)
- (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže)
- (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Domovy se zvláštním režimem

Domovy se zvláštním režimem patří mezi **služby sociální péče**. Jsou určeny osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislosti na návykových látkách, a osobám se stařeckou demencí, Alzheimerovou demencí a ostatními typy demencí, jež mají sníženou soběstačnost z důvodu těchto onemocnění, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Režim v těchto zařízeních při poskytování sociálních služeb je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- poskytnutí ubytování,
- poskytnutí stravy,
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- **pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu,**
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti,**
- **aktivizační činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Jde o **pobytovou sociální službu**.

Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

- (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)
- (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení je opakující se **dávka pomoci v hmotné nouzi**, která společně s vlastními příjmy občana a **příspěvkem na bydlení** ze systému **státní sociální podpory** pomáhá uhradit odůvodněné **náklady na bydlení**. Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dodávky energií) zůstala osobě či rodině částka živobytí. Nárok na doplatek na bydlení má vlastník bytu nebo jiná osoba, která užívá byt na základě smlouvy, rozhodnutí či jiného právního titulu, a po splnění stavebně-technických standardů kvality bydlení vlastník stavby pro individuální či rodinnou rekreaci, jejichž příjem/příjem **společně posuzovaných osob** je po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení nižší než částka jeho živobytí/částka živobytí společně posuzovaných osob. Okruh společně posuzovaných osob pro účely doplatku na bydlení je stejný jako pro účel **příspěvku na živobytí**. V případech hodných zvláštního zřetele může orgán pomoci v hmotné nouzi doplatek na bydlení poskytnout do části bytu, po splnění hygienických podmínek a udělení souhlasu obce do ubytovacího zařízení a po splnění stavebně-technických standardů kvality bydlení do jiného než obytného prostoru. Jako případ hodný zvláštního zřetele se vždy považuje ubytování v **pobytových sociálních službách** (např. **azylový dům, domov pro seniory**,

chráněné bydlení). Podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí. Doplatek na bydlení lze přiznat (s přihlédnutím k celkovým sociálním a majetkovým poměrům) i osobě, které příspěvek na živobytí nebyl přiznán, protože její příjem/příjem společně posuzovaných osob přesáhl částku živobytí osoby/společně posuzovaných osob, ale nepřesáhl 1,3násobek této částky. Výše doplatku na bydlení se vypočítá tak, že se od částky odůvodněných nákladů na bydlení připadajících na aktuální kalendářní měsíc (snížené o příspěvek na bydlení náležející za předchozí kalendářní měsíc) odečte částka, o kterou příjem osoby/společně posuzovaných osob (včetně vyplaceného příspěvku na živobytí) převyšuje částku živobytí osoby/společně posuzovaných osob.

O doplatek na bydlení může žadatel požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

➤ (zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)

Doplňkové penzijní spoření, třetí pilíř

Doplňkové penzijní spoření (podle zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijní spoření) je kromě životního pojištění součástí třetího pilíře důchodového systému. Doplňkové penzijní spoření s koncem roku 2012 nahradilo zrušené **penzijní připojištění se státním příspěvkem**. V rámci doplňkového penzijního spoření penzijní společnost shromažďuje příspěvky účastníků, spravuje tyto prostředky účastníků v jednotlivých účastnických fondech a vyplácí dávky (**penze**, jednorázové vyrovnání a odbytné). K příspěvkům účastníků náleží státní příspěvek. Kromě příspěvků účastníka a státního příspěvku je umožněno přispívat účastníkům i ze strany jeho **zaměstnavatele**. Pokud příspěvky účastníka přesáhnou částku, ke které náleží státní příspěvek, jsou příspěvky zaplacené nad tuto částku do stanoveného limitu daňově uznatelné pro odpočet ze základu pro daň z příjmu podle zákona 586/1992 Sb., o daních z příjmu v platném znění. I příspěvky zaměstnavatele jsou pro účastníka ale pouze do určitého limitu daňově uznatelné, příspěvky od zaměstnavatele nad tento limit musí účastník zdanit (pro zaměstnavatele jsou daňově uznatelné veškeré zaplacené příspěvky jednotlivým účastníkům).

Dopočtená doba

Při výpočtu **invalidního důchodu** se započítá do **doby pojištění** i doba zbývající od vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení **důchodového věku** (v tomto případě je důchodovým věkem myšlen důchodový věk bezdětné ženy narozené ve stejném roce jako **pojištěnec**, kterému se počítá důchod). Na zápočet celé této doby při výpočtu invalidního důchodu má nárok pouze osoba, která má celé období od 18 let do přiznání invalidního důchodu téměř pokryté **dobou pojištění**. Pokud toto období nemá pokryto celé, zápočet doby zbývající od přiznání invalidního důchodu do dosažení důchodového věku se podle pravidel stanovených zákonem přiměřeně krátí. Dopočtená doba se nezapočítává vůbec, pokud **invalidita** vznikla úmyslným poškozením zdraví, které si pojištěnec způsobil či nechal způsobit, nebo poškozením zdraví, které vzniklo jako následek úmyslného trestného činu pojištěnce.

Doprovod do zdravotnického zařízení

Osoba, která doprovází dítě při hospitalizaci v nemocnici (zdravotnickém zařízení lůžkové péče), je v **dočasné pracovní neschopnosti**. O vzniku dočasné pracovní neschopnosti rozhoduje **ošetřující lékař** dítěte v nemocnici. Pokud má pojištěnec již před přijetím do nemocnice jako průvodce dítěte nárok na **peněžitou pomoc v mateřství**, tento nárok se nepřerušuje a pracovní neschopnost se neuznává. O přijetí pojištěnce jako průvodce dítěte do šesti let věku rozhoduje zdravotnické zařízení. Pokud je dítě starší, musí dát k přijetí průvodce souhlas revizní lékař zdravotní pojišťovny.

Druh sociální služby

Rozdělení sociálních služeb podle druhu služby je nejdůležitější způsob rozlišení **sociálních služeb**. Je založeno na více stěžejních charakteristikách sociálních služeb, které se u různých sociálních služeb liší. K nejdůležitějším charakteristikám odlišujícím jednotlivé druhy sociálních služeb patří:

- okruh osob, kterým je služba určena, a životních potřeb, jež svým **uživatelům** pomáhá uspokojit,
- konkrétní typ a charakter jevů, díky nimž se osoba ocitá v **nepříznivé sociální situaci** nebo je nepříznivou sociální situací či **sociálním vyloučením** ohrožena,
- oblast nebo oblasti, ve které se využívání sociální služby projevuje (např. uspokojení základních životních potřeb, péče o svěřenou osobu nebo osobu závislou na péči, zvládání vlastní finanční situace, pracovní uplatnění, bydlení, ohrožení nežádoucími společenskými jevy apod.)
- a činnosti, které jsou vykonávány při poskytování sociálních služeb.

U jednotlivých druhů sociálních služeb se liší i další důležité okolnosti (např. **formy jejich poskytování**, odlišná odbornost pracovníků, kteří služby poskytují, apod.).

Současná legislativní úprava rozeznává 33 druhů sociálních služeb, u kterých jsou jednoznačně specifikovány činnosti vykonávané při jejich poskytování a je u nich specifikován také okruh osob, kterých se týkají, situace, při nichž je služba poskytována, nebo konkrétní cíle služby. Druhy sociálních služeb definované v právním řádu spadají do tří základních kategorií: **sociální poradenství**, **služby sociální péče** (14 druhů sociálních služeb) a **služby sociální prevence** (18 druhů sociálních služeb).

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Druhy důchodů

Z **důchodového pojištění (první pilíř)** jsou vypláceny tyto druhy důchodů:

- **starobní důchod**,
- **invalidní důchod**,
- **vdovský důchod** či **vdovecký důchod**,

- **sirotčí důchod.**

Starobní důchod lze přiznat ve formě **předčasného důchodu** již před dosažením **důchodového věku**.

Z **důchodového spoření (druhý pilíř)** se předpokládala výplata těchto druhů důchodů:

- doživotní starobní důchod,
- doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu tří let ve stejné výši,
- starobní důchod na dobu 20 let.

Ze **třetího pilíře (doplňkové penzijní spoření)** se nevyplácí **důchod**, ale **penze**.

Důchod

Důchod je peněžitá dávka, která má sloužit jako finanční zabezpečení ve stáří, v případě vzniku **invalidity**, pro případ smrti manžela/manželky nebo v případě smrti rodiče **nezaopatřeného dítěte** (resp. osoby, která jej převzala do péče nahrazující péči rodičů). Výše důchodu se vypočítá podle **druhu důchodu**. V České republice jsou vypláceny důchody především z prvního pilíře důchodového systému, který se nazývá důchodové pojištění. Z tohoto prvního pilíře vyplácí všechny druhy důchodů především Česká správa sociálního zabezpečení. V roce 2013 byl zaveden i **druhý pilíř** důchodového systému nazývaný důchodové spoření, který rovněž předpokládal výplatu několika druhů důchodu; tento pilíř je však rušen. Existuje také třetí pilíř důchodového systému, ze kterého však nejsou vypláceny **důchody**, ale **penze**.

Důchodové pojištění, první pilíř

První pilíř důchodového systému se v České republice nazývá důchodové pojištění. Účelem důchodového pojištění je zabezpečit **pojištěnce** ve stáří, v případě **invalidity** nebo úmrtí manžela/manželky/rodiče. V takových situacích poskytuje pojištěnci **starobní důchod**, **invalidní důchod**, **vdovský/vdovecký důchod** či **sirotčí důchod**. Na rozdíl od **druhého pilíře** a **třetího pilíře** je první pilíř spravován státem. Účast v něm je povinná pro všechny osoby konající **výdělečnou činnost** zakládající účast na důchodovém pojištění. Prostředky, které do tohoto pilíře **pojištěnci** odvádějí platbou **pojistného**, se nespoří ve fondech jako u druhého pilíře a třetího pilíře, ale slouží rovnou pro vyplácení **důchodů** současných důchodců. Budoucí důchody budou financovány z pojistného příští generace plátců pojistného. Základním předpisem upravujícím důchodové pojištění je **zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění**, ve znění pozdějších předpisů.

Důchodové spoření, druhý pilíř

Tento pilíř je v roce 2015 před zrušením.

Důchodový věk

Dosažení důchodového věku je jednou z podmínek **nároku na důchod**. Další podmínkou nároku na důchod je splnění potřebné **doby pojištění**. Důchodový věk je postupně zvyšován podle roku narození konkrétní osoby a u žen rovněž podle počtu vychovaných dětí. Platí, že čím

mladší ročník narození, tím vyšší důchodový věk. U žen narozených do roku 1975 je důchodový věk snížen podle počtu vychovaných dětí. U mužů narozených do roku 1935 činí důchodový věk 60 let, u žen narozených do tohoto roku činil 53 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí, 54 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti, 55 let, pokud vychovaly dvě děti, 56 let, pokud vychovaly jedno dítě, nebo 57 let, pokud nevychovaly žádné dítě. Kdo byl narozen později, může nalézt, jaký mu stanoví zákon důchodový věk, v následující tabulce:

Rok narození	Důchodový věk					
	u mužů	u žen s počtem vychovaných dětí				
		0 dětí	1 dítě	2 děti	3 a 4 děti	5 a více dětí
1936	60 r + 2 m	57 r	56 r	55 r	54 r	53 r
1937	60 r + 4 m	57 r	56 r	55 r	54 r	53 r
1938	60 r + 6 m	57 r	56 r	55 r	54 r	53 r
1939	60 r + 8 m	57 r + 4 m	56 r	55 r	54 r	53 r
1940	60 r + 10 m	57 r + 8 m	56 r + 4 m	55 r	54 r	53 r
1941	61 r	58 r	56 r + 8 m	55 r + 4 m	54 r	53 r
1942	61 r + 2 m	58 r + 4 m	57 r	55 r + 8 m	54 r + 4 m	53 r
1943	61 r + 4 m	58 r + 8 m	57 r + 4 m	56 r	54 r + 8 m	53 r + 4 m
1944	61 r + 6 m	59 r	57 r + 8 m	56 r + 4 m	55 r	53 r + 8 m
1945	61 r + 8 m	59 r + 4 m	58 r	56 r + 8 m	55 r + 4 m	54 r
1946	61 r + 10 m	59 r + 8 m	58 r + 4 m	57 r	55 r + 8 m	54 r + 4 m
1947	62 r	60 r	58 r + 8 m	57 r + 4 m	56 r	54 r + 8 m
1948	62 r + 2 m	60 r + 4 m	59 r	57 r + 8 m	56 r + 4 m	55 r
1949	62 r + 4 m	60 r + 8 m	59 r + 4 m	58 r	56 r + 8 m	55 r + 4 m
1950	62 r + 6 m	61 r	59 r + 8 m	58 r + 4 m	57 r	55 r + 8 m
1951	62 r + 8 m	61 r + 4 m	60 r	58 r + 8 m	57 r + 4 m	56 r
1952	62 r + 10 m	61 r + 8 m	60 r + 4 m	59 r	57 r + 8 m	56 r + 4 m
1953	63 r	62 r	60 r + 8 m	59 r + 4 m	58 r	56 r + 8 m

1954	63 r + 2 m	62 r + 4 m	61 r	59 r + 8 m	58 r + 4 m	57 r
1955	63 r + 4 m	62 r + 8 m	61 r + 4 m	60 r	58 r + 8 m	57 r + 4 m
1956	63 r + 6 m	63 r + 2 m	61 r + 8 m	60 r + 4 m	59 r	57 r + 8 m
1957	63 r + 8 m	63 r + 8 m	62 r + 2 m	60 r + 8 m	59 r + 4 m	58 r
1958	63 r + 10 m	63 r + 10 m	62 r + 8 m	61 r + 2 m	59 r + 8 m	58 r + 4 m
1959	64 r	64 r	63 r + 2 m	61 r + 8 m	60 r + 2 m	58 r + 8 m
1960	64 r + 2 m	64 r + 2 m	63 r + 8 m	62 r + 2 m	60 r + 8 m	59 r + 2 m
1961	64 r + 4 m	64 r + 4 m	64 r + 2 m	62 r + 8 m	61 r + 2 m	59 r + 8 m
1962	64 r + 6 m	64 r + 6 m	64 r + 6 m	63 r + 2 m	61 r + 8 m	60 r + 2 m
1963	64 r + 8 m	64 r + 8 m	64 r + 8 m	63 r + 8 m	62 r + 2 m	60 r + 8 m
1964	64 r + 10 m	64 r + 10 m	64 r + 10 m	64 r + 2 m	62 r + 8 m	61 r + 2 m
1965	65 r	65 r	65 r	64 r + 8 m	63 r + 2 m	61 r + 8 m
1966	65 r + 2 m	65 r + 2 m	65 r + 2 m	65 r + 2 m	63 r + 8 m	62 r + 2 m
1967	65 r + 4 m	65 r + 4 m	65 r + 4 m	65 r + 4 m	64 r + 2 m	62 r + 8 m
1968	65 r + 6 m	65 r + 6 m	65 r + 6 m	65 r + 6 m	64 r + 8 m	63 r + 2 m
1969	65 r + 8 m	65 r + 8 m	65 r + 8 m	65 r + 8 m	65 r + 2 m	63 r + 8 m
1970	65 r + 10 m	65 r + 10 m	65 r + 10 m	65 r + 10 m	65 r + 8 m	64 r + 2 m
1971	66 r	66 r	66 r	66 r	66 r	64 r + 8 m
1972	66 r + 2 m	66 r + 2 m	66 r + 2 m	66 r + 2 m	66 r + 2 m	65 r + 2 m
1973	66 r + 4 m	66 r + 4 m	66 r + 4 m	66 r + 4 m	66 r + 4 m	65 r + 8 m
1974	66 r + 6 m	66 r + 6 m	66 r + 6 m	66 r + 6 m	66 r + 6 m	66 r + 2 m
1975	66 r + 8 m	66 r + 8 m	66 r + 8 m	66 r + 8 m	66 r + 8 m	66 r + 8 m
1976	66 r + 10 m	66 r + 10 m	66 r + 10 m	66 r + 10 m	66 r + 10 m	66 r + 10 m
1977	67 r	67 r	67 r	67 r	67 r	67 r

r – roky, m – měsíce.

Pro osoby narozené po roce 1977 se důchodový věk zvyšuje pro každý další ročník vždy o dva měsíce. Osoba narozená v roce 1978 tedy dosáhne důchodového věku bez ohledu na pohlaví a počet vychovaných dětí v 67 letech a 2 měsících, narozená v roce 1979 až v 67 letech a 4 měsících atd.

Dům na půl cesty

Domy na půl cesty patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určeny zpravidla osobám do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo **ochranné výchovy** (tj. dětský diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou nebo výchovný ústav), popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody (vazební věznice, věznice) nebo ochranné léčby (soudem nařízená ústavní léčba v psychiatrické léčebně). Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- poskytnutí ubytování,
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Jde o **pobytovou sociální službu**.

Poskytnutí ubytování a stravy (pomoc při jejím zajištění) jsou u této služby poskytovány za úhradu, a to v maximální výši, která je stanovena ve vyhlášce k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

EURES

EURES je síť Evropských služeb zaměstnanosti, jejímž základním posláním je usnadňovat mezinárodní mobilitu pracovních sil. Službu EURES nabízejí veřejné služby zaměstnanosti všech 28 členských států EU, dále členské země EHP, Island, Lichtenštejnsko a Norsko a prostřednictvím bilaterálních smluv také Švýcarsko. Základním úkolem sítě EURES je poskytovat služby užitečné všem pracujícím, **uchazečům a zájemcům o práci i zaměstnavatelům**, kteří mají zájem využívat práva **volného pohybu osob**. Poskytování služeb EURES je umožněno dvěma základními cestami. Na jedné straně to jsou databáze přístupné na Evropském portále pracovní mobility, na straně druhé to jsou informační a poradenské služby nabízené EURES poradci a kontaktními pracovníky EURES, kteří působí na krajských pobočkách a kontaktních pracovištích Úřadu práce ČR. Služba je poskytována zdarma.

Evidenční list důchodového pojištění

Evidenční list důchodového pojištění je povinen vést **zaměstnavatel** za každého **zaměstnance**, který je účastníkem důchodového pojištění.

Prostřednictvím evidenčního listu zaměstnavatel odesílá jednou ročně České správě sociálního zabezpečení záznamy o **výdělečné činnosti** zaměstnance a jeho účasti na důchodovém pojištění v daném kalendářním roce. Evidenční list zaměstnavatel zasílá prostřednictvím **okresní správy sociálního zabezpečení**, v jejímž obvodu je útvar zaměstnavatele vedoucí evidenci mezd. Zaměstnavatel je povinen jeden stejnopis evidenčního listu dát k podpisu zaměstnanci a archivovat jej a druhý stejnopis vydat zaměstnanci. Pokud zaměstnanec s údaji v evidenčním listu nesouhlasí, má možnost do 30 dnů od převzetí požádat o nápravu okresní správy sociálního zabezpečení.

Evropský formulář (e-formulář)

E-formuláře se používají v oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s **volným pohybem osob** v rámci Evropské unie. Jejich prostřednictvím si instituce členských států vyměňují mezi sebou informace o **migrujících osobách**, které potřebují např. při vyřizování žádostí o dávku. Podle životní situace a typu formuláře žádá o vystavení e-formuláře buď dotyčná osoba, nebo **příslušná/kompetentní instituce**.

E-formuláře mají jednotný formát, jsou k dispozici ve všech oficiálních jazycích EU a jsou vytvořeny tak, aby v kterékoli členské zemi pracovníci příslušné/kompetentní instituce získali potřebné informace i přesto, že je formulář vystaven v cizím jazyce. Občané, kteří cestují z různých důvodů do jiného členského státu, by se měli před odjezdem informovat o tom, zda a jaké e-formuláře s sebou potřebují. E-formuláře vydávají **příslušné/kompetentní instituce** (v ČR např. Česká správa sociálního zabezpečení, Úřad práce ČR, zdravotní pojišťovny) z úřední povinnosti anebo na základě žádosti. E-formuláře vystavované občanům jsou v současné době nahrazeny modernějšími **přenosnými dokumenty**.

Evropský průkaz zdravotního pojištění (EHIC – European Health Insurance Card)

Evropský průkaz zdravotního pojištění (EHIC) je modrý průkaz, který je vydáván zdravotními pojišťovnami pojištěncům v členských státech Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarsku. Na základě předložení tohoto průkazu má pojištěnec jednoho členského státu při dočasném pobytu na území druhého členského státu nárok na lékařskou nezbytnou zdravotní péči (tj. zdravotní péči, kterou vyžaduje zdravotní stav po dobu pobytu pojištěnce v jiném členském státě, např. ošetření u lékaře nebo hospitalizace v nemocnici) ve veřejných zdravotnických zařízeních s přihlédnutím k povaze nemoci a očekávané délce pobytu. Pojištěnec členského státu EU má v jiném členském státě EU nárok na nezbytnou zdravotní péči na stejné úrovni a za stejných podmínek jako pojištěnci tohoto členského státu EU.

Zdravotní péče na základě EHIC nekryje náklady případné spoluúčasti hrazené pacientem v členském státě EU a nevztahuje se na dopravu pacienta zpět do vlasti a na repatriaci ostatků zemřelých. EHIC se nevztahuje na zdravotní péči poskytovanou soukromými zdravotnickými zařízeními, ani nekryje náklady na péči, za kterou osoba cíleně vycestovala.

V České republice vydávají zdravotní pojišťovny oboustranné karty, které slouží jako národní karty pojištění i EHIC současně.

Existenční minimum

Existenční minimum je zákonem určený minimální příjem nezbytný pro zajištění základní výživy a základních osobních potřeb. Nejsou v něm zahrnuty nezbytné **náklady na bydlení**. Má umožnit pouze základní přežití, proto je také označována minimální hranice příjmů. Nelze jej uplat-

nit na **nezaopatřené dítě** nebo příjemce **starobního důchodu** či osobu ve třetím stupni **invalidity** a u osoby starší 68 let. Má motivovat jedince k soběstačnosti (samostatnosti) a nespolehání se na **sociální dávky**. Nízkou úrovní se snaží přimět jedince aktivně zvyšovat svůj **příjem**. Pokud se jedinec nesnaží aktivně zvýšit své příjmy, nehledá si **zaměstnání** nebo odmítá nabídky úřadu práce na zaměstnání a žádá o sociální dávky, je základem pro jejich výpočet existenční minimum namísto životního minima.

➤ (zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu)

Forma poskytování sociální služby

Forma poskytování představuje jednu z nejdůležitějších charakteristik sociální služby (podobně jako **druh sociální služby** nebo činnosti vykonávané při poskytování sociálních služeb). Umožňuje rozlišit, jakým způsobem je sociální služba poskytována podle místa jejího poskytování z pohledu jejího **uživatele**.

Lze rozlišit tři odlišné formy poskytování sociální služby. **Terénní formou** je služba poskytována tak, že ji uživatel může využívat ve své domácnosti nebo v jakémkoli jiném prostředí, kde žije nebo se běžně pohybuje (viz heslo **přirozené sociální prostředí**). **Ambulantní forma** představuje způsob poskytnutí služby v **zařízení sociálních služeb**, kdy je služba poskytnuta uživateli, který toto zařízení navštěvuje, ale nemá v něm zajištěné ubytování (tj. přenocování přímo v zařízení nebo v jiné budově, jež je využívána při poskytování této sociální služby). U **pobytové formy** je uživatelům služby společně s poskytovanými sociálními službami zajištěno také ubytování.

U jednotlivých druhů sociálních služeb je v zákoně určeno, v jaké mohou být poskytovány formě. Pouze jednou z uvedených forem lze poskytovat 18 druhů sociálních služeb. U 11 druhů sociálních služeb jsou možné dvě formy jejich poskytování a u čtyř všechny tři. U některých sociálních služeb, které je možné poskytovat ve více formách, se mohou dostupné formy jejich poskytování lišit u konkrétních **poskytovatelů sociálních služeb** i u jednotlivých jimi poskytovaných služeb.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Fyzický potenciál

Fyzický potenciál je zjišťován **posudkovým lékařem** nebo **posudkovou komisí** při posouzení **poklesu pracovní schopnosti**. Fyzický potenciál představuje fyzické i duševní schopnosti a výkonnost posuzované osoby využitelné pro práci. **Zdravotní postižení** může vést ke snížení nebo úplnému výpadku těchto schopností. To může zapříčinit takový pokles pracovní schopnosti, že dojde ke vzniku invalidity.

Hodnocení doby pojištění

Hodnocením **doby pojištění** se zpravidla rozumí její započtení pro **nárok na důchod** a pro výši **důchodu** či jiné dávky. U **migrujících osob**, které byly pojištěny v několika státech, by mohlo dojít k tomu, že stejná doba pojištění je hodnotitelná, tj. lze ji zohlednit, ve více státech. Je proto třeba vždy posoudit, který stát je příslušný konkrétní dobu pojištění zhodnotit.

Hornické důchody

Jde o hovorový, nikoli oficiální název. Způsob výpočtu **důchodu** a stanovení **důchodového věku** u určených skupin osob, které byly dlouhodobě zaměstnány při těžbě nerostných surovin, se liší od běžného způsobu výpočtu důchodu. Splnění podmínek nároku horníka na takové zacházení provádí Česká správa sociálního zabezpečení. Zvláštní způsob výpočtu hornického důchodu spočívá v tom, že se nejprve udělá běžný výpočet důchodu, ale **procentní výměra důchodu** se poté specifickým způsobem zvýší. Pokud by ale Česká správa sociálního zabezpečení zjistila, že běžný způsob výpočtu důchodu je pro horníka výhodnější, zvláštní pravidla pro hornické důchody se nepoužijí a důchod bude stanoven běžným způsobem.

Chráněné bydlení

Služba chráněné bydlení patří mezi **služby sociální péče**. Je určena osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Chráněné bydlení má formu skupinového, popřípadě individuálního bydlení.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- poskytnutí ubytování,
- **pomoc při zajištění chodu domácnosti,**
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,**
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Jde o **pobytovou sociální službu**.

Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Chráněné pracovní místo

Chráněné pracovní místo je pracovní místo zřízené **zaměstnavatelem** pro **osobu se zdravotním postižením**. Pro zřízení tohoto pracovního místa musí být mezi zaměstnavatelem a Úřadem práce ČR podepsaná písemná dohoda. Na zřízení chráněného pracovního místa poskytuje Úřad práce ČR zaměstnavateli finanční příspěvek. Chráněné pracovní místo však musí být obsazeno po dobu tří let. Za chráněné pracovní místo

může být považováno i pracovní místo již obsazené osobou se zdravotním postižením, pokud je vymezeno v písemné dohodě mezi zaměstnavatelem a Úřadem práce ČR. Dohoda se uzavírá na dobu tří let. Příspěvek na zřízení chráněného pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením může činit maximálně osminásobek a pro osobu s těžším zdravotním postižením maximálně dvanáctinásobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předchozího kalendářního roku. Zřizuje-li zaměstnavatel na základě jedné dohody s Úřadem práce ČR deset a více chráněných pracovních míst, může příspěvek na zřízení jednoho chráněného pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením činit maximálně desetinásobek a pro osobu s těžším zdravotním postižením maximálně čtrnáctinásobek výše uvedené průměrné mzdy. Úřad práce ČR může uzavřít dohodu o zřízení chráněného pracovního místa i s osobou se zdravotním postižením, která se rozhodne vykonávat **samostatnou výdělečnou činnost**. Zaměstnavatel může při vymezení či zřízení chráněného pracovního místa čerpat příspěvek na částečnou úhradu nákladů spojených s provozem tohoto chráněného pracovního místa a příspěvek na **podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením**. Podmínky pro zřízení či vymezení chráněného pracovního místa a následného čerpání příspěvku na jeho zřízení, jakož i jeho výši jsou legislativně stanoveny.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Indexace

Indexace slouží při výpočtu **důchodu** k převedení minulých **vyměřovacích základů** za celé **rozhodné období** na současnou mzdovou úroveň. Bez takového převedení by v důsledku růstu mezd byly starší hodnoty vyměřovacích základů inflací znehodnoceny. Technicky se při výpočtu důchodu indexace provádí při určení **ročních vyměřovacích základů**, kdy jsou vyměřovací základy za jednotlivé kalendářní roky rozhodného období vynásobeny koeficientem nárůstu **všeobecného vyměřovacího základu**.

Individuální akční plán

Individuální akční plán je jedním z nástrojů ke zvýšení možnosti pracovního uplatnění **uchazečů o zaměstnání** na trhu práce. Individuální akční plán je dokument, který vypracovává krajská pobočka Úřadu práce ČR za součinnosti uchazeče o zaměstnání a jeho obsahem je zejména stanovení postupu a časového harmonogramu plnění jednotlivých opatření ke zvýšení možnosti uplatnění uchazeče o zaměstnání na trhu práce. Uchazeč o zaměstnání může požádat Úřad práce ČR o vypracování individuálního akčního plánu kdykoliv v průběhu doby, během níž je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání.

Informativní osobní list důchodového pojištění

Tento doklad poskytuje informace důležité pro **nárok na důchod**. Obsahuje zejména informace o získaných **dobách pojištění**, **vyměřovacích základech** zaznamenaných od roku 1986 a **vyloučených dobách**. O informativní list může jednou ročně každý požádat Českou správu sociálního zabezpečení, která mu jej do 90 dnů bezplatně zašle. Žádost o zaslání informativního osobního listu důchodového pojištění musí obsahovat rodné číslo žadatele, jméno a příjmení (rodné příjmení) a adresu, na kterou má být zaslán. Tiskopis žádosti, který je možné k tomuto

účelu použít, je k dispozici na internetových stránkách ČSSZ. Žádost se zasílá buď písemně na adresu České správy sociálního zabezpečení, odbor správy údajové základny, Křížová 25, 225 08 Praha 5, nebo elektronicky prostřednictvím e-podatelny (podepsaná uznávaným elektronickým podpisem), nebo prostřednictvím datové schránky. O informativní list je možné požádat také on-line prostřednictvím ePortálu ČSSZ na adrese www.eportal.cssz.cz.

Instituce místa bydliště a pobytu

Instituce místa **bydliště** a instituce místa **pobytu** je instituce sociálního zabezpečení v místě, kde dotyčná osoba bydlí nebo pobývá, ale nemusí jít o instituci, u níž je osoba pojištěna.

Instituce místa bydliště a pobytu spolupracuje s **příslušnými/kompetentními institucemi** v jiných členských státech Evropské unie a může zprostředkovávat kontakt mezi těmito institucemi a jejich pojištěnci, jež bydlí nebo pobývají v jiném členském státě EU, než ve kterém jsou pojištěni. V případě **věcných dávek** poskytuje tyto dávky cizím pojištěncům na náklady jejich příslušné/kompetentní instituce.

Intervenční centrum

Intervenční centra patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určeny osobám, které jsou ohroženy násilným chováním osoby obývající společné obydlí (může jít o násilné chování osoby, která byla vykázána ze společného obydlí, ale i o násilné chování jiné osoby žijící ve společném obydlí).

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Pokud je služba poskytována v **pobytové formě**, jsou její součástí vždy také tyto činnosti:

- poskytnutí ubytování
- a poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba může být poskytována **terénní, ambulantní a pobytovou formou**. Služba je poskytována bezplatně.

➤ *(zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)*

Invalidita

Invalidita je jednou z podmínek nároku na **invalidní důchod**. **Pojištěnec** je invalidní, pokud je **okresní správou sociálního zabezpečení** uznán za invalidního. Invalidita je **dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav** zapříčiňující **pokles pracovní schopnosti** nejméně o 35 %. Ztrátu pracovní schopnosti stanoví tzv. **posudkový lékař** v rámci zjišťující nebo **kontrolní lékařské prohlídky**.

Jestliže pracovní schopnost pojištěnce klesla

- nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jde o invaliditu prvního stupně;
- nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %, jde o invaliditu druhého stupně;
- nejméně o 70 %, jde o invaliditu třetího stupně.

Zdravotní stav se může v čase měnit, takže na základě kontrolní prohlídky může být pokles pracovní schopnosti stanoven odlišně od předchozí lékařské prohlídky.

Invalidní důchod

Invalidní důchod získá ten, jehož **schopnost pracovat poklesla** z důvodu **dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu** aspoň o 35 % a nedosáhl věku 65 let. Aby mohl být invalidní důchod přiznán, musí být splněna též podmínka potřebné **doby pojištění** pro nárok na invalidní důchod, nejde-li o **invaliditu** vzniklou následkem **pracovního úrazu, nemoci z povolání** nebo z některých příčin souvisejících s obranou státu. Potřebná doba je odstupňována podle věku v době vzniku invalidity. Výše invalidního důchodu je stanovena součtem **základní výměry** a **procentní výměry** a liší se podle stupně invalidity. Pokud invalidita třetího stupně vznikla před dosažením věku 18 let, stanoví se nárok na invalidní důchod podle zvláštních pravidel; ta platí i pro některé další mladé invalidy.

Karanténa

Karanténa je nařizována osobám podezřelým z nákazy s cílem zabránit dalšímu přenosu infekčního onemocnění. Karanténou se rozumí oddělení osoby, která byla během inkubační doby ve styku s infekčním onemocněním nebo pobývala v ohnisku nákazy, od ostatních osob a její následné lékařské vyšetřování v období, kdy by se toto onemocnění mohlo šířit. V době nařízené karantény náleží zaměstnanci **náhrada mzdy** již od prvního dne **dočasné pracovní neschopnosti**, od 15. dne náleží pojištěnci **nemocenské**.

Kompetence lékařské posudkové služby

Úkolem **lékařské posudkové služby** je posuzovat prostřednictvím svých **posudkových lékařů: invaliditu** a stupně invalidity, **dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav** dítěte a jeho neschopnost vykonávat z důvodu tohoto zdravotního stavu **výdělečnou činnost**. Dále lékařská posudková služba posuzuje stupeň závislosti osoby pro účely **příspěvku na péči**, zda má někdo nárok na status **osoby zdravotně znevýhodněné** a zdravotní stav osoby pro účely poskytnutí **příspěvku na mobilitu** a na **zvláštní pomůcku** nebo pro účely řízení o přiznání **průkazu osoby se zdravotním postižením**. Zdravotní stav se posuzuje pro jednotlivé oblasti rozdílně, takže **zdravotní postižení**, které splňuje zdravotní podmínku pro přiznání jedné dávky, nemusí odpovídat přiznání jiné dávky. Pro oblast **nemocenského pojištění** posuzují zdravotní stav ošetřující lékaři, úkolem lékařské posudkové služby v této oblasti je: posuzovat **pracovní schopnost** dočasně práceneschopných **pojištěnců** po uplynutí **podpůrčí doby**, kontrolovat posuzování zdravotního stavu a **dočasné pracovní neschopnosti** ošetřujícími lékaři, ukončovat dočasnou pracovní neschopnost ve zvláštních případech stanovených zákonem. V některých případech má lékařská posudková služba kompetenci k udělení souhlasu, aby si pojištěnec v době dočasné pracovní neschopnosti mohl volit dobu vycházek podle aktuálního zdravotního stavu. Další úkoly má lékařská posudková

služba při komunikaci se zahraničím v rámci **koordinace sociálního zabezpečení**. Vždy platí, že lékařská posudková služba pouze posuzuje zdravotní stav a nevydává rozhodnutí v dané věci. To vydává příslušný orgán na základě tohoto posudku a jiných skutečností. Odvolat se nelze proti samotnému posudku, ale v případě nesouhlasu s posudkem je třeba napadnout až rozhodnutí vydané na základě posudku, a to v souladu s poučením o možnostech odvolání, které je vždy obsaženo v rozhodnutí.

Kontaktní centrum

Kontaktní centra patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určena osobám ohroženým závislostí na návykových látkách. Cílem služby je snižování sociálních a zdravotních rizik spojených s užíváním návykových látek.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **sociálně terapeutické činnosti**,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí
- a poskytnutí podmínek pro osobní hygienu.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována **ambulantně**, případně také **terénní formou**. Jde o **nízkoprahovou službu**, která je poskytována bezplatně.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Kontrola posuzování zdravotního stavu

Lékaři **orgánů nemocenského pojištění** provádějí u **ošetřujícího lékaře** kontrolu správnosti posuzování zdravotního stavu, **dočasné pracovní neschopnosti** a potřeby ošetřování. Dále kontrolují správnost vedení a úplnost zdravotnické dokumentace a plnění povinností ošetřujících lékařů při tomto posuzování. Kontrola posuzování dočasné pracovní neschopnosti a potřeby ošetřování se uskutečňuje v ordinaci ošetřujícího lékaře nebo na pracovišti **lékařské posudkové služby**, zpravidla za osobní účasti posuzované osoby. Lékař orgánu nemocenského pojištění může určit, ve kterých případech není nutná přítomnost posuzované osoby.

Pro kontroly posuzování dočasné pracovní neschopnosti se stanovuje harmonogram nejméně na dobu tří měsíců. Frekvence řádných (plánovaných) kontrol posuzování dočasné pracovní neschopnosti není jednotná a řídí se průměrným stavem praceneschopných v evidenci lékaře, průměrnou délkou trvání a častým opakováním dočasné pracovní neschopnosti. Mimořádné kontroly se provádějí v individuálních případech, např. na podnět **zaměstnavatele** či zdravotní pojišťovny. Kontroly potřeby ošetřování jsou pouze mimořádné. O mimořádných kontrolách je orgán nemocenského pojištění povinen vyrozumět ošetřujícího lékaře nejméně dva pracovní dny přede dnem kontroly. O kontrole učiní lékař orgánu nemocenského pojištění zápis, který předá ošetřujícímu lékaři. Pokud orgán nemocenského pojištění kdykoliv v průběhu dočasné pracovní neschopnosti nebo potřeby ošetřování zjistí, že nejsou důvody pro její další trvání, rozhodne o jejím ukončení, jestliže ji neukončil ošetřující lékař.

Nejpozději 30 dnů před koncem **podpůrčí doby** zhodnotí ošetřující lékař spolu s lékařem orgánu nemocenského pojištění zdravotní stav

a dosavadní průběh onemocnění práceneschopného. Pokud zjistí, že pojištěnec nebude uznán práceschopným před ukončením podpůrcí doby, doporučí mu, aby si požádal o invalidní důchod nebo o prodloužení výplaty **nemocenského**.

Kontrolní lékařská prohlídka

Kontrolní lékařská prohlídka ověřuje, zda přetrvává **dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav** a jeho důsledky opravňující osobu k pobírání některé dávky sociálního zabezpečení. Již přiznaný **invalidní důchod** tak může být na základě výsledku kontrolní lékařské prohlídky odebrán nebo může být snížena jeho výše z důvodu snížení stupně **invalidity**. To platí obdobně i pro nárok na jiné dávky podmíněné dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem (například **příspěvek na péči** nebo **průkaz osoby se zdravotním postižením**). Prohlídku provede **posudkový lékař okresní správy sociálního zabezpečení** v době stanovené při předcházející lékařské prohlídce nebo na základě podnětu jiného orgánu nebo pokud jsou zjištěny skutečnosti, které by mohly být pro rozhodnutí významné.

Koordinace sociálního zabezpečení

Ve vztahu k Evropské unii vychází koordinace sociálního zabezpečení z práva občanů na **volný pohyb**, které je základní svobodou evropských občanů a důležitým prvkem vnitřního trhu EU. Proto mají členské státy povinnost poskytnout v oblasti sociálního zabezpečení všem občanům ze členských států EU stejná práva jako vlastním občanům. Systémy sociálního zabezpečení jednotlivých členských států nejsou v EU sjednoceny, tj. neexistuje jednotný evropský sociální systém, ale stát od státu se od sebe odlišují co do druhů a výše sociálních dávek, sazeb pojistného, kategorií pojištěných osob apod. Při uplatnění národního sociálního zabezpečení na evropské občany však musejí členské státy respektovat unijní pravidla a principy, které jsou stanoveny v **koordinčních nařízeních EU**. Mezi základní principy koordinace sociálního zabezpečení patří: princip **rovného zacházení**, princip **použití/aplikace právního řádu jediného státu**, princip **sčítání dob pojištění** a princip **zachování nabytých práv**. Koordinace sociálního zabezpečení se vztahuje i na státy Evropského hospodářského prostoru (Norsko, Lichtenštejnsko, Island) a Švýcarsko. Koordinace sociálního zabezpečení probíhá i ve vztahu k zemím mimo EU/EHP, a to uzavřením **mezinárodních smluv o sociálním zabezpečení**, které jsou založeny na obdobných principech jako evropská koordinace.

Koordinční nařízení

Evropská unie nemá za cíl různorodé národní sociální systémy sjednotit, ale zajišťuje pouze **koordinaci systémů sociálního zabezpečení**, která je založena na čtyřech pravidlech – **rovné zacházení s migrujícími občany**, **export dávek**, **jedno pojištění** občana při působení ve více státech a **sčítání dob pojištění**, které občane získají během pohybu po EU. Koordinčními nařízeními jsou právní předpisy EU, které byly za tímto účelem přijaty. Konkrétně jde o nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 883/2004 a nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 987/2009. Nařízení jsou závazná v celém rozsahu a jsou přímo použitelná ve všech členských státech. Není tedy třeba je převádět do vnitrostátních právních předpisů a v případě rozporu s národním právem se přednostně uplatní tato nařízení.

➤ *(nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 883/2004 a 987/2009)*

Krácení nebo odnětí nemocenského

Nemocenské může být kráceno nebo odňato při porušení **režimu dočasně praceneschopného pojištění (léčebného režimu)** nebo při nesplnění povinnosti součinnosti při kontrole tohoto režimu. Povinnost součinnosti zahrnuje zejména povinnost označit potřebnými údaji místo pobytu při **dočasné pracovní neschopnosti**. Nemocenské může být kráceno nebo odňato nejdéle na dobu 100 kalendářních dnů ode dne porušení léčebného režimu, ne však déle než do skončení dočasné pracovní neschopnosti. Krátit nebo odejmout lze nemocenské i v případě, že už bylo vyplaceno. Vyplacené částky nemocenského se pak považují za přeplatek na dávce, který je pojištěnec povinen uhradit plátcí dávky (**okresní správě sociálního zabezpečení**).

Způsob krácení nemocenského není výslovně upraven, může jít o procentní i pevnou částku. O krácení nebo odnětí nemocenského rozhoduje **orgán nemocenského pojištění**. Krátit nebo odejmout nemocenské je možné pouze do jednoho roku ode dne, kdy došlo k porušení léčebného režimu nebo k nesplnění povinnosti součinnosti. Lhůta jednoho roku neuplyne po dobu řízení o krácení nebo odnětí nemocenského a po dobu řízení o žalobě.

Krizová pomoc

Krizová pomoc patří mezi **služby sociální prevence**. Je určena osobám, jejichž zdraví nebo život jsou ohroženy a které svoji **nepříznivou sociální situaci** přechodně nemohou řešit vlastními silami. Tyto situace mohou mít velmi různorodý původ a mají také velmi odlišné projevy. Mohou je způsobit především různé hraniční situace jako např. úmrtí blízké osoby, sebevražedný pokus, násilné jednání jiné osoby, šikana nebo dlouhodobé působení stresu či nepříznivých podmínek. Za určitých podmínek či u psychicky více zranitelných osob ale mohou ke krizové životní situaci vést i události, které nejsou obecně vnímány jako takto závažné.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- poskytnutí ubytování,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba může být poskytována **terénní, ambulantní a pobytovou formou**. Služba je poskytována bezplatně. Služba je jejím **uživatelům** poskytována na přechodnou dobu. Poskytování této služby je tak omezeno trváním nepříznivé sociální situace. Po odeznění naléhavých potíží a hlavních rizik nebo projevů (jako např. rizika, že dojde k pokusu o sebevraždu, k selhání zdravotních a psychických funkcí, že budou ochromeny veškeré sociální aktivity, kontakty osoby s jejím okolím nebo dojde ke ztrátě důležitých sociálních dovedností v důsledku ztráty sebedůvěry, snížení schopnosti koncentrace, nepřekonatelného strachu nebo obav apod.) lze v případě potřeby využít navazující podpůrné služby (sociální, zdravotní aj.). Služba ale na druhou stranu nepředstavuje jen jednorázovou podporu a jedinec je podporován až do doby, kdy není ohroženo jeho zdraví nebo život a kdy je schopen při řešení své situace využít i jiné zdroje pomoci než tuto sociální službu.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Kvalifikační potenciál

Kvalifikační potenciál je zjišťován **posudkovým lékařem** při posouzení **poklesu pracovní schopnosti**. Kvalifikační potenciál představuje dosažené vzdělání, zkušenosti i znalosti a pracovní dovednosti posuzované osoby, získané v předchozích výdělečných činnostech včetně schopnosti se dál učit – rekvalifikovat se. **Zdravotní postižení** může vést k omezení schopnosti kvalifikační potenciál využívat. To může zapříčinit tak velký pokles pracovní schopnosti, že dojde ke vzniku **invalidity**.

Léčebný režim

Viz **režim dočasně práceneschopného pojištěnce**.

Lékařská posudková služba sociálního zabezpečení

Lékařská posudková služba sociálního zabezpečení vydává posudky o zdravotním stavu ve věcech **důchodového pojištění, nemocenského pojištění, státní sociální podpory, sociálních služeb** pro účely zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a pro účely zaměstnanosti (ve věci statusu **osoby zdravotně znevýhodněné**). V nemocenském pojištění má lékařská posudková služba zejména roli kontrolní – kontroluje posuzování **dočasně pracovní neschopnosti** ošetřujícími lékaři. Lékařská posudková služba působí v rámci organizace **okresní správy sociálního zabezpečení, České správy sociálního zabezpečení** a na Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR. Posudkovou činnost vykonávají především **posudkoví lékaři** v rámci okresních správ sociálního zabezpečení, posudkoví lékaři v rámci České správy sociálního zabezpečení a posudkové komise Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Lékařská posudková služba vydává ve všech oblastech působení vždy jen posudek o zdravotním stavu, nikoliv rozhodnutí o dávce samotné (nebo případně rozhodnutí o zdravotním průkazu). Rozhodnutí vydává orgán sociálního zabezpečení, který si posudek u lékařské posudkové služby vyžádal jako podklad pro rozhodnutí. Pokud posuzovaná osoba s posudkem zdravotního stavu nesouhlasí, může se odvolat prostřednictvím orgánu, který vydal rozhodnutí na základě posudku. Zdravotní stav je pak posuzován znovu, tentokrát však jiným posudkovým orgánem. Pokud někdo nesouhlasí s rozhodnutím o odvolání či s rozhodnutím o námitkách, může podat žalobu o přezkoumání k soudu. Žalobu je však třeba podat až po ukončení odvolacího řízení nebo **námitkového řízení u invalidních důchodů**.

Mateřská

Viz **peněžitá pomoc v mateřství**.

Maximální vyměřovací základ

Maximální **roční vyměřovací základ** pro **pojistné** na sociální zabezpečení omezuje výši ročního vyměřovacího základu, ze které je možné odvádět pojistné. Zákonem je stanoven jako 48násobek průměrné měsíční mzdy, pro rok 2015 je to částka 1 277 328 Kč za rok. Pokud má v daném roce **pojištěnec** vyšší výdělek, z částky nad tuto hranici se pojistné neodvede.

Mezinárodní smlouva o sociálním zabezpečení

Mezinárodní smlouva o sociálním zabezpečení je dokument uzavíraný mezi dvěma státy za účelem ochrany **migrujících osob** a jejich rodinných příslušníků. Je obvykle založen na principech: **rovnost nakládání, příslušnost k právním předpisům jednoho státu**, sčítání dob pojištění potřebných pro nárok na dávku a výplata (export) dávek. Může se vztahovat na více či méně oblastí sociálního zabezpečení, např. **důchody, vysílání pracovníků**, zdravotní pojištění či jiné. Smlouvy provádějí národní instituce, které odpovídají za danou oblast.

Migrující osoba/migrace

Migraci se rozumí přemísťování osob mezi státy z různých důvodů, např. za prací, studiem. Z pohledu Evropské unie lze rozlišovat přeshraniční migraci v rámci zemí EU, kterou umožňuje jedna ze základních svobod vnitřního trhu, tedy **volný pohyb osob**, resp. pracovníků EU, a dále migraci vně hranic EU.

Migrující osobou se rozumí člověk, který se přemísťuje mezi státy.

Přeshraniční migrace má dopady na práva migrujících osob mimo jiné v oblasti sociálního zabezpečení. S tím je spojeno riziko střetu právních řádů více států, zejména otázka, kde má být osoba pojištěna a kde jí vznikne nárok na dávku. Z tohoto důvodu existuje v EU **koordinace systémů sociálního zabezpečení**, která prostřednictvím **koordinačních nařízení** uvedené situace řeší. Ve vztahu k migraci se zeměmi mimo EU/EHP jsou uzavírány **mezinárodní smlouvy o sociálním zabezpečení**.

Mimořádná okamžitá pomoc

Mimořádná okamžitá pomoc je jednorázová **dávka pomoci v hmotné nouzi**. Poskytuje se osobám, které se ocitnou v situacích, jež je nutné bezodkladně řešit. Zákon o pomoci v hmotné nouzi stanovuje šest takových situací:

1. Nejsou plněny podmínky pro poskytnutí opakovaných dávek, ale v případě neposkytnutí pomoci osobě hrozí vážná újma na zdraví. Dávku lze poskytnout v částce, která doplní příjem osoby do výše **existenčního minima** (v případě nezaopatřeného dítěte do životního minima).
2. Postižení vážnou mimořádnou událostí (živelní pohroma, větrná pohroma, ekologická havárie, požár apod.). Dávku lze poskytnout až do výše 15násobku částky životního minima jednotlivce.
3. Nedostatek prostředků k úhradě jednorázového výdaje spojeného např. se zaplacením poplatku za vystavení duplikátů osobních dokladů nebo v případě ztráty peněžních prostředků. Dávku lze poskytnout až do výše tohoto jednorázového výdaje.
4. Nedostatek prostředků k nákupu nebo opravě předmětů dlouhodobé potřeby. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10násobku částky životního minima jednotlivce.
5. Nedostatek prostředků k uhrazení odůvodněných nákladů vznikajících v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí a na zajištění nezbytných činností souvisejících se **sociálně-právní ochranou dětí**. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10násobku částky životního minima jednotlivce.
6. Ohrožení **sociálním vyloučením**. Jde např. o situace osob vracejících se z vězení, z dětského domova a z **pěstounské péče** po dosažení zle-

tilosti nebo po ukončení léčby chorobných závislostí. V průběhu roku může být dávka poskytnuta opakovaně, součet však nesmí překročit 4násobek částky životního minima jednotlivce.

O dávku může žadatel požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

➤ (zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)

Minimální důchod

Minimální důchod není v zákonech výslovně stanoven, ale jeho výši lze odvodit pro každý rok (pro rok 2015 činí 3 170 Kč). K této hodnotě lze dojít na základě jednoduchého výpočtu. Výše **důchodu** se určí součtem **základní výměry** a **procentní výměry důchodu**. Výše základní výměry důchodu je stanovena pevnou částkou (pro rok 2015 je to 2 400 Kč). Procentní výměra důchodu je stanovena jako 1,5 % **výpočtového základu** za každý rok **doby pojištění**, takže je u každého vypočtena individuálně. Minimálně však musí činit 770 Kč, a to i pokud vychází u některé osoby jako nižší. Jestliže tedy mluvíme o **starobních důchodech** (s výjimkou **polovičního důchodu**) a **invalidním důchodu**, nelze pojištění vypočítat důchod pod 3 170 Kč.

Minimální vyměřovací základ – důchodové pojištění

Minimální výše vyměřovacího základu, která slouží pro stanovení minimální výše odvedeného **pojistného** na **důchodové pojištění** u **osoby samostatně výdělečně činné**, která má tuto činnost jako činnost hlavní, činí pro rok 2015 částku 79 836 Kč. Pokud by tedy takové osobě samostatně výdělečně činné vyšel **vyměřovací základ** za rok 2015 nižší, než je tato částka, musí přesto odvést pojistné z takto stanoveného minimálního vyměřovacího základu pro rok 2015.

Modrá karta

Modrá karta vydaná Českou republikou je povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky za účelem výkonu **zaměstnání** vyžadujícího vysokou kvalifikaci. **Cizinec**, který má modrou kartu, je oprávněn pobývat na území ČR a zároveň pracovat na pracovním místě, na které byla modrá karta vydána, případně toto místo za definovaných podmínek měnit. O modrou kartu může žádat pouze cizinec s minimálně ukončeným vysokoškolským vzděláním nebo vyšším odborným vzděláním, pokud studium trvalo aspoň tři roky. Vhodná pracovní místa pro tento typ pobytu v ČR a kontaktní údaje zaměstnavatelů jsou k nalezení na internetu v centrální evidenci volných pracovních míst. K žádosti o modrou kartu cizinec dokládá uzavřenou **pracovní smlouvu**. Žádost o modrou kartu lze podat na zastupitelském úřadě České republiky v zahraničí. Případně ji lze podat na pracovišti Ministerstva vnitra ČR, a to pokud zde již cizinec pobývá na vízum k pobytu nad 90 dnů či na povolení k dlouhodobému pobytu nebo je držitelem modré karty vydané jiným členským státem EU a žádost podá ve lhůtě do jednoho měsíce ode dne vstupu na území. Žádost musí podat osobně na formuláři, který je dostupný na internetu. Bližší informace lze nalézt na internetových stránkách Ministerstva vnitra ČR.

Nácvik soběstačnosti

Nácvikem soběstačnosti (v právní úpravě je používáno označení „nácvik dovedností pro zvládnání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění“) se rozumí jedna z činností při poskytování sociálních služeb. Tato činnost zahrnuje např. tyto úkony přispívající k **sociálnímu začlenění**: nácvik obsluhy běžných zařízení a spotřebičů, nácvik péče o domácnost (péče o oděvy, úklid, drobné údržbářské práce, chod kuchyně, nákupy), nácvik péče o děti, nácvik dovedností potřebných k úředním úkonům, například vlastnoručního podpisu apod.

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Náhrada mzdy – nemocenské pojištění

V prvních 14 kalendářních dnech **dočasné pracovní neschopnosti** náleží zaměstnanci náhrada mzdy nebo platu, kterou vyplácí **zaměstnavatel**. Náhrada mzdy náleží jen v době trvání pracovního vztahu a za podmínky, že je **zaměstnanec** účasten **nemocenského pojištění** v tom dni, od kterého je mu uznána dočasná pracovní neschopnost. Náhrada mzdy je poskytována za pracovní dny, ne za dny kalendářní. Nenáleží za první tři dny dočasné pracovní neschopnosti nebo za prvních 24 neodpracovaných hodin z rozvržených směn (jde o tzv. **karenční dobu**). V případě nařízené **karantény** náleží náhrada mzdy od prvního pracovního dne. Vypočítává se z průměrného výdělku sníženého podle **redukčních hranic** a její základní výše činí 60 % tohoto výdělku. Zaměstnavatel může poskytnout vyšší náhradu mzdy – až do výše průměrného výdělku. Náhrada mzdy v základní výši je „čistým“ příjmem, nepodléhá zdanění ani odvodu pojistného na sociální a zdravotní pojištění.

Zaměstnavatel má oprávnění kontrolovat, zda zaměstnanec v období prvních 14 kalendářních dní dočasné pracovní neschopnosti dodržuje **režim dočasné pracovní neschopnosti**, pokud jde o povinnost zdržovat se v místě pobytu a dodržovat dobu a rozsah povolených vycházek. Náhradu mzdy může zaměstnavatel snížit nebo nevyplatit zaměstnanci, který léčebný režim v těchto bodech porušil. Za stejných podmínek náleží zaměstnanci, jenž pracuje na základě **dohody o provedení práce** nebo **dohody o pracovní činnosti**, v období prvních 14 kalendářních dní trvání dočasné pracovní neschopnosti náhrada odměny z dohody. Za tím účelem musí být u tohoto zaměstnance předem rozvržena **pracovní doba**. Náhradu mzdy upravuje zákoník práce.

➤ (zákon č. 262/2006 Sb.)

Náhradní doba pojištění

Jde o období, kdy **pojištěnec** neodvádí **pojistné**, přesto se mu však toto období započítává při stanovení výše **důchodu** i pro účely stanovení **nároku na důchod** jako **doby pojištění**. To však platí u **starobního důchodu** pod podmínkou, že občan získal za život minimálně jeden rok (tj. 365 dnů) doby pojištění na základě **výdělečné činnosti**. Náhradními dobami např. jsou:

- **doba péče o dítě,**
- **doba péče o osobu bezmocnou, doba péče o osobu bezmocnou nebo závislou na pomoci jiné osoby,**
- **doba pobírání plného invalidního důchodu a invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně,**

- **doba studia** do 31. prosince 2009,
- **doba výkonu vojenské služby.**

Náhradní doby se nezapočítávají do 18 let věku a většina z nich se započítává při stanovení výše důchodu nebo při stanovení nároku na důchod jen z 80 % jejich délky.

Námitkové řízení – důchodové pojištění

Proti rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení ve věcech **důchodového pojištění** může každý podat námitku do 30 dnů ode dne, kdy mu rozhodnutí bylo oznámeno. Námitky se podávají u orgánu sociálního zabezpečení, který rozhodnutí vydal, tj. u České správy sociálního zabezpečení. V námitce uvede osoba, která námitku činí, tento orgán a důvod, proč považuje rozhodnutí za nesprávné. Námitka musí obsahovat číslo jednací a datum vydání rozhodnutí, proti kterému je podána. Dále musí obsahovat jméno, příjmení, datum narození, doručovací adresu a podpis osoby, která námitku činí. Pokud námitka neobsahuje tyto náležitosti, je zamítnuta. S případnou námitkou je vždy třeba čekat až na oznámení rozhodnutí ve věci **důchodu**. Uplatnění námitky je podmínkou, aby se v případě trvajících nespokojenosti mohl pojištěnec domáhat později nápravy u soudu.

Nárok na důchod

Pokud někomu vznikne nárok na důchod, nedochází automaticky k **přiznání důchodu**, ale je třeba podat žádost o důchod na **okresní správu sociálního zabezpečení**. Nárok na důchod vzniká splněním podmínek, které se liší u jednotlivých **druhů důchodu**. U **starobního důchodu** je třeba splnit podmínku **potřebné doby pojištění** a dosáhnout **důchodového věku**. Nárok na **předčasný starobní důchod** vzniká při splnění podmínek potřebné doby pojištění nejvýše tři roky před dosažením důchodového věku, resp. pět let, jestliže důchodový věk činí více než 63 let a žadatel dosáhl věku aspoň 60 let. Nárok na **invalidní důchod** vzniká při splnění podmínky potřebné doby pojištění, pokud byla uznána **invalidita pojištěnce**. Nároky pozůstalých na **vdovské/vdovecké a sirotčí důchody** vzniknou pod podmínkou, že zesnulému v době smrti náležel starobní důchod či invalidní důchod nebo že by zesnulý splňoval podmínku potřebné doby pojištění pro přiznání invalidního důchodu či podmínky pro přiznání starobního důchodu. Nárok na důchod zaniká v různých situacích specifických pro jednotlivé druhy důchodů. Pokud jde o invalidní důchod, zlepšení zdravotního stavu může vést k zániku invalidity či snížení stupně invalidity. Ve věku 65 let nárok na invalidní důchod zaniká a dochází k **přeměně na starobní důchod**. Pokud nejsou splněny zvláštní podmínky pro další výplatu **vdovského důchodu** a **vdoveckého důchodu**, nárok na tyto důchody zaniká po jednom roce. Jiným zvláštním způsobem jsou stanoveny i podmínky pro zánik nároku u sirotčího důchodu.

Nárok na výplatu dávek – nemocenské pojištění

Nárok na výplatu **dávek nemocenského pojištění** vzniká, jestliže jsou splněny podmínky pro vznik nároku na konkrétní dávku, podmínky pro výplatu této dávky a pokud je nárok na výplatu uplatněn. Nárok na poskytování dávky zaniká uplynutím tří let od vzniku nároku na výplatu

dávky za jednotlivý den. Pojištěnec se může na základě písemného prohlášení vzdát nároku na výplatu **nemocenského, peněžité pomoci v mateřství a ošetrovného**. Pojištěnka, která porodila dítě, se však může vzdát nároku na výplatu peněžité pomoci v mateřství nejdříve po uplynutí 14 týdnů **podpůrčí doby**, ne však dříve, než uplyne šest týdnů ode dne porodu. Po vzdání se nároku na výplatu již nelze výplatu dávky obnovit.

Nárok na výplatu důchodu

Nárok na důchod a nárok na výplatu důchodu jsou dva odlišné nároky. Může nastat situace, kdy někdo má nárok na důchod, avšak nemá nárok na výplatu důchodu. Pokud někdo nepodá žádost o důchod v době, kdy již má nárok na důchod, a později se rozhodne, že by chtěl důchod vyplatit zpětně, má nárok na přiznání výplaty důchodu pouze pět let nazpět. V jiné situaci někdo splňuje podmínky pro výplatu více **druhů důchodu**, dochází k **souběhu nároků na důchody**. Pokud však někdo současně splňuje podmínky pro výplatu **invalidního a starobního důchodu** či splňuje podmínky pro výplatu více důchodů stejného druhu, bude mu vyplácen vždy jen jeden z těchto důchodů – ten, který je v konkrétním případě nejvyšší. Nárok na výplatu důchodu může být „přerušen“ také v situaci, kdy v období pobírání starobního předčasného důchodu někdo začne konat **výdělečnou činnost**, která zakládá účast na **důchodovém pojištění**. Složitější pravidla platí při souběhu nároku na přímý a pozůstalostní důchod, resp. na tři nebo čtyři důchody.

Nástup na peněžitou pomoc v mateřství

Den nástupu na **peněžitou pomoc v mateřství** si těhotná pojištěnka sama určuje, a to v období od počátku 8. týdne do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Pokud pojištěnka tento den v tomto období neurčí, nastává nástup na peněžitou pomoc v mateřství počátkem 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Pokud dojde k porodu dříve, tj. před počátkem 8. týdne před očekávaným dnem porodu, nastává nástup na peněžitou pomoc v mateřství dnem porodu. U pojištěnce, který převzal dítě do péče, nastává nástup na peněžitou pomoc v mateřství dnem **převzetí dítěte do péče**.

Neformální péče

Neformální péče je označení pro poskytování péče nebo jiné pomoci a podpory, kterou **osoba blízká** nebo **asistent sociální péče** poskytuje **osobě závislé na péči** jiné fyzické osoby. Pojem neformální péče tak odkazuje pouze na péči o osobu závislou na péči, nikoliv na všechny formy podpory a pomoci, které mohou být poskytnuty osobám v **nepříznivé sociální situaci** nebo osobám ohroženým nepříznivou sociální situací či **sociálním vyloučením**.

Při neformální péči je podpora a pomoc poskytována osobám, na jejichž situaci a potřeby se zaměřují **služby sociální péče**, tj. skupina **sociálních služeb**, která je poskytována osobám závislým na péči, jež nemají nebo mají jen omezenou schopnost řešit svoji nepříznivou sociální situaci související především s věkem nebo nepříznivým zdravotním stavem. Kromě podobného okruhu osob, kterým je určena, mohou být u neformální péče a služeb sociální péče podobné také některé jejich cíle, obsahové zaměření, činnosti apod. Na rozdíl od služeb sociální péče je ale podpora a pomoc zcela nebo z větší části poskytována osobou blízkou nebo asistentem sociální péče. Sociální služby buď nejsou využívány

vůbec, jejich využívání neformální péči pouze doplňuje, pomáhá při řešení některých specifických situací (např. přechodné využívání sociální služby v době, kdy osoba blízká nemůže poskytovat péči osobě závislé na péči) apod.

Možnosti poskytování péče, podpory a pomoci osobám závislým na péči tak určují faktory, které patří do dvou velmi odlišných skupin: dostupnost a **kvalita** služeb sociální péče na jedné straně a podmínky pro poskytování neformální péče, možnosti a míra jejího využívání, spokojenost s poskytovanou péčí atd. na straně druhé. V některých případech je poskytování neformální péče blízkými osobami účinnější a účelnější než využití sociální služby. Také jsou při něm využity zdroje, jež jsou osobě dostupné v jejím **přírozeném sociálním prostředí**. Na druhou stranu sociální služby výrazně rozšiřují možnosti podpory a pomoci, které lze zajistit prostřednictvím neformální péče (ochrana před dalšími nepříznivými situacemi nebo podpora a pomoc při jejich řešení, podpora činnosti pečovateli apod. – více viz **služby sociální péče**) a především nabízejí podporu a pomoc v případech, kdy osoba závislá na péči nemá možnost získání potřebné podpory a pomoci ve svém okolí, poskytování péče překračuje možnosti a schopnosti osoby blízké apod. Pokud byl osobě závislé na péči přiznán **příspěvek na péči**, může tato osoba tuto dávku nebo její část využít podle svých vlastních preferencí jak k nákupu odpovídajících sociálních služeb, tak k uhrazení péče, kterou jí poskytuje osoba blízká nebo asistent sociální péče. V zákonem vymezených případech může být příjemcem příspěvku na péči namísto osoby závislé na péči také osoba blízká (pokud je zákonným zástupcem nebo opatrovníkem osoby závislé na péči, pokud jí byla nezletilá oprávněná osoba svěřena do péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu nebo pokud byla osoba blízká krajskou pobočkou Úřadu práce ČR ustanovena zvláštním příjemcem příspěvku na péči).

Platná právní úprava vytváří a částečně reguluje pouze základní podmínky pro poskytování a rozvoj neformální péče na rozdíl od oblasti sociálních služeb, jejichž poskytování se řídí rozsáhlejší právní úpravou.

Nekolidující zaměstnání

Nekolidující zaměstnání je výkon činnosti **uchazeče o zaměstnání** na základě **pracovního poměru**, pokud měsíční výdělek nepřesáhne polovinu minimální mzdy, nebo výkon činnosti na základě **dohody o provedení práce** nebo **dohody o pracovní činnosti**, který nebrání zařazení a vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání, jestliže měsíční odměna nebo odměna připadající na jeden měsíc za období, za které přísluší, nepřesáhne polovinu minimální mzdy. Uchazeči o zaměstnání není po dobu trvání nekolidujícího zaměstnání **podpora v nezaměstnanosti** poskytována, její vyplácení je po tuto dobu pozastaveno.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Nelegální práce

Nelegální prací se rozumí výkon závislé práce (tj. práce, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti **zaměstnavatele** a podřízenosti **zaměstnance**, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele a zaměstnanec ji pro zaměstnavatele vykonává osobně) mimo pracovněprávní vztah, dále výkon práce **cizince** v rozporu s **povolením k zaměstnání** nebo bez tohoto povolení, příp. v rozporu se **zaměstnaneckou** nebo **modrou kartou**, a také výkon práce bez platného povolení k pobytu. Nelegální práce je pokutována.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Nemoc z povolání

Ten, kdo trpí nemocí z povolání, je zvláštním způsobem chráněn při stanovení nároku na **invalidní důchod**. Nemoc z povolání je nemoc způsobená škodlivými vlivy spojenými s povoláním a výslovně uvedená v seznamu nemocí z povolání. Podmínkou uznání nemoci za nemoc z povolání je to, že příslušný orgán sociálního zabezpečení ji uzná jako nemoc z povolání. Pokud dojde v důsledku nemoci z povolání ke vzniku **invalidity**, neplatí jinak uplatňovaná podmínka, že nárok na invalidní důchod vznikne pouze, pokud **pojištěnec** splnil **potřebnou dobu pojištění**.

Nemocenské

Nemocenské je poskytováno pojištěnci, který byl uznán **ošetřujícím lékařem** dočasně práceneschopným nebo mu byla nařízena **karanténa**. Podmínkou nároku na nemocenské u **osob samostatně výdělečně činných** je také účast na pojištění alespoň tři měsíce před vznikem **dočasné pracovní neschopnosti**. Účast na nemocenském pojištění je pro osoby samostatně výdělečně činné dobrovolná.

Nárok na nemocenské vzniká od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti a trvá do jejího ukončení, maximálně však 380 kalendářních dnů (pokud není **podpůrcí doba** prodloužena). Po dobu prvních 14 kalendářních dnů pracovní neschopnosti je **zaměstnanec** zabezpečen **náhradou mzdy**, kterou poskytuje **zaměstnavatel**. I když zaměstnanec ukončil zaměstnání nebo osobě samostatně výdělečně činné zanikla účast na pojištění, náleží jim nemocenské i po dobu, po kterou pracovní neschopnost přesáhla dobu zaměstnání (účasti na pojištění). Nárok na nemocenské je i tehdy, pokud ke vzniku dočasné pracovní neschopnosti dojde v tzv. **ochranné lhůtě**. Nárok na nemocenské nemá ten, kdo si pracovní neschopnost přivodil úmyslně.

Výše nemocenského za kalendářní den činí po celou dobu trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény 60 % **denního vyměřovacího základu**.

Nemocenské pojištění

Systém nemocenského pojištění finančně zabezpečuje výdělečně činné osoby při krátkodobé ztrátě příjmu z důvodu nemoci, úrazu nebo nařízené **karantény**, vzniku potřeby **ošetřování nebo péče o člena domácnosti**, v těhotenství, mateřství a při **převzetí dítěte do péče**. Účast na nemocenském pojištění vzniká u **zaměstnanců** ze zákona a je povinná. **Osoby samostatně výdělečně činné** mohou být účastny nemocenského pojištění („platit si ho“) dobrovolně.

Z nemocenského pojištění jsou poskytovány čtyři peněžité **dávky**, a to **nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, ošetřovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství**. Nemocenské pojištění je upraveno **zákonem č. 187/2006 Sb.**, o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů). Pojistné na nemocenské pojištění upravuje zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Nemocenské pojištění při výkonu několika samostatných výdělečných činností

Pokud **osoba samostatně výdělečně činná** vykonává souběžně několik samostatných výdělečných činností, je z nich pojištěna jen jednou. Může tedy podat jen jednu přihlášku k **nemocenskému pojištění**.

Nemocenské pojištění zaměstnanců činných na základě dohody o provedení práce

U **zaměstnance** činného na základě **dohody o provedení práce** vzniká povinná účast na nemocenském pojištění, pokud v kalendářním měsíci, v němž dohoda o provedení práce trvá, dosáhl **započitatelného příjmu** v částce vyšší než 10 000 Kč. Musí být také splněna podmínka výkonu práce na území České republiky, resp. v cizině pro **zaměstnavatele** se sídlem na území České republiky.

Nepříznivá sociální situace

Označení nepříznivá sociální situace zahrnuje různé životní situace, ve kterých je osoba ohrožena **sociálním vyloučením** (tj. může být ohrožena nebo narušena schopnost osoby uspokojovat základní potřeby, žít ve svém běžném prostředí způsobem, který je ve společnosti považován za obvyklý apod.) a nemůže nebo má oslabenou schopnost (např. z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby atd.) tuto situaci sama nějakým způsobem řešit.

Nepříznivé sociální situace jsou velmi různorodé a týkají se odlišných oblastí, jako např. zdravotní stav, finanční nouze, pracovní či jiné návyky, ztráta bydlení nebo nevyhovující bydlení, ohrožení různými nežádoucími společenskými jevy apod.

K předcházení vzniku nepříznivých sociálních situací a při jejich řešení může osoba využít **sociální služby**. Existence více různých **druhů sociálních služeb** a možnost poskytování některých služeb více různými **formami** umožňují osobě vyhledat a zvolit formu podpory nebo pomoci, která

- nejlépe odpovídá charakteru konkrétní nepříznivé sociální situace,
- vyhovuje individuálním potřebám osoby v této situaci
- a může této osobě při řešení její konkrétní životní situace nejlépe pomoci.

Výraznou oporu mohou osobám v nepříznivé sociální situaci poskytovat také rodiny ohrožených osob, jejich přátelé, osoby žijící v jejich sousedství nebo jiné **blízké osoby** žijící v jejich **přírozeném sociálním prostředí** či **asistent sociální péče**. Platná právní úprava kromě podmínek pro poskytování sociálních služeb vytváří a částečně reguluje i základní podmínky pro poskytování a rozvoj **neformální péče**.

Nezaměstnaná osoba

Za nezaměstnanou osobu je považována osoba, která ztratila **zaměstnání**, aktivně hledá zaměstnání a je připravena k nástupu do zaměstnání. Nezaměstnaná osoba zařazená do evidence **uchazečů o zaměstnání** vedené Úřadem práce ČR je registrovaným uchazečem o zaměstnání a v případě splnění zákonem stanovených podmínek má nárok na **podporu v nezaměstnanosti**.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Nezaopatřené dítě – důchodové pojištění

V **důchodovém pojištění** se považuje za nezaopatřené každé dítě do skončení povinné školní docházky. Po skončení povinné školní docházky se za nezaopatřené dítě považuje osoba nejvýše do věku 26 let, pokud se soustavně připravuje na budoucí povolání nebo se nemůže soustavně

připravovat na budoucí povolání či vykonávat **výdělečnou činnost** pro nemoc nebo úraz anebo z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat výdělečnou činnost.

Nezaopatřené dítě – státní sociální podpora

Pro účely **státní sociální podpory** (viz též **dávky státní sociální podpory**) se nezaopatřeným dítětem rozumí dítě do skončení povinné školní docházky. Po skončení povinné školní docházky se za neopatřené považuje dítě nejdéle do 26. roku věku, a to v těchto případech:

- soustavně studuje na střední nebo vysoké škole (připravuje se na budoucí povolání – viz **soustavná příprava dítěte na budoucí povolání – státní sociální podpora**),
- pro nemoc nebo úraz nemůže studovat (připravovat se na budoucí povolání), ani vykonávat **výdělečnou činnost**,
- pro dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav není schopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost,
- je mladší 18 let, a přitom je vedeno v evidenci krajské pobočky Úřadu práce ČR jako **uchazeč o zaměstnání** a nemá nárok na **podporu v nezaměstnanosti** nebo **podporu při rekvalifikaci**.

Nezaopatřeným dítětem však není dítě, které pobírá **invalidní důchod z důchodového pojištění** pro **invaliditu** třetího stupně.

➤ (zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)

Nízkoprahová denní centra

Nízkoprahová denní centra patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určena osobám v **nepříznivé sociální situaci** související s bydlením (ztráta bydlení, nevyhovující bydlení apod.).

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována **ambulantně**, případně také **terénní formou**. Jde o **nízkoprahovou službu**.

Poskytnutí stravy nebo pomoc při jejím zajištění jsou u této služby poskytovány za úhradu, a to v maximální výši, která je stanovena ve vyhlášce k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určena dětem ve věku od 6 do 26 let, ohroženým společensky

nežádoucími jevy (např. kriminalita, závislost na omamných látkách aj.). Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí, chránit je před vznikem **nepríznivých sociálních situací** a vytvářet podmínky pro řešení nepríznivých sociálních situací. Služba může být poskytována osobám anonymně.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,**
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována **ambulantně**, případně také **terénní formou**. Jde o **nízkoprahovou službu**, která je poskytována bezplatně.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Nízkoprahové služby a zařízení

Jako nízkoprahové jsou označovány **sociální služby** nebo **zařízení sociálních služeb**, které jsou poskytované způsobem umožňujícím co nejvíce snížit vliv různých objektivních a subjektivních překážek, které by mohly bránit využívání služby nebo od něho odrazovat osoby, kterým je určena.

Nízkoprahové služby jsou proto koncipovány jako bezplatné nebo je výše případné úhrady za využití služby či některých jejích činností nastavena tak, aby se pro zájemce o službu nestala nepřekonatelnou překážkou. Podstatnou okolností jsou také jejich dobrá dopravní dostupnost, vhodně nastavená provozní doba, možnost využívání služeb bez nutnosti uvádět osobní údaje tam, kde by to jinak bylo nezbytné (např. pro účely smlouvy), nebo to, že existuje jen minimum pravidel (případně „kontraindikací“ apod.) bránících nebo omezujících jejich využívání (např. v **kontaktním centru** sice je zakázáno jakékoli nakládání s omamnými látkami, ale i osoba pod vlivem těchto látek může služby tohoto zařízení využít).

Pro nízkoprahové služby je často příznačné také spíše postupné budování důvěry **uživateli** v organizaci a její personál, tak aby osoby, které se setkávají se službou poprvé, neztratily důvěru nebo zájem o její využívání např. kvůli příliš vysokým nárokům na jejich zapojení apod. Nízkoprahové služby tak velice často jejich uživatelům umožňují uspokojení potřeb, které nevyžadují těsnější spolupráci, opakovaný kontakt, větší zájem či úsilí jejich uživatele (např. v případě kontaktních center může jít o pomoc při osobní hygieně, výměnu infekčního materiálu nebo např. snižování zdravotních dopadů spojených s rizikovým způsobem života). Zároveň ale mohou nízkoprahové služby svým uživatelům nabídnout činnosti, které předpokládají větší zájem a spolupráci ze strany uživatele v situaci, kdy o tyto další služby uživatel projeví zájem (např. zprostředkování kontaktů na léčebná zařízení, jež mohou uživateli pomoci k trvalé abstinenci apod.).

Noclehárna

Noclehárny patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určeny osobám bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a přenocování. Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu
- a poskytnutí přenocování.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Jde o **ambulantní sociální službu** (přenocování nelze chápat jako pobyt v zařízení, nejde tedy o **pobytovou sociální službu**), která je poskytována za úhradu. Výši úhrady stanoví **poskytovatel služby**.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Odlehčovací služby

Odlehčovací služby patří mezi **služby sociální péče**. Jsou určeny osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo **zdravotního postižení**, o něž je jinak pečováno v jejich **přírozeném sociálním prostředí**. Jejich cílem je umožnit pečující fyzické osobě nezbytný odpočinek nebo prostor k zajištění vlastních potřeb (např. zdravotní a lázeňské péče).

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,**
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- poskytnutí ubytování v případě pobytové služby,
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti,**
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí
- **a výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti.**

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba může být poskytována **terénní, ambulantní a pobytovou formou**.

Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Odpovědnost v pojištění – nemocenské pojištění

Pojištěnec nebo jiný příjemce dávky (např. rodič dítěte) má odpovědnost za přeplatek na **dávce nemocenského pojištění** a je povinen jej uhradit plátcí dávky (**okresní správě sociálního zabezpečení**). Přeplatek na dávce vzniká, pokud dávka byla vyplacena neprávem nebo ve vyšší částce,

než náležela. Pojištěnec nebo jiný příjemce dávky je odpovědný za přeplatek, pokud přeplatek zavinil, například nesplněním některé povinnosti, nebo jestliže přijal dávku, i když musel předpokládat, že byla vyplacena neprávem či ve vyšší částce, než náležela. Odpovědnost za přeplatek mají také jiné fyzické nebo právnické osoby (např. **ošetřující lékař** nebo **zaměstnavatel**), pokud přeplatek zavinily. Odpovědnost za přeplatek je solidární, ručí za něj společně a nerozdílně všichni, kdo jej způsobili, a vzájemně se vypořádají podle míry zavinění, pokud se nedohodnou jinak. Povinnost k úhradě přeplatku vzniká na základě rozhodnutí příslušného **orgánu nemocenského pojištění**. Výjimkou je přeplatek do výše 100 Kč, kdy povinnost k úhradě nevzniká. Orgán nemocenského pojištění může uhrazení přeplatku z části nebo zcela prominout. Za přeplatek na dávce, který je pojištěnec povinen uhradit, se považuje rovněž vyplacené **nemocenské** v případě **krácení nebo odnětí nemocenského** a nemocenské vyplacené pojištěnci, kterému byl zpětně přiznán důchod starobní nebo invalidní pro **invaliditu** třetího stupně, po dobu delší, než po kterou mají poživatelé těchto důchodů na nemocenské nárok.

Ten, kdo zavinil svým protiprávním jednáním, že došlo ke skutečnostem rozhodným pro vznik nároku na dávku nemocenského pojištění, je povinen zaplatit orgánu nemocenského pojištění **regresní náhradu**. Jestliže skutečnosti rozhodné pro vznik nároku na dávku nemocenského pojištění zavinilo více subjektů, odpovídají orgánu nemocenského pojištění společně a nerozdílně, pokud se nedohodnou jinak.

Odstranění tvrdosti – nemocenské pojištění

V jednotlivých případech, kdy má podmínka daná **zákonem o nemocenském pojištění** nebo zákonem o důchodovém pojištění na pojištěnce nepříznivý dopad, lze podat žádost o odstranění tvrdosti. Nepříznivý dopad zákonné podmínky musí být takový, který zákon nemohl předvídat. V písemné žádosti o odstranění tvrdosti musí být uvedeno, v čem žadatel spatřuje tvrdost. Žádost se podává tomu, kdo je oprávněn odstraňovat tvrdost, obvykle jde o ministra práce a sociálních věcí. Rozhodnutí v řízení o odstranění tvrdosti se vydává nejpozději do 90 dnů od zahájení řízení. Proti rozhodnutí o odstranění tvrdosti není přípustný žádný opravný prostředek (odvolání) a není možný ani soudní přezkum. Lze pouze podat novou žádost, která musí obsahovat jiné důvody než žádost předchozí.

Ochranná lhůta – nemocenské pojištění

Účelem ochranné lhůty je zabezpečit osoby pro případ **dočasné pracovní neschopnosti** nebo nároku na **peněžitou pomoc v mateřství**, i když se podmínky pro tyto dávky splní po určité době po skončení pojištění, tj. po ukončení zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti. Ochranná lhůta přitom plyne jen z pojištěné činnosti a zaniká vznikem nového pojištění. Ochranná lhůta při uplatňování nároku na nemocenské trvá sedm kalendářních dnů ode dne skončení pojištění. Pokud pojištění trvalo kratší dobu než sedm kalendářních dnů, činí pouze tolik dnů, kolik trvalo toto poslední pojištění. V případě nároku na peněžitou pomoc v mateřství může být ochranná lhůta delší. U žen, kterým pojištění zaniklo v době těhotenství, běží tato lhůta tolik kalendářních dnů, kolik činilo toto jejich poslední zaměstnání, maximálně však 180 kalendářních dnů. V ostatních případech nároku na peněžitou pomoc v mateřství trvá ochranná lhůta sedm kalendářních dnů, pokud netrvalo pojištění kratší dobu. V některých vymezených případech ochranná lhůta neplyne. Jde o pojištěnou činnost poživatele starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro **invaliditu** 3. stupně; **zaměstnání malého rozsahu** nebo na základě **dohody o provedení práce**; zaměstnání studentů po dobu školních

prázdnin; další zaměstnání sjednané jen na dobu dovolené v jiném zaměstnání a dále v případě, že pojištění odsouzeného skončí v době jeho útěku z místa výkonu trestu odnětí svobody. Ochranná lhůta pro **ošetřovné** není stanovena.

Okresní správa sociálního zabezpečení

Okresní správy sociálního zabezpečení (OSSZ) jsou nižším stupněm organizační struktury **České správy sociálního zabezpečení**. Zajišťují informační servis a komunikaci s **pojištěnci** a **zaměstnavateli** v regionech a plní řadu přípravných úkolů. Okresní správu sociálního zabezpečení v Praze a v Brně nahrazuje Pražská správa sociálního zabezpečení, resp. Městská správa sociálního zabezpečení Brno, a jejich územní pracoviště.

Orgány nemocenského pojištění

Orgány nemocenského pojištění jsou **okresní správy sociálního zabezpečení**, Česká správa sociálního zabezpečení, služební orgány a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Služebními orgány jsou Ministerstvo obrany ČR, Ministerstvo vnitra ČR, Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství cel, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace. Pojištění **zaměstnanců** „civilní“ sféry a **osob samostatně výdělečně činných** provádějí okresní správy sociálního zabezpečení. **Zaměstnavatel** komunikuje s okresní správou sociálního zabezpečení v místě sídla své mzdové účtárny; nemá-li mzdovou účtárnu, pak v místě sídla zaměstnavatele – právnické osoby či v místě trvalého pobytu zaměstnavatele – fyzické osoby. Tato správa také poskytuje dávky zaměstnancům. Okresní správy sociálního zabezpečení neprovádějí **nemocenské pojištění** osob ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence, toto pojištění provádí Vězeňská služba České republiky.

Česká správa sociálního zabezpečení je nadřízeným orgánem okresních správ sociálního zabezpečení a kontroluje jejich činnost, je rovněž odvolacím orgánem proti jejich rozhodnutím. V případě nesouhlasu s postupem okresní správy sociálního zabezpečení je proto třeba obracet se na Českou správu sociálního zabezpečení.

Pojištění ozbrojených složek provádějí příslušné služební orgány, dávky jejich příslušníkům vyplácí služební útvary.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR připravuje návrhy právní úpravy nemocenského pojištění, plní řídicí a kontrolní úkoly vůči České správě sociálního zabezpečení a koordinuje provádění nemocenského pojištění jak Českou správou sociálního zabezpečení, tak služebními orgány.

Osiřelé dítě

Osiřelému dítěti vzniká pod podmínkou, že jde o **nezaopatřené dítě**, nárok na **sirotčí důchod**. Pro účely posouzení nároku na tento důchod jde o dítě, jemuž zesnul rodič, **osvojitel** nebo osoba, která dítě převzala do **péče nahrazující péči rodičů** na základě rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do výchovy (společné výchovy manželů). Osiřelé dítě však nemá nárok na sirotčí důchod v případě smrti jeho **pěstouna** nebo manžela/manželky pěstouna.

Osoba blízká – sociální služby

Osoba blízká je označení osoby pečující o **osobu závislou na péči** jiné fyzické osoby, která poskytuje péči proto, že má k osobě závislé na péči

příbuzenský nebo nepříbuzenský vztah, těsné přátelské vazby, žije v jejím sousedství apod. a neposkytuje tuto péči jako profesionální pečovatel/ka (osoba vykonávající péči jako podnikatelskou činnost nebo osoba v pracovněprávním poměru s **poskytovatelem sociálních služeb**, poskytovatelem zdravotních služeb či jinou obdobně zaměřenou organizací, která poskytuje **sociální služby** nebo služby, které pomáhají při zajištění péče nebo poskytování podpory či pomoci osobám závislým na péči). Pro situaci, kdy péči o osobu závislou na péči poskytuje osoba blízká, je používáno označení **neformální péče**.

Pokud byl osobě závislé na péči přiznán **příspěvek na péči**, může tato osoba celou tuto dávku nebo její část poskytnout osobě blízké na úhradu nákladů spojených s poskytovanou péčí. V zákonem vymezených případech může být příjemcem příspěvku na péči místo osoby závislé na péči také osoba blízká (pokud je zákonným zástupcem nebo opatrovníkem osoby závislé na péči, pokud jí byla nezletilá **oprávněná osoba** svěřena do péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu nebo pokud byla osoba blízká krajskou pobočkou Úřadu práce ČR ustanovena **zvláštním příjemcem** příspěvku na péči).

Osoba blízká – důchodové pojištění

Osobou blízkou je pro důchodové účely (na rozdíl od občanského zákoníku) manžel, příbuzní v řadě přímé, děti vlastní nebo osvojené, dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů, sourozenci, zeť, snacha a manžel rodiče, a to kteréhokoli z manželů.

Osoba samostatně výdělečně činná – důchodové pojištění

Pro účely **důchodového pojištění** je osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ) osobou, která vykonává **samostatnou výdělečnou činnost** (má tedy v rámci České republiky pro samostatnou výdělečnou činnost oprávnění). OSVČ je rovněž osoba, která je osobou spolupracující při výkonu **výdělečné činnosti** (pokud lze na ni podle zákona o daních z příjmů rozdělovat příjmy dosažené výdělečnou činností). Za OSVČ se může považovat osoba, která ukončila povinnou školní docházku a dosáhla věku aspoň 15 let. Výkonem samostatné výdělečné činnosti je především provozování živnosti, výkon tzv. svobodného povolání, podnikání v zemědělství (pod podmínkou evidence k zemědělské výrobě), výkon umělecké nebo jiné tvůrčí činnosti na základě autorskoprávních vztahů (nemusí jít o soustavnou činnost), činnost společníka veřejné obchodní společnosti nebo komplementáře komanditní společnosti, vykonávaná pro tuto společnost, činnost mandatarě aj. Výkonem samostatné výdělečné činnosti je i výkon jiných činností vykonávaných vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení příjmu. Za výkon samostatné výdělečné činnosti se nepovažuje pronájem nemovitostí a movitých věcí.

Osoba se zdravotním postižením

Osoba se zdravotním postižením je osoba se zdravotním handicapem, která je orgánem sociálního zabezpečení uznána invalidní ve třetím stupni, tj. osoba s těžším zdravotním postižením, invalidní v prvním či druhém stupni nebo **zdravotně znevýhodněnou**. Skutečnost, že je osobou se zdravotním postižením, která je orgánem sociálního zabezpečení uznána invalidní v prvním, druhém nebo třetím stupni, dokládá fyzická osoba posudkem nebo potvrzením orgánu sociálního zabezpečení. Skutečnost, že je osobou se zdravotním postižením, která je

orgánem sociálního zabezpečení uznána osobou zdravotně znevýhodněnou, dokládá fyzická osoba potvrzením nebo rozhodnutím orgánu sociálního zabezpečení.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Osoba v hmotné nouzi

Osoba v hmotné nouzi je osoba či rodina, která nemá dostatečné **příjmy** a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit, a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním.

➤ (zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)

Osoba závislá na péči

Osobou závislou na péči je osoba, která nemá nebo má jen omezenou schopnost řešit svoji **nepříznivou sociální situaci** související především s věkem nebo nepříznivým zdravotním stavem vlastními silami. Tuto nepříznivou sociální situaci mohou pomoci řešit různé **služby sociální péče**. Péči, podporu nebo pomoc ale této osobě mohou poskytovat také **osoby blízké** a **asistenti sociální péče** (viz také heslo **neformální péče**). Osoba závislá na péči je osobou oprávněnou využívat **sociální služby** (viz také heslo **uživatel sociálních služeb**). Při splnění podmínek jí může být přiznán **příspěvek na péči**. Tato dávka je určena na úhradu nákladů souvisejících s péčí, kterou osobě závislé na péči poskytují **poskytovatelé sociálních služeb, osoby blízké** nebo **asistenti sociální péče**.

Osoba zdravotně znevýhodněná

Osoba zdravotně znevýhodněná má sice zachovánu schopnost vykonávat soustavné **zaměstnání** nebo jinou **výdělečnou činnost**, pro výkon své práce ovšem potřebuje např. vhodně upravit pracovní prostředí, **pracovní dobu** a další pracovní podmínky. Schopnosti být nebo zůstat pracovně začleněna, vykonávat dosavadní povolání nebo využít dosavadní kvalifikaci nebo kvalifikaci získat jsou u zdravotně znevýhodněné osoby podstatně omezeny z důvodu jejího dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Osobou zdravotně znevýhodněnou však současně nemůže být osoba, která je osobou invalidní. Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se považuje zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy má trvat déle než jeden rok a podstatně omezuje tělesné, smyslové nebo duševní schopnosti, a tím i schopnost pracovního uplatnění. Skutečnost, že je fyzická osoba osobou zdravotně znevýhodněnou, rozhoduje a potvrzuje příslušná **okresní správa sociálního zabezpečení**.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Osoba, která není v hmotné nouzi

V hmotné nouzi není osoba,

- která není v pracovním nebo obdobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost a není vedena v evidenci **uchazečů**

- o **zaměstnání**, popřípadě osoba, která je v pracovním nebo obdobném vztahu, ale nemá z těchto vztahů v **rozhodném období** příjem,
- která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a bez vážných důvodů odmítla vykonávat krátkodobé zaměstnání nebo účastnit se v cíleném programu k řešení zaměstnání,
- která prokazatelně neprojevuje snahu **zvýšit si příjem vlastním přičiněním**,
- které nevznikl nárok na nemocenské nebo jí náleží ve snížené výši, a to z důvodu, že si přivodila pracovní neschopnost úmyslně,
- která je **osobou samostatně výdělečně činnou** a její **příjem** po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí proto, že se nepřihlásila k **nemocenskému pojištění**,
- které za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky byla uložena sankce,
- která nastoupila výkon zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody nebo byla vazata do vazby.

➤ (zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)

Osobní asistence

Osobní asistence patří mezi **služby sociální péče**. Je určena osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo **zdravotního postižení**, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu**,
- pomoc při osobní hygieně,
- pomoc při zajištění stravy,
- **pomoc při zajištění chodu domácnosti**,
- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti**,
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována **terénní formou**. Poskytována je bez časového omezení (to je jedna z hlavních odlišností od **pečovatelské služby**, která je poskytována pouze ve vymezeném čase) v **přirozeném sociálním prostředí** osoby, jež je jejím **uživatel**. Služba je uživateli poskytována při činnostech, které potřebuje (tj. objedná si ji a využívá podle svých vlastních časových možností, na dobu a činnost, u kterých předpokládá, že bude potřebovat pomoci při jejich řešení, např. při zajištění úklidu domácnosti, při vyřízení osobních záležitostí apod.). Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Osobní identifikační číslo (PIN)

Zkratka PIN je odvozena z anglické verze Personal Identification Number. Jde obvykle o číslo sociálního pojištění. V České republice jde o rodné číslo nebo **evidenční číslo pojištěnce**.

Osobní vyměřovací základ – důchodové pojištění

Osobní vyměřovací základ slouží při výpočtu **důchodu** ke stanovení **výpočtového základu**. Stanoví se jako měsíční průměrná hodnota všech **ročních vyměřovacích základů** zaznamenaných za **rozhodné období**. Osobní vyměřovací základ se dále při výpočtu důchodu redukuje s použitím tzv. **redukčních hranic**, a tak se získá výpočtový základ.

Ošetřování nebo péče o člena domácnosti

Situace, kdy **zaměstnanec** nemůže vykonávat práci z důvodu potřeby ošetřování nebo péče o člena **domácnosti**, je v **nemocenském pojištění** pokryta **ošetřovným**. Nárok na ošetřovné má pojištěný zaměstnanec v případě ošetřování dítěte mladšího deseti let, pokud onemocnělo či utrpělo úraz, nebo ošetřování jiného člena **domácnosti**, jestliže jeho zdravotní stav vyžaduje ošetřování jinou osobou, nebo členky domácnosti, pokud její stav bezprostředně po porodu vyžaduje ošetřování jinou osobou. Nárok na ošetřovné vzniká také při péči o dítě mladší deseti let v případě uzavření školského nebo dětského zařízení z důvodu havárie, epidemie nebo jiné nepředvídatelné události, **karantény**, kdy dítě nemůže docházet do školského nebo dětského zařízení, nebo z důvodu, že osoba, která o dítě jinak pečuje, nemůže ze zdravotních důvodů o dítě pečovat. Při ošetřování (péči) se mohou dva členové domácnosti jednou vystřídat.

Ošetřovné

Na ošetřovné má nárok **zaměstnanec**, který nemůže pracovat z toho důvodu, že musí ošetřovat dítě mladší deseti let, pokud onemocnělo či utrpělo úraz, nebo jiného člena **domácnosti**, jestliže jeho zdravotní stav vyžaduje ošetřování jinou osobou, nebo členky domácnosti, pokud její stav bezprostředně po porodu vyžaduje ošetřování jinou osobou. Dále nárok na ošetřovné vzniká, pokud zaměstnanec musí pečovat o zdravé dítě mladší deseti let, protože školské nebo dětské zařízení bylo uzavřeno (z důvodu havárie, epidemie, jiné nepředvídané události), dítěti byla nařízena **karanténa** nebo osoba, která jinak o dítě pečuje, sama onemocněla. Podmínkou nároku na ošetřovné (viz také heslo „**Ošetřování nebo péče o člena domácnosti**“) je, že ošetřovaná osoba žije se **zaměstnancem** v domácnosti; to neplatí v případě ošetřování nebo péče o dítě mladší deseti let rodičem. Zaměstnanec nemůže uplatnit nárok na ošetřovné na dítě, na které již jiná osoba (zpravidla druhý z rodičů) uplatnila nárok na **peněžitou pomoc v mateřství** nebo **rodičovský příspěvek** (s výjimkou situace, kdy tato osoba sama nemůže o dítě pečovat). Při ošetřování (péči) se mohou osoby žijící v domácnosti jednou vystřídat.

Ošetřovné se vyplácí nejdéle devět kalendářních dnů, 16 kalendářních dnů v případě osamělého zaměstnance, který má v trvalé péči aspoň jedno dítě ve věku do 16 let, které neukončilo povinnou školní docházku; tato doba se přerušuje po dobu, po kterou byla ošetřovaná osoba v lůžkové péči zdravotnického zařízení. Výše ošetřovného od prvního kalendářního dne je 60 % redukovaného **denního vyměřovacího základu** za kalendářní den.

Nárok na ošetřovné nemají mimo jiné **osoby samostatně výdělečně činné**, zaměstnanci pracující na **dohodu o provedení práce** nebo **dohodu o pracovní činnosti**, zaměstnanci vykonávající **zaměstnání malého rozsahu** nebo **domáční zaměstnanci**.

Ošetřující lékař

Ošetřujícím lékařem je zdravotnické zařízení, které svými lékaři poskytuje pojištěnci nebo jiné posuzované osobě ambulantní, ústavní nebo lázeňskou péči, a zařízení závodní preventivní péče při ošetřování pojištěnce v rámci první pomoci, pokud má oprávnění k léčebné péči. Posuzování zdravotního stavu je ošetřující lékař oprávněn vykonávat jen v rozsahu své odbornosti. Ošetřujícím lékařem není zařízení záchranné služby a pohotovostní služby.

Pečovatelská služba

Pečovatelská služba patří mezi **služby sociální péče**. Je určena osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo **zdravotního postižení**, a rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu**,
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- **pomoc při zajištění chodu domácnosti**
- **a zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.**

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba může být poskytována **terénní** a **ambulantní formou**. Služba je v domácnostech i v **zařízeních sociálních služeb** poskytována ve vymezeném čase (to je jedna z hlavních odlišností od **osobní asistence**, která je poskytována bez časového omezení).

Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

➤ *(zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)*

➤ *(vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)*

Peněžitá dávka

Peněžitá dávka s ohledem na mezinárodní **koordinaci sociálního zabezpečení** se poskytuje zpravidla jako náhrada ušlého příjmu z **výdělečné činnosti**. V ČR jsou za peněžitou dávku považovány všechny druhy **důchodů**, **ošetřovné**, **nemocenská**, **náhrada mzdy**, poskytovaná zaměstnavatelem v období prvních 14 kalendářních dnů trvání **dočasné pracovní neschopnosti**, **příspěvek na péči**, **podpora při nezaměstnanosti** a některé **dávky státní sociální podpory** a úhrada škody při **pracovním úrazu** a **nemoci z povolání** ze zákonného pojištění **zaměstnavatele**. Peněžitě dávky se vyplácejí podle pro osobu tzv. **použitelných právních předpisů** bez ohledu na to, v jaké zemi má osoba **bydliště** či **pobyt**.

Peněžitá pomoc v mateřství

Peněžitá pomoc v mateřství je **dávka nemocenského pojištění**, která se poskytuje v době těhotenství, mateřství nebo při **převzetí dítěte do péče**. Základní podmínkou nároku na peněžitou pomoc v mateřství je **účast na pojištění** (tj. např. trvání pojištěného zaměstnání) nebo trvání **ochranné lhůty** v době **nástupu na peněžitou pomoc v mateřství** (na „mateřskou“). U žen, kterým pojištění zaniklo v době těhotenství, činí ochranná lhůta, tj. doba, po kterou žena může získat nárok na peněžitou pomoc v mateřství i po skončení zaměstnání/po skončení pojištění, tolik kalendářních dnů, kolik trvalo pojištění, maximálně však 180 kalendářních dnů.

Další podmínkou nároku na peněžitou pomoc v mateřství je účast pojištěnce na **nemocenském pojištění** alespoň po dobu 270 kalendářních dní v posledních dvou letech přede dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství. V případě **osob samostatně výdělečně činných** musí z 270 dnů účasti na pojištění trvat účast na nemocenském pojištění osoby samostatně výdělečně činné po dobu alespoň 180 kalendářních dnů v posledním roce přede dnem počátku **podpůrcí doby**.

Den nástupu na „mateřskou“ si pojištěnka sama určuje v období od počátku 8. do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Podpůrcí doba trvá 28 týdnů; u pojištěnky, která porodila zároveň dvě nebo více dětí, je podpůrcí doba 37 týdnů. V případě převzetí dítěte do péče je podpůrcí doba 22 týdnů; 31 týdnů při převzetí dvou a více dětí zároveň.

Manžel nebo otec dítěte se může s matkou v péči o narozené dítě na základě písemné dohody střídat. Střídání je možné od počátku 7. týdne po porodu na dobu nejméně sedmi kalendářních dnů, četnost střídání omezena není. Výše peněžité pomoci v mateřství činí 70 % redukovaného **denního vyměřovacího základu** za kalendářní den.

Penze

Penze je pravidelná výplata naspořených finančních prostředků z **doplňkového penzijního spoření**. Podmínkou nároku na penzi je doba spoření nejméně 60 měsíců a dosažení věku o pět let nižšího, než je **důchodový věk** pro muže stejného data narození podle **zákona o důchodovém pojištění**. Doplňkové penzijní spoření nabízí: starobní penzi na určenou dobu, invalidní penzi na určenou dobu (obě vyplácí penzijní společnost), doživotní penzi a penzi na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší (které vyplácí životní pojišťovna). Čerpání penze je možné bez omezení kombinovat s **výdělečnou činností**, nicméně u **osob samostatně výdělečně činných** není z titulu čerpání penze **výdělečná činnost** považována za **výdělečnou činnost vedlejší**.

Plný („solo“) důchod

Plný neboli „solo“ důchod (někdy též „nezávislá dávka“) je **důchod** vypočtený pouze za **doby pojištění** získané podle vnitrostátních právních předpisů jednoho státu. Tento důchod se přiznává osobám, které splnily podmínku doby pojištění, potřebnou pro vznik **nároku na důchod** podle vnitrostátních předpisů, a nebylo třeba přihlídnout k dobám pojištění získaným v cizině. Tím se liší od pojmu **dílčí důchod**.

Pobyt (přechodný pobyt)

Státem pobytu je země, kde osoba nežije trvale, ale kde se aktuálně fyzicky nachází. Účel tohoto pobytu je zpravidla časově ohraničen (studium,

zaměstnání, služební cesta, rekreační pobyt, jiné důvody) a vyplývá z něj, že osoba nemá v úmyslu se na uvedeném místě zdržovat (žít) trvale. Pobyt může také označovat bydlení nebo přebývání na určitém místě, spojené zpravidla s přespáváním a s uložením osobních věcí.

Pobyťová sociální služba

Pobyťová sociální služba je **sociální služba**, u které je při jejím poskytování **uživatelům** zajištěno také ubytování přímo v **zařízení sociálních služeb** nebo v jiné budově, která je využívána při poskytování sociálních služeb. V pobyťové formě může být poskytováno 14 z celkového počtu 33 **druhů sociálních služeb** (z toho devět druhů sociálních služeb může být poskytováno výhradně v pobyťové formě, jedna současně v pobyťové a **ambulantní formě** a čtyři všemi třemi **formami poskytování sociálních služeb**).

Mezi službami poskytovanými v pobyťové formě patří některé **služby sociální péče** (např. **domov pro seniory** nebo **chráněné bydlení** aj.) i některé **služby sociální prevence** (např. **azylové domy**, **domy na půl cesty** aj.).

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Podmínky nároku na dávky nemocenského pojištění

Obecnou podmínkou nároku na **dávky nemocenského pojištění** je účast na nemocenském pojištění nebo (pro **nemocenské** a **peněžitou pomoc v mateřství**) trvání **ochranné lhůty** v tom dni, v němž vznikla **sociální událost** (např. pracovní neschopnost). Dále musejí být pro každou dávku (nemocenské, peněžitou pomoc v mateřství, **ošetřovné** a **vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství**) splněny konkrétní podmínky nároku, tj. vznik sociální události, a v případě peněžité pomoci v mateřství a pro **osoby samostatně výdělečně činné** u nemocenského a peněžitě pomoci v mateřství také stanovená doba trvání pojištění (tzv. čekací doba). V případě **souběhu pojištění** (např. při dvou zaměstnáních) se podmínky pro vznik nároku na dávku posuzují v každém pojištění samostatně. Každá dávka (s výjimkou vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství) je vyplacena jen jednou na základě příjmu ze všech pojištění.

Podmínky účasti osob samostatně výdělečně činných na nemocenském pojištění

Účast osob samostatně výdělečně činných na **nemocenském pojištění** je dobrovolná. Pokud chtějí být pojištěny, musejí splnit dvě podmínky účasti na **nemocenském pojištění**. První podmínkou je, že vykonávají samostatnou výdělečnou činnost na území České republiky nebo mimo její území, avšak na základě oprávnění vyplývajících z právních předpisů České republiky. Uvedené platí v případech, kdy není příslušnost k právním předpisům řešena mezinárodní smlouvou o sociálním zabezpečení nebo koordinačními nařízeními. Druhou podmínkou je podání přihlášky k účasti na nemocenském pojištění na předepsaném tiskopise.

Podmínky účasti zaměstnanců na nemocenském pojištění

Zaměstnanci se účastní **nemocenského pojištění**, pokud vykonávají zaměstnání na území České republiky nebo vykonávají zaměstnání v cizině a zaměstnavatel má sídlo na území České republiky, jestliže nejsou povinně důchodově pojištěni podle předpisů tohoto jiného státu a mají

trvalý pobyt v České republice nebo v jiném členském státě Evropské unie. Druhou podmínkou účasti zaměstnanců na nemocenském pojištění je, že jejich sjednaný příjem dosahuje alespoň rozhodné výše (2 500 Kč v roce 2015). U zaměstnanců, kteří splňují uvedené podmínky, je účast na nemocenském pojištění povinná. Zvláštní úprava účasti na nemocenském pojištění platí pro zaměstnance činné na základě **dohody o provedení práce** a zaměstnance, kteří vykonávají **zaměstnání malého rozsahu**. **Zahraniční zaměstnanec** se může nemocenského pojištění účastnit dobrovolně, pokud podá přihlášku k pojištění na předepsaném tiskopisu a pokud se dobrovolně účastní **důchodového pojištění** v České republice.

Podpora při rekvalifikaci

Podpora při rekvalifikaci je poskytována **uchazečům o zaměstnání**, kteří se zúčastní **rekvalifikace** zabezpečované krajskou pobočkou Úřadu práce ČR. Podporu při rekvalifikaci poskytuje krajská pobočka Úřadu práce ČR **uchazeči o zaměstnání** při splnění zákonem stanovených podmínek. Výše podpory při rekvalifikaci se stanoví procentní sazbou z průměrného čistého měsíčního výdělku z posledního ukončeného zaměstnání nebo z posledního vyměřovacího základu v rozhodném období, přepočteného na jeden kalendářní měsíc.

➤ *(zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)*

Podpora samostatného bydlení

Podpora samostatného bydlení patří mezi **služby sociální péče**. Je určena osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu **zdravotního postižení** nebo chronického onemocnění včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **pomoc při zajištění chodu domácnosti,**
- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,**
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti,**
- **pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.**

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována **terénní formou**. Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

➤ *(zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)*

➤ *(vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)*

Podpora v nezaměstnanosti

Podpora v nezaměstnanosti je poskytována krajskou pobočkou Úřadu práce ČR **uchazeči o zaměstnání** při splnění zákonem stanovených podmínek. Výše podpory v nezaměstnanosti se stanoví **procentní sazbou** z průměrného čistého měsíčního výdělku z posledního ukončeného

zaměstnání nebo z posledního vyměřovacího základu v rozhodném období přepočteného na jeden kalendářní měsíc.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Úřad práce ČR poskytuje **zaměstnavateli** příspěvek na zřízení **chráněného pracovního místa** nebo příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů chráněného pracovního místa. Zaměstnavateli, který provádí na svém pracovišti přípravu k práci **osob se zdravotním postižením**, může Úřad práce ČR uhradit náklady na přípravu k práci těchto osob. Pokud zaměstnavatel zaměstnává na **chráněných pracovních místech** více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců, lze mu poskytnout příspěvek na podporu zaměstnávání těchto osob. Příspěvek na podporu zaměstnávání OZP na chráněných pracovních místech nahrazuje skutečně vynaložené prostředky na mzdy/ platy zdravotně postižených **zaměstnanců v pracovním poměru** v měsíční výši 75 % skutečně vynaložených prostředků na mzdy nebo platy na zaměstnance v pracovním poměru, který je osobou se zdravotním postižením, včetně pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel za sebe odvedl z vyměřovacího základu tohoto zaměstnance, nejvýše však 8 000 Kč, jde-li o osobu se zdravotním postižením, která je uznána invalidní v prvním, druhém nebo třetím stupni, a nejvýše 5 000 Kč, jde-li o **osobu zdravotně znevýhodněnou**. Po uplynutí 12 kalendářních měsíců ode dne obsazení zřízeného chráněného pracovního místa nebo ode dne vymezení chráněného pracovního místa může zaměstnavatel v žádosti o příspěvek za následující kalendářní čtvrtletí uplatnit nárok na zvýšení příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na zřízených nebo vymezených chráněných pracovních místech, nejvýše však o 2 000 Kč měsíčně na jednoho zaměstnance, který je osobou se zdravotním postižením, a nejvýše o 1 000 Kč měsíčně, jde-li o osobu zdravotně znevýhodněnou.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Podpůrčí doba – nemocenské pojištění

Podpůrčí doba je doba, po kterou lze poskytnout dávku nemocenského pojištění. U nemocenského trvá podpůrčí doba od 15. kalendářního dne trvání **dočasné pracovní neschopnosti** nebo nařízené **karantény** až do jejího skončení, nejdéle 380 kalendářních dnů od vzniku pracovní neschopnosti. Do podpůrčí doby se započítávají předchozí dočasné pracovní neschopnosti, pokud spadají do období 380 kalendářních dnů před vznikem dočasné pracovní neschopnosti. Po uplynutí podpůrčí doby může **okresní správa sociálního zabezpečení** na žádost pojištěnce podpůrčí dobu prodloužit. Prodloužení (i opakované) je možné v případech, kdy lze očekávat, že pojištěnec v krátké době nabude pracovní schopnosti. Celkem nemůže být vyplácení **nemocenského** prodlouženo o více než 350 dnů.

V některých zvláštních případech je nemocenské poskytováno ve **zkrácené podpůrčí době**. Jde např. o poživitele starobních důchodů a důchodů pro **invaliditu** třetího stupně, o studenty, kteří jsou v době studia zaměstnáni jen po dobu školních prázdnin, nebo o **zaměstnance**, jež vstoupili do zaměstnání v době dovolené.

Podpůrčí doba u **peněžitě pomoci v mateřství** činí 28 týdnů u pojištěnky, která porodila jedno dítě, a 37 týdnů u pojištěnky, která porodila

zároveň dvě nebo více dětí. U pojištěnce, který převzal dítě do péče, činí podpůrní doba 22 týdnů nebo 31 týdnů při převzetí dvou a více dětí zároveň. Střídá-li se otec dítěte či manžel pojištěnky s pojištěnkou v nároku na peněžitou pomoc v mateřství, činí celková doba poskytování této dávky nejvýše 28 týdnů, jde-li o jedno dítě, a 37 týdnů, jde-li o dvě nebo více dětí.

U **ošetřovného** je podpůrní doba běžně 9 kalendářních dnů; 16 kalendářních dnů u osamělého zaměstnance, který má v trvalé péči aspoň jedno dítě ve věku do 16 let, jež neukončilo povinnou školní docházku.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství se vyplácí za kalendářní dny, v nichž trvalo převedení na jinou práci. Těhotné zaměstnankyni se vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství vyplácí nejdéle do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu, z důvodu mateřství nejdéle do konce 9. měsíce po porodu.

Pohřebné

Pohřebním, jež je **dávkou státní sociální podpory**, stát přispívá na náklady spojené s pohřbem osobě, která vypravila pohřeb **nezaopatřenému dítěti** nebo rodiči nezaopatřeného dítěte. Podmínkou je, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. Nárok na pohřebné vzniká dnem pohřbení. Splňuje-li podmínky nároku více osob, pohřebné náleží jen jednou, a to osobě, která se o ně přihlásí jako první. V roce 2015 je výše pohřebného 5 000 Kč.

O pohřebné může žadatel požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

➤ *(zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)*

Pojistné – důchodové pojištění

Pojistné na sociální zabezpečení je pravidelná platba odváděná na **důchodové pojištění, nemocenské pojištění** a na **státní politiku zaměstnanosti**. Povinnost platit pojistné mají **zaměstnavatelé** a **zaměstnanci** (pokud se účastní **nemocenského pojištění**). Dále pojistné platí **osoby samostatně výdělečně činné** a osoby, které se důchodově **dobrovolně pojistily**. Pojistné se stanoví z měsíčního **vyměřovacího základu** u zaměstnanců a z **ročního vyměřovacího základu** u osob samostatně výdělečně činných. Zaměstnavatelé hradí pojistné ve výši celkem 25 % úhrnu měsíčního vyměřovacího základu všech zaměstnanců, z toho 2,3 % na nemocenské pojištění, 21,5 % na důchodové pojištění, 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Za zaměstnance odvádí zaměstnavatel pojistné na důchodové zabezpečení ve výši 6,5 % měsíčního vyměřovacího základu. Celkově je tedy za zaměstnance odvedeno na důchodové pojištění 21,5 + 6,5 = 28 % vyměřovacího základu. Osoby samostatně výdělečně činné hradí 29,2 % ročního vyměřovacího základu, z toho: 28 % na důchodové pojištění, 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti, a pokud se účastní nemocenského pojištění, ještě další 2,3 %.

Odchylky pro účastníky **druhého pilíře**, který je v r. 2015 těsně před zrušením, neuvádíme.

Pojištěná činnost – nemocenské pojištění

Pojištěnou činností je **výdělečná činnost zaměstnance**, která zakládá povinnou účast na nemocenském pojištění. Pojištěnou činností je i výkon samostatné výdělečné činnosti, pokud se **osoba samostatně výdělečně činná** přihlásila k pojištění, nebo činnost **zahraničního zaměstnance**, jestliže se dobrovolně přihlásil k **nemocenskému i důchodovému pojištění**. Ten, kdo vykonává pojištěnou činnost, je **pojištěncem**.

Pojištěné osoby – nemocenské pojištění

Nemocenského pojištění jsou při splnění zákonem stanovených podmínek účastní **zaměstnanci**, **osoby samostatně výdělečně činné** a **zahraniční zaměstnanci**. Pro zaměstnance je účast na nemocenském pojištění povinná, osoby samostatně výdělečně činné a zahraniční zaměstnanci se nemocenského pojištění účastní dobrovolně.

Pojištěnec, účastník důchodového pojištění, pojištěná osoba

Pojištěnec neboli účastník důchodového pojištění je jinak řečeno osobou pojištěnou v **důchodovém pojištění**. Důchodového pojištění jsou, při splnění stanovených podmínek, účastny tyto výdělečně činné osoby:

1. **zaměstnanci v pracovním poměru;**
2. příslušníci Policie České republiky, Vězeňské služby České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Celní správy České republiky a Hasičského záchranného sboru České republiky, vojáci z povolání a státní zaměstnanci podle zákona o státní službě;
3. členové družstva v družstvech, jestliže mimo pracovněprávní vztah vykonávají pro družstvo práci;
4. osoby, které jsou podle zvláštního zákona jmenovány nebo voleny do funkce vedoucího úřadu nebo do funkce statutárního orgánu právnické osoby zřízené zvláštním zákonem, popřípadě do funkce zástupce tohoto vedoucího nebo statutárního orgánu, pokud je tímto vedoucím nebo statutárním orgánem pouze jediná osoba a jmenováním nebo volbou těmto osobám nevznikl pracovní nebo služební poměr, a osoby, které podle zvláštního zákona vykonávají veřejnou funkci mimo pracovní nebo služební poměr, pokud se na jejich pracovní vztah vztahuje ve stanoveném rozsahu zákoník práce;
5. zaměstnanci činní na základě **dohody o pracovní činnosti**;
6. zaměstnanci činní na základě **dohody o provedení práce**, pokud jim byl v kalendářním měsíci zúčtován příjem v částce vyšší než 10 000 Kč;
7. soudci;
8. členové zastupitelstev územních samosprávních celků a zastupitelstev městských částí nebo městských obvodů územně členěných statutárních měst a hlavního města Prahy, kteří jsou pro výkon funkce dlouhodobě uvolnění nebo před zvolením do funkce člena zastupitelstva nebyli v pracovním poměru, ale vykonávají funkci ve stejném rozsahu jako dlouhodobě uvolnění členové zastupitelstva;
9. poslanci Poslanecké sněmovny a senátoři Senátu Parlamentu ČR;
10. prezident republiky, členové vlády, prezident, viceprezident a členové Nejvyššího kontrolního úřadu, členové Rady pro rozhlasové a tele-

vizní vysílání, předseda Energetického regulačního úřadu, členové Rady Ústavu pro studium totalitních režimů, členové Rady Českého telekomunikačního úřadu, finanční arbitr, zástupce finančního arbitra, veřejný ochránce práv, zástupce veřejného ochránce práv;

11. dobrovolní pracovníci pečovatelské služby;
12. **osoby pečující** o dítě a osoby, které jsou vedeny v evidenci osob, jež mohou vykonávat **pěstounskou péči na přechodnou dobu**, je-li těmto osobám vyplácena **odměna pěstouna** podle ustanovení zákona o **sociálně-právní ochraně dětí**;
13. osoby ve výkonu trestu odnětí svobody zařazené do práce a osoby ve výkonu zabezpečovací detence zařazené do práce;
14. pracovníci v pracovním vztahu uzavřeném podle cizích právních předpisů;
15. společníci a jednatelé společnosti s ručením omezeným a komanditisté komanditní společnosti, jestliže mimo pracovněprávní vztah vykonávají pro ni práci, a ředitelé obecně prospěšné společnosti, jestliže mimo pracovněprávní vztah vykonávají pro ni práci;
16. prokuristé;
17. členové kolektivních orgánů právnické osoby;
18. likvidátoři;
19. vedoucí organizačních složek právnické osoby, která má sídlo ve státě, s nímž Česká republika neuzavřela **mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení**, pokud je tato složka zapsána v obchodním rejstříku a místo výkonu práce těchto vedoucích je trvale v České republice;
20. osoby pověřené obchodním vedením na základě smluvního zastoupení (od 1. 1. 2014);
21. fyzické osoby neuvedené v bodech 1–20, s výjimkou členů zastupitelstev územních samosprávných celků a zastupitelstev městských částí nebo městských obvodů územně členěných statutárních měst a hlavního města Prahy, kteří nejsou pro výkon funkce dlouhodobě uvolnění nebo nevykonávají funkci ve stejném rozsahu jako dlouhodobě uvolnění členové zastupitelstva (od 1. 1. 2014), a to všechny tyto okruhy osob v době zaměstnání, pokud jim v souvislosti se zaměstnáním plynou nebo by mohly plynout příjmy ze závislé činnosti, které jsou nebo by byly, jestliže by podléhaly zdanění v České republice, předmětem daně z příjmu podle zvláštního právního předpisu a nejsou od této daně osvobozeny.

Dále jsou pojištěnci **osoby samostatně výdělečně činné**, pokud mají **samostatnou výdělečnou činnost** jako činnost hlavní. Jestliže mají samostatnou výdělečnou činnost jako činnost vedlejší, jsou povinné účastníky důchodového pojištění, pokud jejich **roční vyměřovací základ** překročí **rozhodnou částku** nebo pokud se přihlásí k účasti samy.

Pojištěnci jsou na základě vlastního rozhodnutí i **osoby dobrovolně pojištěné**.

Pokles pracovní schopnosti

K poklesu **pracovní schopnosti** dochází z důvodu **dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu**, díky kterému se snižuje **fyzický potenciál** a **kvalifikační potenciál** osoby. Pokles pracovní schopnosti je zároveň spojen s poklesem nebo úplným výpadkem příjmů z **výdělečné činnosti**. Pokles pracovní schopnosti se stanoví v procentech a určuje ho **posudkový lékař** (případně **posudková komise**). Pro vznik **invalidity** mají význam tři pásma poklesu. Jestliže pracovní schopnost **pojištěnce** poklesla:

- nejméně o 35 %, ale nejvíce o 49 %, jde o invaliditu prvního stupně,
- nejméně o 50 %, ale nejvíce o 69 %, jde o invaliditu druhého stupně,
- nejméně o 70 %, jde o invaliditu třetího stupně.

Pokračování pracovní neschopnosti

Pokud je pojištěnec po ukončení **dočasné pracovní neschopnosti** v následujícím kalendářním dni uznán znovu práceneschopným, považuje se tato pracovní neschopnost za pokračování předcházející pracovní neschopnosti. Z hlediska trvání pracovní neschopnosti jde tedy o tutéž pracovní neschopnost a takto se posuzuje i doba, po kterou bude **nemocenské** poskytováno (**podpůrčí doba**). To platí i v případech, že nová pracovní neschopnost byla uznána z jiného důvodu než předešlá. Naopak o pokračování pracovní neschopnosti nejde, pokud další pracovní neschopnost byla uznána k jiné **pojištěné činnosti**.

Poloviční důchod

Poloviční důchod znamená, že **pojištěnec** se rozhodne pobírat po vzniku **nároku** na **starobní důchod** jen jeho poloviční výši a výkonem výdělečné činnosti si zvyšuje budoucí plný starobní důchod. Za každých 180 kalendářních dnů takové výdělečné činnosti (do které se nezapočítávají stejné situace jako při přesluhování) při pobírání polovičního důchodu se při pozdějším výpočtu plného důchodu zvyšuje **procentní výměra** o 1,5 % **výpočtového základu**. Kromě takového postupu je možné situaci po dosažení nároku na starobní důchod řešit i jinak: výkonem výdělečné činnosti po vzniku nároku na důchod (přesluhování) nebo o důchod požádat a **výdělečnou činnost konat s pobíráním důchodu**.

Pomáhající profese

Pomáhající profese je všeobecné označení pro profese zaměřené na pomoc druhým. Pojem zahrnuje lékařské obory, psychologii, pedagogiku a sociální práci (srov. heslo **sociální pracovník**). Mezi pracovníky působící v pomáhajících profesích lze kromě pracovníků vykonávajících tyto obory dále řadit zdravotní sestry, **pracovníky v sociálních službách**, učitele, manželské a rodinné poradce, fyzioterapeuty apod. Některé činnosti vykonávané profesionálními pracovníky zajišťují v některých případech také dobrovolní pracovníci (dobrovolníci).

Pomoc při péči o vlastní osobu

Pomocí při péči o vlastní osobu (v právní úpravě je používáno označení „pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu“) se rozumí jedna z činností při poskytování sociálních služeb. Tato činnost zahrnuje např. tyto úkony: pomoc při podávání jídla a pití, při oblékání, při samostatném pohybu, při přesunu na lůžko nebo vozík apod.

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Pomoc při zajištění chodu domácnosti

Pomoc při zajištění chodu domácnosti je jednou z činností při poskytování sociálních služeb. Tato činnost zahrnuje např. tyto úkony: běžný

úklid a údržba domácnosti, pomoc při zajištění velkého úklidu domácnosti, donáška vody, topení v kamnech, běžné nákupy, velké nákupy, praní, žehlení apod.

➤ *(vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)*

Porodné

Porodné je **dávkou státní sociální podpory**, kterou stát rodině jednorázově přispívá na náklady související s narozením prvního a druhého dítěte nebo s převzetím dítěte do jednoho roku do trvalé péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o **svěření dítěte do péče jiné osoby, osvojení** dítěte nebo o předání dítěte **osvojiteli** do péče před osvojením.

Nárok na porodné vzniká dnem porodu dítěte, popřípadě dnem převzetí dítěte do trvalé péče nahrazující péči rodičů (tj. den právní moci rozhodnutí o převzetí dítěte do trvalé péče nahrazující péči rodičů). Nárok na porodné vzniká, jestliže **rozhodný příjem** rodiny (čistý příjem společně posuzovaných osob) v kalendářním čtvrtletí předcházejícím narození nebo převzetí dítěte nepřesahuje 2,7násobek životního minima rodiny. V roce 2015 výše porodného činí 13 000 Kč na první dítě a 10 000 Kč na druhé dítě.

O porodné může rodič požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

➤ *(zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)*

Poskytovatel sociálních služeb

Poskytovateli sociálních služeb jsou organizace, které poskytují jednu nebo více **sociálních služeb** splňujících podmínky stanovené v zákoně, registrovaných podle tohoto zákona a poskytovaných v souladu s ním. V případě nesplnění podmínek registrace (nebo jejich porušení a odebrání registrace) není na službu pohlíženo jako na sociální službu podle zákona o sociálních službách a její kvalitu nemohou garantovat instituce státní správy a krajské samosprávy, které kontrolují **kvalitu sociálních služeb**.

Poskytování sociálních služeb předpokládá nejen splnění zákonných podmínek týkajících se samotné poskytované sociální služby (tj. splnění podmínek nutných pro registraci služby, její registrace a následné poskytování služby v souladu s ní), ale i splnění některých požadavků, které musejí být splněny za celou organizaci (např. bezúhonnost právnické osoby).

Poskytovatelem sociálních služeb mohou být při splnění stanovených podmínek právnické osoby (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, kraje, obce a jimi zřizované organizace, nestátní organizace) i fyzické osoby.

➤ *(zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)*

Posudek o invaliditě

Řízení o priznání **invalidního důchodu** nebo zvýšení invalidního důchodu (z důvodu vyššího stupně invalidity) se zahajuje na základě podání

žádosti o invalidní důchod. Tato žádost se podává prostřednictvím **okresní správy sociálního zabezpečení**. O přiznání dávky rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení na základě posouzení zdravotního stavu a **pracovní schopnosti** žadatele od **lékařské posudkové služby**. Výsledkem tohoto posouzení je posudek o invaliditě. Posouzení provádí **posudkový lékař** okresní správy sociálního zabezpečení, který zjišťuje, jestli jde o **dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav** a zda došlo k **poklesu pracovní schopnosti** a v jakém stupni. Pokud se dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav neprokáže a neprokáže se ani pokles pracovní schopnosti nejméně o 35 %, je **invalidita** vyloučena. Na základě závěrů o poklesu pracovní schopnosti a stupni invalidity posudkový lékař také určí, kdy došlo ke vzniku invalidity nebo ke změně stupně invalidity. Pokud posuzovaná osoba s posudkem nesouhlasí, může se odvolat v námitkovém řízení tak, že napadne rozhodnutí o dávce, nikoli samotný posudek zdravotního stavu. Posudek totiž nemá povahu rozhodnutí. V námitkovém řízení pak posuzuje zdravotní stav jiný posudkový lékař – lékař České správy sociálního zabezpečení. V námitkovém řízení pak Česká správa sociálního zabezpečení přijme na základě nového posudku rozhodnutí. Pokud ani s tímto rozhodnutím žadatel o dávku nesouhlasí, má možnost podat žalobu u soudu. Žalobu k soudu však nelze podat dříve, než je ukončeno námitkové řízení.

Posudkové komise

Pokud se někdo odvolá proti rozhodnutí krajské pobočky Úřadu práce ČR v řízení, kde je třeba posoudit zdravotní stav, vydávají v odvolacím řízení posudek o zdravotním stavu posudkové komise zřízené Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR. Tyto komise posuzují zdravotní stav osoby v odvolacím řízení ve věcech **státní sociální podpory, sociálních služeb, dávek pro osoby se zdravotním postižením** a dále rovněž pro účely soudních žalob ve věcech **důchodového pojištění**. Posudková komise musí mít minimálně tři členy: předsedu komise, který je **posudkovým lékařem, tajemníka posudkové komise**, jenž musí mít minimálně středoškolské vzdělání, a odborného lékaře některého klinického oboru. Stejně jako u posudku posudkového lékaře **okresní správy sociálního zabezpečení** není výsledkem jednání posudkové komise rozhodnutí o dávce, ale posudek o zdravotním stavu. Rozhodnutí o dávce vydá odvolací orgán sociálního zabezpečení (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR) na základě tohoto nového posudku, popř. ve věcech důchodového pojištění nezávislý soud na základě provedeného dokazování.

Posudkový lékař

Posudkový lékař posuzuje zdravotní stav na žádost orgánu sociálního zabezpečení, který rozhoduje o nároku na dávku nebo nároku na **průkaz osoby se zdravotním postižením** či o statusu **osoby zdravotně znevýhodněné** (o nároku na **invalidní důchod, na příspěvek na péči**, na některou z dávek pro osoby se zdravotním postižením). Při **zjišťovací prohlídce** nebo **kontrolní prohlídce** hodnotí posudkový lékař zdravotní stav posuzované osoby na základě zhodnocení zpráv od ošetřujícího praktického lékaře a odborných lékařů, popř. na základě vlastního vyšetření a zjištění; v případě posuzování stupně závislosti vychází i z výsledků sociálního šetření. Posudkový lékař může posuzované osobě nařídít i další konkrétní vyšetření v konkrétním zdravotním zařízení. Posudkový lékař není při hodnocení zdravotního stavu vázán jednotlivými lékařskými zprávami, ale hodnotí zdravotní stav jako celek a v posudku se musí vyrovnat se všemi zjištěnými skutečnostmi. Výsledkem prohlídky není rozhodnutí o dávce, ale posudek. Ten slouží pouze jako podklad pro orgán sociálního zabezpečení, který vydává rozhodnutí o dávce. Pokud po-

suzovaná osoba nesouhlasí s posudkem, může se odvolat až proti rozhodnutí, které bylo na základě posudku vydáno, podle poučení uvedeného v tomto rozhodnutí. V odvolacím řízení posudek vydává jiný posudkový orgán.

Posuzování zdravotního stavu – nemocenské pojištění

Posuzování zdravotního stavu pro účely **nemocenského pojištění** zahrnuje posuzování **dočasné pracovní neschopnosti** a zdravotního stavu pro účely poskytování **peněžité pomoci v mateřství, ošetřovného a vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství**. Zdravotní stav **pojištěnců** a dalších osob (např. dětí do deseti let, o které je potřeba pečovat) posuzuje **ošetřující lékař**, který vydává rozhodnutí na předepsaných tiskopisech. Posuzování zdravotního stavu po uplynutí doby poskytování dávky (**podpůrčí doby**) posuzují lékaři **orgánů nemocenského pojištění**. Tito lékaři také provádějí **kontrolu posuzování zdravotního stavu** ošetřujícími lékaři.

Potřebná doba pojištění (minimální doba pojištění, potřebná minimální doba pojištění)

Splnění podmínky potřebné **doby pojištění** je jedním z předpokladů pro vznik **nároku na starobní důchod a invalidní důchod**. Potřebná doba pojištění pro získání starobního důchodu je stanovena v závislosti na tom, kdy **pojištěnec** dosáhl **důchodového věku**.

Pokud dosáhl důchodového věku:	Jeho potřebná doba pojištění je:
před rokem 2010	25 let
v roce 2010	26 let
v roce 2011	27 let
v roce 2012	28 let
v roce 2013	29 let
v roce 2014	30 let
v roce 2015	31 let
v roce 2016	32 let
v roce 2017	33 let
v roce 2018	34 let
po roce 2018	35 let

Jestliže někdo dosáhl důchodového věku, ale během života získal kratší dobu pojištění, než je pro něj zákonem stanovená potřebná doba pojištění, bude mu **příznán důchod**, až pokud tuto podmínku splní. Může tedy další účastí na **důchodovém pojištění** potřebné roky doby pojištění získat. Pokud dosáhl věku 65 let před rokem 2010, stačí k příznání starobního důchodu 15 let doby pojištění. Pro mladší osoby tato příležitost, jak získat nárok na důchod sice ve vyšším věku, ale při kratší potřebné době pojištění, existuje také. Takto zkrácená délka potřebné doby pojištění u nich záleží na tom, ve kterém kalendářním roce pojištěnec dosáhne o pět let vyššího věku, než je důchodový věk pro muže narozeného ve stejném roce.

Pokud dosáhl věku o pět let vyššího, než je důchodový věk pro muže narozeného ve stejném roce:	stačí k nároku na důchod potřebná doba pojištění:
v roce 2010	16 let
v roce 2011	17 let
v roce 2012	18 let
v roce 2013	19 let
po roce 2013	20 let

Pokud tedy někdo nezískal nárok na starobní důchod v době, kdy dosáhl důchodového věku, protože nedosáhl pro něj předepsané délky potřebné doby pojištění, může si chybějící dobu doplnit nebo čekat, až dosáhne věku, který je o pět let vyšší než důchodový věk muže narozeného ve stejném roce jako on. Pak může získat nárok na starobní důchod při získání podstatně kratší potřebné doby pojištění. Pokud však nemá ani tuto zkrácenou dobu, existují ještě dvě další možnosti k získání starobního důchodu. První možností, jak může pojištěnec získat nárok na starobní důchod při nesplnění výše uvedených podmínek, je, že dosáhl důchodového věku po roce 2014 a získal aspoň 30 let doby pojištění – ovšem bez započítání **náhradních dob pojištění**. Obdobně vznikne nárok při dosažení věku o pět let vyššího, než je důchodový věk muže, a získání alespoň 15 let doby pojištění bez náhradních dob. Pokud někdo v důchodovém pojištění nesplňuje žádnou z těchto podmínek, může získat nárok na starobní důchod ještě v případě, že dosáhl věku 65 let (nebo důchodového věku vyššího než 65 let) a splnil podmínky nároku na invalidní důchod stanovené **zákonem o důchodovém pojištění**.

Nárok na invalidní důchod je rovněž podmíněn splněním podmínky potřebné doby pojištění. To neplatí, pokud **invalidita** vznikla následkem **pracovního úrazu (nemoci z povolání)**. Potřebná doba pojištění pro získání invalidního důchodu závisí na věku pojištěnce při vzniku invalidity. U pojištěnce do 20 let stačí do té doby získaná doba pojištění méně než jeden rok (tzn. postačí pouze jeden den), ve věku od 20 do 22 let je třeba mít **dobu pojištění** minimálně jeden rok, ve věku od 22 let do 24 let je třeba mít dva roky doby pojištění, ve věku od 24 let do 26 let je třeba mít tři roky doby pojištění, ve věku od 26 let do 28 let je třeba mít čtyři roky doby pojištění, a pokud vznikne invalidita ve věku nad 28 let, je třeba získat dobu pojištění v délce pěti let, ta se však zjišťuje v období posledních deseti roků před vznikem invalidity. Potřebná doba pojištění

je považována za splněnou také tehdy, pokud byla tato doba pojištění získána v kterémkoliv období deseti let dokončeném po vzniku invalidity. U pojištěnce staršího 38 let, který během posledních deseti let před vznikem invalidity nezískal pět let pojištění, existuje alternativní možnost, jak podmínku splnit, pokud pojištěnec získal během posledních dvaceti let před vznikem invalidity minimálně deset let pojištění.

Potvrzení o pobírání důchodu

Potvrzení o pobírání **důchodu** mohou požadovat různé instituce například pro daňové účely nebo se takové potvrzení může přikládat k žádostem o poskytnutí sociálních služeb či pro získání některých slev. Potvrzení vydá na počkání v úředních hodinách **okresní správa sociálního zabezpečení** (v Praze územní pracoviště Pražské správy sociálního zabezpečení nebo klientské centrum České správy sociálního zabezpečení na adrese Křížová 25, Praha 5). Potvrzení lze získat také zasláním písemné žádosti na adresu ČSSZ, Křížová 25, 225 08 Praha 5 nebo e-mailem na podatelnu ČSSZ, podepsaným elektronickým podpisem. Žádost musí obsahovat číslo jednací, pod kterým je důchod vyplácen (to je rodné číslo důchodce). Potvrzení lze získat i prostřednictvím datové schránky ČSSZ či OSSZ nebo ePortálu ČSSZ pomocí služby „Potvrzení o výši a druhu pobíraného důchodu“.

Potvrzení o žití

Výplata důchodu do ciziny je prováděna na základě vyplněného „Potvrzení o žití“. Výplata důchodu může být prováděna na adresu **příjemce** důchodu nebo na bankovní účet. Pokud jde o výplatu na adresu důchodce v cizině, je prováděna pravidelně jednou za čtvrt roku. Česká správa sociálního zabezpečení zasílá na adresu příjemce důchodu jednou ročně v prosinci formulář „Potvrzení o žití“ a lhůtou pro vrácení vyplněného a podepsaného tiskopisu je 30 kalendářních dnů ode dne doručení. Podpis na formuláři musí být úředně ověřen. Výplata důchodu na bankovní účet příjemce v cizině je prováděna výhradně na základě zaslání „Potvrzení o žití“, a to za zpětnou dobu do konce měsíce, v němž bylo „Potvrzení o žití“ opatřeno datem a úředně ověřeným podpisem příjemce důchodu. Příjemce důchodu předkládá „Potvrzení o žití“ bez vyzvání a v časových intervalech, které si sám určí. Úřední ověření příjemce důchodu musí být u „Potvrzení o žití“ provedeno vždy orgánem nebo úřadem, který je k tomu zmocněn podle právních předpisů státu trvalého **bydliště** (např. místní úřad, nositelé sociálního pojištění, notář apod.), anebo českým zastupitelským úřadem.

Potvrzení o žití

Potvrzení o žití je dokument, kterým důchodce prokazuje, že je naživu a že mu náleží **výplata důchodu**. Použije se v situaci, kdy důchodce bydlí v jiném státě, nežli odkud mu je **důchod** vyplácen. Potvrzení o žití musí zejména obsahovat vlastnoruční podpis důchodce (jeho zákonného zástupce či opatrovníka), který je ověřen příslušnou institucí ve státě, v němž důchodce bydlí, např. notářem, institucí důchodového pojištění. Zaslání potvrzení o žití je stanoveno českým právem a je základní podmínkou pro výplatu českého důchodu osobám bydlícím mimo území České republiky.

Použitelné právní předpisy

Použitelné právní předpisy jsou právní předpisy sociálního zabezpečení členského státu Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru či Švýcarska, které byly pro osobu určeny podle pravidel **příslušnosti k právním předpisům** stanoveným v koordinačních nařízeních. Použitelné právní předpisy stanoví příslušná instituce sociálního zabezpečení. V České republice je takovou institucí Česká správa sociálního zabezpečení. Osoby vykonávající práci v rámci států EU/EHP a Švýcarska podléhají sociálnímu systému jen jednoho členského státu. Podle těchto použitelných právních předpisů se řídí účast na pojištění dotyčné osoby, odvádí se pojistné a v souladu s nimi jsou osobě vypláceny **peněžitě dávky**. Použitelné právní předpisy mohou být určeny i podle pravidel příslušnosti k právním předpisům stanoveným v **mezinárodní smlouvě o sociálním zabezpečení**, kdy půjde o právní předpisy jednoho ze států, které jsou stranami této smlouvy. Základním pravidlem je, že použitelné jsou právní předpisy toho státu, na jehož území pracuje (mohou však existovat i výjimky).

Povolení k zaměstnání cizince

Platné povolení k zaměstnání **cizince** a platné povolení k pobytu (jde o tzv. neduální **zaměstnaneckou kartu**, která slouží pouze jako povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR) jsou jednou ze zákonem stanovených podmínek pro oprávněné zaměstnávání cizince na území České republiky. Povolení k zaměstnání cizince vydává příslušná krajská pobočka Úřadu práce ČR podle místa výkonu práce. **Zaměstnavatel** při podání žádosti o povolení k zaměstnání cizince nahlašuje na Úřad práce ČR volné pracovní místo a vyplní příslušné tiskopisy, které jsou dostupné i na internetu. Lze podat žádost o prodloužení povolení k zaměstnání cizince, a to v případě, kdy nedošlo ke změně údajů o cizinci či zaměstnavateli. Žádost o prodloužení musí být doručena včas, nejdříve 90 dnů a nejpozději 30 dnů před uplynutím doby platnosti existujícího rozhodnutí s doložením všech náležitostí. Občané zemí EU, Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska ani jejich rodinní příslušníci nepotřebují k zaměstnání v ČR povolení k zaměstnání, **modrou kartu**, zaměstnaneckou kartu. Povolení k zaměstnání se v současnosti vydává pouze určitým kategoriím žadatelů, jako jsou vyslaní pracovníci, sezonní pracovníci, stážisté atp. Dominantním typem pracovního povolení je v současnosti zaměstnanecká karta.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Pracovní doba

Pracovní doba je doba, po kterou je **zaměstnanec** povinen vykonávat pro **zaměstnavatele** práci, a doba, v níž je zaměstnanec na pracovišti připraven k výkonu práce podle pokynů zaměstnavatele. Poskytnuté přestávky v práci na jídlo a oddech se do pracovní doby nezapočítávají. Mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem může být sjednána kratší pracovní doba, než je zákonem stanovený rozsah, zaměstnanci v tomto případě přísluší mzda, plat nebo odměna, které odpovídají sjednané kratší pracovní době.

➤ (zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů)

Pracovní kategorie

Pracovní kategorie byly zrušeny od 1. 1. 1993. Tyto kategorie umožňovaly zvýhodnění některých zaměstnání v důchodovém zabezpečení. Nároky získané před tímto dnem jsou zachovány do roku 2018.

Pracovní poměr

Pracovní poměr je smluvní vztah uzavřený na základě písemné **pracovní smlouvy** mezi **zaměstnavatelem** a **zaměstnancem**, jehož předmětem je výkon pracovní činnosti pro zaměstnavatele za odměnu. Doba trvání pracovního poměru může být sjednána na dobu neurčitou, tj. nebyla sjednána doba jeho ukončení, nebo určitou, tzn., že pracovní poměr po uplynutí ve smlouvě sjednané doby skončí. Doba trvání pracovního poměru na dobu určitou mezi týmiž smluvními stranami nesmí přesáhnout tři roky a ode dne vzniku prvního pracovního poměru na dobu určitou může být tento opakován nejvýše dvakrát.

➤ *(zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů)*

Pracovní potenciál

Pracovní potenciál je zjišťován **posudkovým lékařem** při posouzení **pracovní schopnosti**. Jde o schopnost posuzované osoby vykonávat práci. Představuje **fyzický potenciál**, **kvalifikační potenciál** a **rehabilitační potenciál** posuzované osoby. Každý člověk disponuje vlastním rozsahem pracovního potenciálu. Pracovní potenciál posuzovaný s ohledem na schopnost vykonávat soustavnou **výdělečnou činnost** jako zdroj příjmu se nazývá pracovní schopnost.

Pracovní pozice

Pracovní pozice je místo, na němž **zaměstnanec** vykonává práci v rozsahu stanovené pracovní náplní. Pracovní pozice je dána vymezením konkrétní role zaměstnance (jeho pracovní náplň, zodpovědnost a umístění v organizační struktuře) v daný čas u daného zaměstnavatele.

Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitace je jedním z nástrojů **podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením**. Jde o souvislou činnost zaměřenou na získání a udržení vhodného zaměstnání **osoby se zdravotním postižením**. Pracovní rehabilitace zahrnuje zejména poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jiné **výdělečné činnosti**, teoretickou i praktickou přípravu pro zaměstnání, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti. Žádost o pracovní rehabilitaci se podává na Úřadu práce ČR podle místa bydliště.

➤ *(zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)*

Pracovní schopnost

Pracovní schopnost je schopnost plnit požadavky, které na osobu klade výkon soustavné **výdělečné činnosti**. Pracovní schopnost zjišťuje **posudkový lékař/lékař OSSZ** při lékařské prohlídce na základě posouzení zdravotního stavu, rozsahu a tíže omezení duševních, smyslových a tělesných schopností v důsledku **dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu**, a posouzení kvalifikace, schopnosti rekvalifikace, stabilizace stavu a **adaptace na zdravotní postižení**. Přitom porovná aktuální stav pracovní schopnosti se stavem před vznikem dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Závěry posudkového lékaře o tom, zda došlo u osoby v důsledku nepříznivého zdravotního stavu k **poklesu pracovní schopnosti** a jak velkému, jsou jedním z podkladů pro rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení o přiznání příslušné dávky **důchodového pojištění**.

Pracovní smlouva

Pracovní smlouva zakládá **pracovní poměr** mezi **zaměstnavatelem** a **zaměstnancem**. Musí být uzavřena písemně a obsahovat vymezení druhu práce, místa výkonu práce a den nástupu do práce.

➤ *(zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů)*

Pracovní úraz

Pracovní úraz je poškození zdraví nebo smrt **zaměstnance**, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli při plnění pracovních úkolů nebo v souvislosti s nimi. Poskytnout první pomoc je povinen každý občan České republiky starší 18 let, pokud tím neohrozí svoje zdraví či život. **Zaměstnavatel** je povinen vyšetřit příčiny a okolnosti vzniku každého pracovního úrazu a v knize úrazů vést evidenci všech pracovních úrazů. Pokud dojde úrazem k **pracovní neschopnosti** delší než tři kalendářní dny nebo k úmrtí zaměstnance, musí zaměstnavatel nejpozději do pěti pracovních dnů po oznámení úrazu vyhotovit záznam o pracovním úrazu a vést o pracovním úrazu dokumentaci. Zaměstnanec je povinen bezodkladně oznamovat svému zaměstnavateli svůj pracovní úraz a pracovní úraz jiného zaměstnance. Podle závažnosti rozlišujeme několik typů pracovních úrazů – smrtelný, hospitalizace delší než pět dní a ostatní pracovní úrazy.

Pokud dojde ke vzniku **invalidity** z důvodu pracovního úrazu, nevyžaduje se pro přiznání **invalidního důchodu** splnění **potřebné doby pojištění**. S ohledem na splnění této podmínky se považují za pracovní úraz i **nemoc z povolání** a některé zdravotní újmy, které vznikly v souvislosti s obranou státu.

Pracovní úvazek

Pracovní úvazek je používán k označení délky **pracovní doby zaměstnance**. Plný pracovní úvazek odpovídá výkonu práce po zákonem stanovenou pracovní dobu. Na základě dohody mezi zaměstnancem a **zaměstnavatelem** lze sjednat výkon práce po kratší pracovní dobu, tzn. kratší (částečný) pracovní úvazek, s rozsahem práce a mzdou, platem nebo odměnou, které odpovídají sjednané zkrácené pracovní době.

Pracovník v sociálních službách

Pracovník v sociálních službách je kvalifikovaný pracovník, který **uživatelům sociálních služeb**

- poskytuje přímou obslužnou péči v ambulantních nebo pobytových **zařízeních sociálních služeb** (viz také **ambulantní sociální služba a pobytová sociální služba**),
- poskytuje pečovatelské činnosti v jejich domácnosti,
- zajišťuje pro ně základní výchovnou nepedagogickou činnost (tj. především prohlubování a upevňování základních hygienických, společenských a pracovních návyků) nebo
- pod dohledem sociálního pracovníka vykonává některé další specifické činnosti (např. **základní sociální poradenství, výchovné, vzdělávací, aktivizační činnosti** apod.).

Pracovník v sociálních službách při těchto činnostech využívá komunikační dovednosti a zajišťuje ochranu práv uživatelů sociálních služeb. Je připraven řešit nouzové a krizové situace, poskytuje **pomoc při péči o vlastní osobu**, ovládá metodické postupy pro poskytování **sociálních služeb** a pro plánování jejich poskytování podle osobních cílů uživatelů. Předpoklady pro výkon povolání pracovníka v sociálních službách jsou svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost odpovídající požadavkům stanoveným v příslušných právních předpisech.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

(právní předpisy, ve kterých jsou stanoveny požadavky na odbornou způsobilost např. při výkonu povolání ošetřovatele, ergoterapeuta, sanitáře apod.)

Pravděpodobný příjem – nemocenské pojištění

Pravděpodobný příjem se používá v některých případech pro stanovení **denního vyměřovacího základu zaměstnance**. Denní vyměřovací základ se vypočítává z pravděpodobné výše příjmu, pokud zaměstnanec v **rozhodném období** kratším 12 měsíců (tj. pokud od vzniku pojištění do měsíce, který předchází měsíci vzniku **sociální události**, neuplynulo 12 kalendářních měsíců, popř. sociální událost vznikla v měsíci vzniku pojištění) nemá **započitatelný příjem** nebo v rozhodném období není alespoň sedm kalendářních dnů, kterými se dělí vyměřovací základ.

Dále se pravděpodobný příjem použije, není-li v rozhodném období, kterým má být první kalendářní rok před vznikem sociální události s alespoň 30 započitatelnými dny, žádný kalendářní rok s 30 započitatelnými dny. Pravděpodobný příjem se určí jako 1/30 z pravděpodobné výše příjmu, kterého by zaměstnanec dosáhl v měsíci, v němž vznikla sociální událost. Pro stanovení pravděpodobného příjmu není dán jednotný postup, volí jej zaměstnavatel tak, aby co nejlépe odpovídal skutečnosti.

U **zaměstnání malého rozsahu** a **dohody o provedení práce** se pravděpodobný příjem nestanovuje. Za denní vyměřovací základ se v tomto případě považuje 1/30 vyměřovacího základu dosaženého v měsíci, v němž sociální událost vznikla.

Právo na zaměstnání

Právo na zaměstnání je právo fyzické osoby, která chce pracovat, může pracovat a o práci se uchází. Toto právo zahrnuje **zaměstnání** v pracovním vztahu, **zprostředkování zaměstnání** a dalších služeb stanovených zákonem. Právo na zaměstnání je jedním ze základních práv

občana a je chráněno právním předpisem, aby nedocházelo k **diskriminaci na trhu práce**.

Fyzická osoba má právo si sama zaměstnání svobodně zvolit, zabezpečit a vykonávat jak na celém území České republiky, tak v zahraničí.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

➤ (zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů)

Procentní sazba – důchodové pojištění

Procentní sazba stanoví, jak velký podíl **výpočtového základu** bude započítán při stanovení výše **důchodu**. Procentní sazba je určena podle získané **doby pojištění**. Za každých 365 dnů doby pojištění činí **procentní výměra důchodu** u **starobního důchodu** před vznikem **nároku** a u **invalidního důchodu** pro **invaliditu** třetího stupně 1,5 %, u invalidního důchodu pro invaliditu druhého stupně 0,75 % a u invalidního důchodu pro invaliditu prvního stupně 0,5 % výpočtového základu. Po 40 letech doby pojištění tedy dosahuje procentní sazba u prvních dvou jmenovaných **druhů důchodů** 60 %. Výše procentní výměry tedy odpovídá 60 % výpočtového základu. Pokud se **pojištěnec** účastnil **důchodového spoření** a nerozhodne se navrátit prostředky vyvedené z **důchodového pojištění** zpět, bude za každý rok, kdy se důchodového spoření účastnil, procentní sazba starobního důchodu snížena na 1,2 % výpočtového základu.

Procentní výměra důchodu

Procentní výměra důchodu je jednou ze složek **důchodu**, jejíž výše závisí na započteném **vyměřovacím základu** a získané **době pojištění**. Při výpočtu důchodu se výše důchodu určí součtem procentní výměry a pevné **základní výměry**. Výše procentní výměry důchodu je stanovena **procentní sazbou**. Zákonem je stanovena její minimální výše na 770 Kč, takže pokud vychází u některé osoby jako nižší, dorovná se na tuto částku. Jestliže se **pojištěnec** účastnil **důchodového spoření** a nerozhodl se navrátit prostředky vyvedené z **důchodového pojištění** zpět, je za každý rok, kdy se důchodového spoření účastnil, procentní sazba **starobního důchodu** snížena na 1,2 % **výpočtového základu**.

Profesní dotazník

Profesní dotazník je jedním z podkladů pro posouzení zdravotního stavu při rozhodování o přiznání statusu **osoby zdravotně znevýhodněné**. Posouzení zdravotního stavu provádí **lékařská posudková služba** (lékař OSSZ a v odvolacím řízení lékař ČSSZ), jejíž orgán na základě profesního dotazníku a výsledků vyšetření ošetřujícího lékaře vydá posudek, který slouží jako podklad pro rozhodnutí o přiznání statusu **osoby zdravotně znevýhodněné**.

Průkaz osoby se zdravotním postižením

Průkaz osoby se zdravotním postižením opravňuje svého držitele k získání zákonem stanovených výhod (např. vyhrazené místo k sedění v prostředcích MHD, slevy na jízdném). Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením má osoba starší jednoho roku s tělesným, smyslovým nebo duševním postižením, které má charakter **dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu** a podstatně omezuje její schopnost pohyblivosti nebo

orientace. Na průkaz osoby se zdravotním postižením mají nárok i osoby s poruchou autistického spektra. Existují tři typy průkazů osoby se zdravotním postižením – **průkaz označený symbolem TP, průkaz označený symbolem ZTP a průkaz označený symbolem ZTP/P.**

O průkaz osoby se zdravotním postižením může občan požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Součástí řízení je **posouzení zdravotního stavu** žadatele **posudkovým lékařem okresní správy sociálního zabezpečení.** O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

- (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)
 - (vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)
-

Průkaz označený symbolem TP

Průkaz označený symbolem TP (průkaz TP) je jedním z typů **průkazů osoby se zdravotním postižením.** Na průkaz označený symbolem TP má nárok osoba se středně těžkým funkčním postižením pohyblivosti nebo orientace včetně osob s poruchou autistického spektra. Středně těžkým funkčním postižením pohyblivosti se rozumí stav, kdy osoba je při **dlouhodobě nepříznivém zdravotním stavu** schopna samostatné pohyblivosti v domácím prostředí, v exteriéru je schopna chůze se sníženým dosahem a má problémy při chůzi okolo překážek a na nerovném terénu. Středně těžkým funkčním postižením orientace se rozumí stav, kdy osoba je při dlouhodobě nepříznivém zdravotním stavu schopna spolehlivé orientace v domácím prostředí a zhoršenou schopnost orientace má jen v exteriéru. Držitel průkazu TP má nárok na:

- vyhrazené místo k sedění ve veřejných dopravních prostředcích pro pravidelnou hromadnou dopravu osob s výjimkou dopravních prostředků, v nichž je místo k sedění vázáno na zakoupení místenky,
- přednost při osobním jednávání své záležitosti, vyžaduje-li toto jednání delší čekání, zejména stání; za osobní jednávání záležitosti se nepovažuje nákup v obchodech ani obstarávání placených služeb, ani ošetření a vyšetření ve zdravotnických zařízeních.

Další výhody upravují zvláštní právní předpisy.

- (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)
 - (vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)
-

Průkaz označený symbolem ZTP

Průkaz označený symbolem ZTP (průkaz ZTP) je jedním z typů **průkazů osoby se zdravotním postižením.** Nárok na něj má osoba s těžkým funkčním postižením pohyblivosti nebo orientace včetně osob s poruchou autistického spektra. Těžkým funkčním postižením pohyblivosti se rozumí stav, kdy osoba je při **dlouhodobě nepříznivém zdravotním stavu** schopna samostatné pohyblivosti v domácím prostředí a v exteriéru je schopna chůze se značnými obtížemi a jen na krátké vzdálenosti. Těžkým funkčním postižením orientace se rozumí stav, kdy osoba je při dlouhodobě nepříznivém zdravotním stavu schopna spolehlivé orientace v domácím prostředí a v exteriéru má značné obtíže.

Držitel průkazu ZTP má nárok na:

- vyhrazené místo k sedění ve veřejných dopravních prostředcích pro pravidelnou hromadnou dopravu osob s výjimkou dopravních prostředků, v nichž je místo k sedění vázáno na zakoupení místenky,
- přednost při osobním projednávání své záležitosti, vyžaduje-li toto jednání delší čekání, zejména stání; za osobní projednávání záležitosti se nepovažuje nákup v obchodech ani obstarávání placených služeb, ani ošetření a vyšetření ve zdravotnických zařízeních,
- bezplatnou dopravu pravidelnými spoji místní veřejné hromadné dopravy (tramvajemi, trolejbusy, autobusy, metrem),
- slevu 75 % jízdného ve druhé vozové třídě osobního vlaku a rychlíku ve vnitrostátní přepravě a slevu 75 % v pravidelných vnitrostátních spojích autobusové dopravy.

Další výhody upravují zvláštní právní předpisy.

- (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)
- (vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)

Průkaz označený symbolem ZTP/P

Průkaz označený symbolem ZTP/P (průkaz ZTP/P) je jedním z typů **průkazů osoby se zdravotním postižením**. Nárok na něj má osoba se zvlášť těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti nebo orientace s potřebou průvodce včetně osob s poruchou autistického spektra. Zvlášť těžkým funkčním postižením pohyblivosti a úplným postižením pohyblivosti se rozumí stav, kdy osoba je při **dlouhodobě nepříznivém zdravotním stavu** schopna chůze v domácím prostředí se značnými obtížemi, popřípadě není schopna chůze, v exteriéru není schopna samostatné chůze a pohyb je možný zpravidla jen na invalidním vozíku. Zvlášť těžkým funkčním postižením orientace a úplným postižením orientace se rozumí stav, kdy osoba při dlouhodobě nepříznivém zdravotním stavu není schopna samostatné orientace v exteriéru.

Držitel průkazu ZTP/P má nárok na:

- vyhrazené místo k sedění ve veřejných dopravních prostředcích pro pravidelnou hromadnou dopravu osob s výjimkou dopravních prostředků, v nichž je místo k sedění vázáno na zakoupení místenky,
- přednost při osobním projednávání své záležitosti, vyžaduje-li toto jednání delší čekání, zejména stání; za osobní projednávání záležitosti se nepovažuje nákup v obchodech ani obstarávání placených služeb, ani ošetření a vyšetření ve zdravotnických zařízeních,
- bezplatnou dopravu pravidelnými spoji místní veřejné hromadné dopravy (tramvajemi, trolejbusy, autobusy, metrem),
- slevu 75 % jízdného ve druhé vozové třídě osobního vlaku a rychlíku ve vnitrostátní přepravě a slevu 75 % v pravidelných vnitrostátních spojích autobusové dopravy,
- bezplatnou dopravu průvodce veřejnými hromadnými dopravními prostředky v pravidelné vnitrostátní osobní hromadné dopravě,
- bezplatnou dopravu vodičího psa, je-li úplně nebo prakticky nevidomý, pokud jej doprovází průvodce.

Další výhody upravují zvláštní právní předpisy.

- (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)
- (vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)

Průvodcovské a předčitatelské služby

Průvodcovské a předčitatelské služby patří mezi **služby sociální péče**. Jsou určeny osobám, jejichž schopnosti jsou sníženy z důvodu věku nebo **zdravotního postižení** v oblasti **orientace** nebo komunikace. Tyto služby napomáhají jejich **uživatelům** vyřídit si osobně vlastní záležitosti. Služby mohou být poskytovány též jako součást jiných služeb.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba může být poskytována **terénní** a **ambulantní formou**.

Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Předčasný starobní důchod

Nárok na předčasný starobní důchod vzniká v roce 2015 tři roky, respektive pět let, jestliže **důchodový věk** činí více než 63 let a žadatel dosáhl věku aspoň 60 let, před dosažením důchodového věku, pokud **pojištěnec** zároveň splnil **minimální dobu pojištění**. Protože pojištěnec odchází do důchodu dříve, dochází vlivem toho ke snížení **důchodu**. Při výpočtu předčasného starobního důchodu bude totiž **procentní výměra důchodu** nižší ze dvou důvodů. **Doba pojištění** bude přirozeně kratší, než kdyby občan pokračoval v účasti na pojištění až do dosažení důchodového věku. Navíc se ale za každých i započatých 90 dnů scházejících ode dne **přiznání důchodu** do dosažení důchodového věku z procentní výměry důchodu odečte:

- 0,9 % výpočtového základu za období prvních 360 kalendářních dnů,
- 1,2 % výpočtového základu za období od 361. do 720. kalendářního dne,
- 1,5 % výpočtového základu za období od 721. dne.

To znamená, že čím dříve odejde osoba do předčasného důchodu, tím výrazněji bude důchod krácen.

Přiznání předčasného starobního důchodu vylučuje pozdější přiznání **starobního důchodu** řádného. Na rozdíl od řádného starobního důchodu předčasný starobní důchod nelze přiznat zpětně. Lze ho přiznat nejdříve k datu žádosti o důchod.

Výdělečná činnost zakládající účast na **důchodovém pojištění** vylučuje pobírání předčasného důchodu. V době, kdy osoba koná takovou výdělečnou činnost, je zastavena výplata předčasného důchodu. Toto omezení platí až do dne, kdy pojištěnec dosáhne důchodového věku. Poté může **výdělečnou činnost s pobíráním důchodu** konat bez omezení.

Předdůchod

Jde o specifickou výhodu plynoucí z čerpání **penze** v rámci **doplňkového penzijního spoření** v období před dosažením **důchodového věku**.

V případě splnění podmínek, tj. čerpání penze minimálně po dobu dvou let bez možnosti přerušení výplaty a výše penze alespoň 30 % průměrné mzdy, je tato doba považována pro účely výpočtu **starobního důchodu** z prvního pilíře za **vyloučenou dobu**.

Přeměna invalidního důchodu na starobní (transformace)

Pokud někdo pobírá **invalidní důchod** a dosáhne věku 65 let, jeho **nárok** na invalidní důchod tímto dnem zanikne a nově mu vznikne nárok na **starobní důchod** v dosavadní výši. Lze pak podat žádost i o „normálně počítaný“ starobní důchod.

Přenosný dokument (PD)

Přenosné dokumenty vystavují **kompetentní instituce** osobám s cílem potvrdit důležité údaje (např. účast na pojištění) pro účely zahraničních institucí a občané se jimi v zahraničí prokazují. PD jsou vydávány obvykle na žádost osoby a mají charakter úřední listiny, nahrazují dřívější **evropské formuláře**.

Každý dokument obsahuje údaje o dané osobě (v některých případech i o rodinných příslušnících), její jméno a další identifikační údaje. Je též opatřen podpisem a razítkem úřadu sociálního zabezpečení, který tento dokument vydal.

Např. PD A1 je osvědčením o tom, že se na držitele PD A1 vztahují právní předpisy státu, který je na PD A1 uveden. PD P1 obsahuje souhrn rozhodnutí o **důchodech** osoby, PD U1 obsahuje doby, které se zohlední pro přiznání dávek v nezaměstnanosti apod.

Převedení na jinou práci

K převedení zaměstnankyně na jiné pracovní nebo služební místo dochází v některých případech v těhotenství nebo po porodu z důvodu ochrany zdraví matky a dítěte. Zaměstnavatel převede zaměstnankyni na jinou práci, pokud je práce, kterou předtím konala, zakázána těhotným ženám, kojícím ženám nebo matkám do konce devátého měsíce po porodu nebo podle rozhodnutí ošetřujícího lékaře ohrožuje její těhotenství, zdraví, mateřství nebo schopnost kojení. Za převedení na jinou práci se považuje také snížení množství práce a pracovního tempa, zproštění výkonu některých prací a přeložení do jiného místa nebo převedení na jiné pracoviště. Při převedení na jinou práci vzniká pojištěnkám nárok na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

(seznam prací zakázaných těhotným ženám, kojícím ženám a matkám do konce devátého měsíce po porodu obsahuje vyhláška č. 288/2003 Sb.)

Převod důchodových práv

Převod důchodových práv slouží k vypořádání důchodových nároků úředníků **evropských institucí**. Na žádost úředníka jsou jeho práva z důchodového systému členského státu Evropské unie převedena v podobě finanční částky do důchodového systému evropské instituce. Převodem mu zanikne nárok na **důchod** v členském státě EU, neboť za převedené **doby pojištění** mu bude náležet důchod ze systému úředníků evropských institucí. Po ukončení služby či zaměstnání u evropské instituce si může úředník naopak nechat převést svá práva z důchodového systému instituce do systému členského státu EU.

Převzetí dítěte do péče

Převzetí dítěte do péče je situací, při které vzniká pojištěncům nárok na **peněžitou pomoc v mateřství**. Může jít o převzetí dítěte do trvalé péče z důvodu úmrtí matky nebo převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu (soudu). V tomto případě se pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství dítětem rozumí dítě nejdéle do dosažení věku sedmi let a 31 týdnů.

Otec dítěte nebo manžel ženy, která dítě porodila, může převzít dítě do péče v případě závažného dlouhodobého onemocnění matky. Nárok na peněžitou pomoc v mateřství může v tomto případě muži vzniknout, pokud v době, kdy o dítě pečuje pro onemocnění matky, není peněžitá pomoc v mateřství vyplácena matce dítěte. Dále může otec dítěte nebo manžel ženy, která dítě porodila, převzít dítě do péče (vystřídat matku) na základě písemné dohody od 7. týdne po porodu na dobu nejméně sedmi kalendářních dní. V uvedených případech převzetí dítěte do péče otcem dítěte nebo manželem ženy, která dítě porodila, se za dítě považuje dítě do dosažení jednoho roku věku.

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je dlouhodobá dávka pro rodinu s **nezaopatřeným dítětem** (dětmi), která má pomoci částečně krýt náklady na jejich výchovu a výživu. Nárok na dávku vzniká, pokud rozhodný příjem rodiny (čistý příjem společně posuzovaných osob) je nižší než 2,4násobek částky životního minima rodiny. Období (tzv. rozhodné období), za které se zjišťuje rozhodný příjem, je kalendářní rok předcházející kalendářnímu roku, do něhož spadá počátek období od 1. října do 30. září následujícího kalendářního roku. To znamená, že pro nárok na přídavek na dítě v období 1. 10. 2015 až 30. 9. 2016 se posuzuje rozhodný příjem rodiny za rok 2014. Výše dávky je odvozená od věku dítěte. Od 1. ledna 2015 se dávka vyplácí ve výši 500 Kč (do 6 let), 610 Kč (od 6 do 15 let) a 700 Kč (od 15 do 26 let). Za nezletilé nezaopatřené dítě podává žádost zákonný zástupce, kterému je tato dávka následně vyplácena. V případě zletilého nezaopatřeného dítěte (od 18. roku věku) je příjemcem dávky dítě.

O přídavek na dítě může žadatel požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

➤ *(zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)*

Příhraniční pracovník

Osoba zaměstnaná nebo samostatně výdělečně činná v určitém členském státě, která má **bydliště** v jiném členském státě, do něhož se zpravidla vrací denně nebo alespoň jednou týdně.

Příjem

Viz **započitatelný příjem**.

Příjemce důchodu

Příjemcem důchodu je ten, komu je **důchod** vyplácen. Tím nemusí být vždy oprávněná osoba, která má na důchod nárok, ale je možné i přijímání důchodu **zástupcem nebo opatrovníkem oprávněné osoby či zvláštním příjemcem**. Je rovněž možné, aby oprávněný požádal pomoci zvláštního tiskopisu Českou správu sociálního zabezpečení, aby byla **výplata důchodu** prováděna na účet jeho manžela/manželky. Podmínkou ovšem je, že musí mít v okamžiku podání žádosti dispoziční právo k takovému bankovnímu účtu. S tímto způsobem výplaty důchodu musí manžel/manželka písemně souhlasit.

Přirozené sociální prostředí

Za přirozené sociální prostředí je považován souhrn všech vztahových vazeb a s tím souvisejících fyzických prostředí, ve kterých se osoba běžně pohybuje, tj. především rodina a sociální vazby k osobám v nejbližším okolí (především příbuzní v řadě přímé, sourozenci, manžel/ka, registrovaný/á partner/ka, případně další osoby), domácnost osoby a sociální vazby k dalším osobám, s nimiž sdílí domácnost, a místa, kde osoby pracují, vzdělávají se a realizují běžné sociální aktivity.

Příslušná (kompetentní) instituce/stát

Příslušná/kompetentní instituce je ta, u které je osoba pojištěna v době podání žádosti o dávku. Obvykle jde o instituci, která obdobné nároky vyřizuje i vnitrostátně.

Příslušná/kompetentní instituce rozhoduje o nárocích na dávku, přijímá formuláře a žádosti a vyřizuje dotazy občanů či institucí vlastního i jiného státu, spolupracuje se zahraničními institucemi při vyřizování mezinárodní agendy podle evropského práva a **mezinárodních smluv o sociálním zabezpečení**.

Příslušný/kompetentní stát je členský stát, na jehož území má sídlo příslušná/kompetentní instituce. Rovněž se tak nazývá stát, jehož právní **předpisy jsou na dotčenou osobu** (typicky stát pojištění).

Příslušnost k právním předpisům

Příslušnost k právním předpisům pro **osoby migrující** na území států Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru či Švýcarska se určuje podle **koordinčních nařízení**. Příslušnost k právním předpisům sociálního zabezpečení se v případě potřeby osvědčuje **přenositelným dokumentem A1** „Potvrzení o právních předpisech sociálního zabezpečení, jež se vztahují na držitele“, který vydá instituce sociálního zabezpečení státu, jehož právní předpisy jsou příslušné. V České republice je takovou institucí Česká správa sociálního zabezpečení. Příslušnost k právním předpisům se může určit i podle **mezinárodních smluv o sociálním zabezpečení** a v případě potřeby se osvědčí vystavením tiskopisu přijatého k provádění dotčené smlouvy.

Základním pravidlem určení příslušnosti k právním předpisům je, že pracovník podléhá předpisům toho státu, na jehož území vykonává **výdělečnou činnost**. Z tohoto základního pravidla však existují výjimky (nejčastější je **vyslaný pracovník**).

Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení je dávkou **státní sociální podpory**, jejímž prostřednictvím stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) rozhodného příjmu rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) rozhodného příjmu rodiny je nižší než příslušné normativní náklady na bydlení stanovené zákonem. Výše příspěvku pak činí za kalendářní měsíc rozdíl mezi normativními nebo skutečnými náklady na bydlení a 30 % (v Praze 35 %) rozhodného příjmu rodiny. Mezi normativními a skutečnými náklady se vybere nižší částka. Bytem se rozumí soubor místností nebo samostatná obytná místnost, které splňují požadavky na trvalé bydlení a jsou k tomuto účelu určeny podle stavebního zákona nebo jsou zkolaudovány jako byt.

O příspěvek na bydlení může žadatel požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

➤ *(zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)*

Příspěvek na mobilitu

Příspěvek na mobilitu je jednou z **dávek pro osoby se zdravotním postižením**. Nárok na tento příspěvek má osoba starší jednoho roku, která má nárok na **průkaz označený symbolem ZTP** nebo na **průkaz označený symbolem ZTP/P** (který byl přiznán podle předpisů účinných od 1. ledna 2014), pokud se opakovaně v kalendářním měsíci za úhradu dopravuje nebo je dopravována. Tomu, kdo využívá **pobytové sociální služby (v domově pro osoby se zdravotním postižením, v domově pro seniory, v domově se zvláštním režimem** nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče), může být tento příspěvek přiznán jen z důvodů hodných zvláštního zřetele.

V roce 2015 je výše dávky 400 Kč měsíčně. Vyplácí se tzv. pozadu, tedy v kalendářním měsíci následujícím po měsíci, za který náleží. Příjemce příspěvku může požádat, aby mu byl vyplácen jednou splátkou vždy za tři kalendářní měsíce, za které náležel. Příspěvek se nevyplácí za kalendářní měsíc, v němž byla po celý kalendářní měsíc oprávněně osobě poskytována zdravotní péče v průběhu hospitalizace.

O příspěvek na mobilitu může žadatel požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

➤ *(zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)*

➤ *(vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)*

Příspěvek na péči

Příspěvek na péči se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Ty pak z poskytnutého příspěvku hradí pomoc, kterou jim mohou poskytovat **osoba blízká, asistent sociální péče, registrovaný poskytovatel sociálních služeb** nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu.

Nárok na příspěvek má osoba starší jednoho roku, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnání tzv. základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti. Tyto stupně závislosti (I. lehká, II. středně těžká, III. těžká, IV. úplná závislost) se hodnotí podle počtu základních životních potřeb, které tato osoba není schopna bez cizí pomoci zvládat. Při posuzování stupně závislosti osoby se hodnotí schopnost zvládat tyto základní životní potřeby: mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity a péče o domácnost (péče o domácnost se neposuzuje u osob do 18 let). Jejich bližší vymezení a způsob jejich hodnocení stanoví vyhláška.

O příspěvek na péči může žadatel požádat prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR. Její sociální pracovníci pak pro účely rozhodování o příspěvku nejprve provedou **sociální šetření**, při kterém zjišťují schopnost samostatného života osoby v jejím přirozeném sociálním prostředí. Následně krajská pobočka Úřadu práce zašle příslušné **okresní správě sociálního zabezpečení** žádost o posouzení stupně závislosti osoby. Při posuzování stupně závislosti osoby okresní správa sociálního zabezpečení vychází ze zdravotního stavu osoby doloženého nálezem vydaným poskytovatelem zdravotních služeb, z výsledku sociálního šetření a zjištění potřeb osoby, případně také z výsledků funkčních vyšetření a z výsledku vlastního vyšetření posuzujícího lékaře. Na základě tohoto posudku pak kontaktní pracoviště krajské pobočky Úřadu práce vydá rozhodnutí o tom, zda se příspěvek na péči přiznává či nikoliv. Proti tomuto rozhodnutí se lze odvolat. Odvolání se podává k úřadu, který rozhodnutí vydal, o odvolání pak rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Výše příspěvku na péči odpovídá přiznanému stupni závislosti. Vypláci jej příslušné kontaktní pracoviště krajské pobočky Úřadu práce převodem na účet určený příjemcem nebo poštovní poukázkou. Příspěvek se vyplácí měsíčně, a to v kalendářním měsíci, za který náleží.

➤ *(zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)*

➤ *(vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)*

Příspěvek na zapracování

Příspěvek na zapracování je jedním z nástrojů **aktivní politiky zaměstnanosti**. O příspěvek může požádat **zaměstnavatel** na Úřadu práce ČR, pokud do **pracovního poměru** přijímá **uchazeče o zaměstnání**, kterému krajská pobočka Úřadu práce ČR věnuje **zvýšenou péči**. Příspěvek je poskytován na základě dohody mezi Úřadem práce ČR a zaměstnavatelem. Měsíční příspěvek na jednu osobu může činit maximálně polovinu **minimální mzdy** a lze jej poskytovat maximálně po dobu tří měsíců.

Příspěvek na zvláštní pomůcku

Příspěvek na zvláštní pomůcku je jednou z **dávek pro osoby se zdravotním postižením**. Poskytuje se jednorázově, když zdravotní stav odpovídá podmínkám pro přiznání příspěvku na pořízení zvláštní pomůcky, která umožňuje sebeobsluhu nebo slouží k pracovnímu uplatnění, k přípravě na budoucí povolání, k získávání informací, ke vzdělávání nebo ke styku s okolím apod. V roce 2015 je maximální výše příspěvku 350 000 Kč, u schodišťové plošiny 400 000 Kč, u motorového vozidla 200 000 Kč. Součet vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcku přitom

nesmí v posledních pěti letech po sobě jdoucích přesáhnout částku 800 000 Kč (respektive 850 000, byl-li v této době poskytnut příspěvek na pořízení schodišťové plošiny).

Zákon výslovně zmiňuje příspěvek poskytovaný na pořízení motorového vozidla, schodolezu, stropního zvedacího systému, schodišťové plošiny, schodišťové sedačky, úpravu bytu, na pořízení vodícího psa. Seznam dalších pomůcek, na které je možné požádat o přiznání tohoto příspěvku, je stanoven vyhláškou. Pokud pomůcka, o níž žadatel žádá, není ve vyhlášce obsažena, její zakoupení může být schváleno, je-li srovnatelná s některou jinou schválenou pomůckou.

Příspěvek se poskytuje na zvláštní pomůcku v základním provedení, které osobě vzhledem k jejímu zdravotnímu postižení plně vyhovuje a splňuje podmínku nejmenší ekonomické náročnosti. Tato podmínka se nevyžaduje, je-li příspěvek na zvláštní pomůcku poskytován na pořízení motorového vozidla nebo je-li oprávněnou osobou dítě.

O příspěvek na zvláštní pomůcku může žadatel požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

(Další podmínky viz **Příspěvek na zvláštní pomůcku – podmínky nároku**, Příspěvek na zvláštní pomůcku – povinnost vrátit příspěvek, **Příspěvek na zvláštní pomůcku – na pořízení motorového vozidla**, **Příspěvek na zvláštní pomůcku – na pořízení vodícího psa**, **Příspěvek na zvláštní pomůcku – na pořízení schodišťové plošiny, schodišťové sedačky nebo stropního zvedacího systému**)

- (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)
 - (vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)
-

Příspěvek na zvláštní pomůcku – na pořízení motorového vozidla

Nárok na **příspěvek na zvláštní pomůcku** poskytovaný na pořízení motorového vozidla má osoba starší tří let, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí anebo těžkou či hlubokou mentální retardací charakteru **dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu** a její zdravotní stav nevyklučuje přiznání tohoto příspěvku. Další podmínkou je, že se opakovaně v kalendářním měsíci dopravuje. Také musí být schopna řídit motorové vozidlo nebo být převážena motorovým vozidlem. Splnění této podmínky žadatel prokazuje čestným prohlášením.

V roce 2015 je maximální výše příspěvku na pořízení motorového vozidla 200 000 Kč.

O příspěvek může žadatel požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

Příspěvek se opětovně poskytne při splnění všech zákonných podmínek nejdříve po uplynutí deseti let od nabytí právní moci předchozího rozhodnutí o tomto příspěvku. To neplatí, pokud osoba tento příspěvek nebo jeho poměrnou část vrátila nebo jí bylo jeho vrácení prominuto (další podmínky viz **Příspěvek na zvláštní pomůcku**, Příspěvek na zvláštní pomůcku – podmínky nároku, Příspěvek na zvláštní pomůcku – povinnost vrátit příspěvek).

- (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)
- (vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)

Příspěvek na zvláštní pomůcku – na pořízení schodišťové plošiny, schodišťové sedačky nebo stropního zvedacího systému

O příspěvek na pořízení schodišťové plošiny, schodišťové sedačky nebo stropního zvedacího systému žadatel může požádat prostřednictvím formuláře žádosti o **příspěvek na zvláštní pomůcku** na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR (o případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR). Jednou z dalších podmínek nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku poskytovaný na pořízení schodišťové plošiny, schodišťové sedačky nebo stropního zvedacího systému je, že osoba, která svůj nárok uplatňuje, je starší tří let. Pokud vlastníkem nemovitosti, do níž má být takové zařízení instalováno, není osoba, již má být příspěvek poskytnut, další podmínkou je souhlas vlastníka nemovitosti s provedením instalace zařízení a jeho provozem.

Příspěvek na pořízení schodišťové plošiny se poskytne, jen jestliže odstranění bariéry nelze dosáhnout prostřednictvím schodolezu. Jde-li o poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku na pořízení schodišťové plošiny, schodišťové sedačky nebo stropního zvedacího systému, má žadatel povinnost na výzvu krajské pobočky Úřadu práce ČR předložit alespoň dva návrhy řešení odstranění bariéry (včetně ceny) pro účely posouzení splnění podmínky nejmenší ekonomické náročnosti (další podmínky viz **Příspěvek na zvláštní pomůcku, Příspěvek na zvláštní pomůcku – podmínky nároku, Příspěvek na zvláštní pomůcku – povinnost vrátit příspěvek**).

- (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)
- (vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)

Příspěvek na zvláštní pomůcku – na pořízení vodicího psa

Nárok na **příspěvek na zvláštní pomůcku** poskytovaný na pořízení vodicího psa má osoba starší 15 let, která má těžké zrakové postižení charakteru **dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu**. Příspěvek se poskytuje jen na pořízení psa, jehož vycvičila a předala osoba, která je členem mezinárodní organizace sdružující výcvikové školy (popřípadě ode dne podání její přihlášky ještě neuplynuly dva roky). Dovednosti, které vodicí pes musí splňovat, stanoví vyhláška (další podmínky viz **Příspěvek na zvláštní pomůcku, Příspěvek na zvláštní pomůcku – podmínky nároku, Příspěvek na zvláštní pomůcku – povinnost vrátit příspěvek**).

O příspěvek může žadatel požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

- (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)
- (vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)

Příspěvek na zvláštní pomůcku – podmínky nároku

Nárok na **příspěvek na zvláštní pomůcku** má ten, kdo má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí nebo těžké sluchové postižení anebo těžké zrakové postižení charakteru **dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu**. Nárok na příspěvek na motorové vozidlo nebo zádržní systém má ten, kdo má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí anebo těžkou či hlubokou mentální retardaci charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. **Zdravotní postižení** charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, která jsou důvodem k přiznání příspěvku, a zdravotní stavy, jež jeho přiznání naopak vylučují, vymezuje příloha k zákonu, který poskytování příspěvku upravuje.

Jednou z podmínek nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku je věk žadatele. Pro příspěvek na pořízení motorového vozidla, schodolezu, stropního zvedacího systému, schodišťové plošiny, schodišťové sedačky nebo úpravy bytu je stanovena věková hranice tří let. Pro příspěvek poskytovaný na pořízení vodícího psa 15 let. V ostatních případech 1 rok.

Podmínkou nároku na příspěvek je, že zvláštní pomůcka umožní osobě sebeobsahu nebo ji potřebuje k realizaci pracovního uplatnění, k přípravě na budoucí povolání, k získávání informací, vzdělávání anebo ke styku s okolím. Přitom se přihlíží i k dalším pomůckám, zdravotnickým prostředkům, úpravám a předmětům, které již využívá. Zákon dále přiznání pomůcky podmiňuje tím, že osoba může zvláštní pomůcku využívat nebo ji může využívat ve svém sociálním prostředí. Příspěvek nelze poskytnout, je-li pořízení pomůcky částečně nebo plně hrazeno z veřejného zdravotního pojištění nebo zdravotní pojišťovna pomůcku žadateli zapůjčila. U jednotlivých typů pomůcek platí další podmínky a omezení nároku na ně (viz **Příspěvek na zvláštní pomůcku – na pořízení motorového vozidla**, **Příspěvek na zvláštní pomůcku – na pořízení vodícího psa**, **Příspěvek na zvláštní pomůcku – na pořízení schodišťové plošiny, schodišťové sedačky nebo stropního zvedacího systému**). Zákon stanoví podmínky, kdy je oprávněná osoba povinna příspěvek na zvláštní pomůcku nebo jeho poměrnou část vrátit (viz **Příspěvek na zvláštní pomůcku – povinnost vrátit příspěvek**).

O příspěvek může žadatel požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

- (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)
- (vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)

Příspěvek na zvláštní pomůcku – povinnost vrátit příspěvek

Zákon stanoví podmínky, kdy je oprávněná osoba povinna **příspěvek na zvláštní pomůcku** nebo jeho poměrnou část vrátit. Jde o případy, kdy oprávněná osoba nepoužila tento příspěvek do tří měsíců ode dne jeho vyplacení nebo ve lhůtě stanovené krajskou pobočkou Úřadu práce ČR nebo jej použila jen z části, přestala být vlastníkem pomůcky v období před uplynutím pěti let ode dne vyplacení příspěvku (u motorového vozidla ve lhůtě deset let), po stejné období je stanovena povinnost pomůcku užívat a používat motorové vozidlo k přepravě osoby se zdravotním postižením. Příspěvek se vrací rovněž v případech, kdy oprávněná osoba nepoužila vyplacený příspěvek ke svému účelu, použila jej v rozporu s rozhodnutím o jeho přiznání či se prokázalo, že v žádosti o příspěvek uvedla nepravdivé nebo zkreslené údaje. Zákon vymezuje i případy, kdy

osoba není povinná příspěvek vrátit, a umožňuje krajské pobožce Úřadu práce ČR rozhodnout o prominutí povinnosti příspěvek nebo jeho poměrnou část vrátit z důvodů hodných zvláštního zřetele.

Poučení o důvodech, které vedou k povinnosti vrátit příspěvek, obsahuje každé rozhodnutí o jeho přiznání.

➤ (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů)

Příspěvek na živobytí

Příspěvek na živobytí je základní opakující se dávka pomoci v hmotné nouzi, která řeší nedostatečný příjem osoby/společně posuzovaných osob. Okruh společně posuzovaných osob je dán zákonem o životním a **existenčním minimu**. Vzhledem k tomu, že v praxi dochází k různým situacím, které jsou zcela individuálního charakteru, má orgán pomoci v **hmotné nouzi** možnost z okruhu **společně posuzovaných osob** některou osobu vyloučit. Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí. Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi částkou živobytí osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené **náklady na bydlení** (přiměřené náklady na bydlení jsou náklady na bydlení, maximálně však do výše 30 %, v Praze 35 %, příjmu osoby či rodiny).

O příspěvek na živobytí může žadatel požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobožky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

➤ (zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)

Příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program

Příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program je jedním z nástrojů **aktivní politiky zaměstnanosti**. O příspěvek může zaměstnavatel požádat Úřad práce ČR. O příspěvek žádá **zaměstnavatel**, pokud přechází na nový podnikatelský program, a z tohoto důvodu nemůže zabezpečit pro své **zaměstnance** práci v rozsahu stanovené týdenní **pracovní doby**. Výše měsíčního příspěvku na jednoho zaměstnance může činit maximálně polovinu minimální mzdy. Příspěvek lze poskytovat formou částečné náhrady mzdy, a to maximálně po dobu šesti měsíců.

Přiznání důchodu

O podané žádosti o důchod rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení, popř. orgán sociálního zabezpečení Ministerstva obrany ČR, Ministerstva vnitra ČR nebo Ministerstva spravedlnosti ČR, které mají povinnost tak učinit do 90 dnů. Pokud je prokázán **nárok žadatele na důchod**, může mu být poskytnuta záloha. V případě nesouhlasu s rozhodnutím může žadatel podat jako opravný prostředek **námítky**, a to u České správy sociálního zabezpečení nebo kterékoliv **okresní správy sociálního zabezpečení**, resp. u orgánu, který rozhodnutí vydal. Žadatel také může do 30 dnů od doručení rozhodnutí podat žádost o změnu data přiznání důchodu či změnu data **výplaty důchodu**. **Důchod** lze přiznat až pět let zpětně. To platí s výjimkou **předčasného důchodu**, který lze přiznat nejdříve ode dne podání žádosti o jeho přiznání.

Raná péče

Raná péče patří mezi **služby sociální prevence**. Je určena dítěti a rodičům dítěte ve věku do sedmi let, které je zdravotně postižené nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu. Služba je zaměřena na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby.

Při poskytování služeb jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,**
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služeb mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována **terénní formou**, může ale být doplněna také o činnosti, které jsou poskytovány **ambulantně**. Služba je poskytována bezplatně.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Redukční hranice – důchodové pojištění

Redukční hranice slouží při výpočtu **důchodu** ke stanovení **výpočtového základu**. Redukční hranice stanoví, jak se bude při stanovení výpočtového základu krátit (redukovat) **osobní vyměřovací základ**, z něhož se důchod počítá. K tomu jsou určeny dvě redukční hranice, jejichž výše je zákonem definována jako 44 % průměrné mzdy a 400 % průměrné mzdy. Pro důchody přiznávané od data v roce 2015 jsou stanoveny na 11 709 Kč a 106 444 Kč. Lze říci, že tyto hranice rozdělují výpočtený osobní vyměřovací základ na dvě pásma, v každém pásmu se příslušná částka procentním způsobem krátí. Do první redukční hranice se bere v úvahu 100 % její výše. Pokud osobní vyměřovací základ převyšuje částku první redukční hranice, z částky osobního vyměřovacího základu nad první do druhé redukční hranice se započítává 26 %. Osobní vyměřovací základ může být i vyšší než druhá redukční hranice, částka nad tuto hranici se však při výpočtu důchodu nezohledňuje. Prostřednictvím použití redukčních hranic se krácený osobní vyměřovací základ nazývá **výpočtový základ**, ze kterého se dále vypočte **procentní výměra důchodu**.

Redukční hranice – nemocenské pojištění

Redukční hranice stanoví, jak se bude při výpočtu výše dávky krátit (redukovat) **denní vyměřovací základ**, z něhož se dávka počítá. K tomu jsou určeny tři redukční hranice, jejichž výše se vyhláší ve Sbírce zákonů sdělením MPSV ČR. Pro rok 2015 jsou stanoveny na 888 Kč, 1 331 Kč a 2 662 Kč. Lze říci, že tyto hranice rozdělují výpočtený denní vyměřovací základ na čtyři pásma, kdy v každém pásmu se příslušná částka procentním způsobem krátí. Při výpočtu **nemocenského a ošetrovného** se z částky denního vyměřovacího základu do první redukční hranice bere v úvahu 90 % její výše. Při výpočtu **peněžitých pomoci v mateřství** se z této částky do první redukční hranice bere v úvahu celých 100 % její výše. Pokud denní vyměřovací základ převyšuje částku první (popřípadě i druhé) redukční hranice, postupuje se v krácení dále. Z částky denního vyměřovacího základu od první do druhé redukční hranice se takto započítává 60 % její výše, z částky od druhé do třetí redukční hranice už jen 30 % její

výše. Denní vyměřovací základ může být i vyšší než třetí redukční hranice, částka nad tuto hranici se však při výpočtu dávek nezohledňuje. Z takto redukovaného denního vyměřovacího základu se potom vypočte výše konkrétní **dávky nemocenského pojištění**.

Referent oddělení LPS OSSZ

Lékařská posudková služba okresní správy sociálního zabezpečení zajišťuje posuzování zdravotního stavu ve věcech **důchodového pojištění, nemocenského pojištění, státní sociální podpory, sociálních služeb** a zčásti i pro účely systému zaměstnanosti. Posudkovou činnost provádí prostřednictvím **posudkových lékařů**. Referent oddělení LPS OSSZ (nelékař) je zaměstnancem OSSZ a vyřizuje věci související s posuzováním zdravotního stavu **pojištěnců** – přijímání žádostí o posouzení, vyžadování podkladových lékařských nálezů, odesílání posudků orgánu, který si je vyžádá; zajišťuje i komunikaci úřadu s posuzovanými osobami a s dalšími orgány sociálního zabezpečení.

Regresní náhrada – nemocenské pojištění

Regresní náhradu je povinen zaplatit **orgán nemocenského pojištění** ten, kdo zavinil svým protiprávním jednáním, že došlo ke skutečností rozhodným pro vznik **nároku na dávku nemocenského pojištění**. Protiprávní jednání musí být zjištěno soudem nebo správním úřadem. V praxi jde o zavinění vzniku **dočasné pracovní neschopnosti** jiné osoby nebo vzniku nároku na **ošetřovné** (např. zranění dítěte, které je nutné ošetřovat). Regresní náhrada se netýká pojištěnce, kterému byla dávka vyplacena. Regresní náhrada se stanoví ve výši vyplacené dávky. Nárok na zaplacení regresní náhrady zaniká uplynutím pěti let ode dne, kdy orgán nemocenského pojištění zjistil, že ke vzniku **sociální události** došlo v důsledku zaviněného protiprávního jednání jiné osoby. Nejpozději zaniká nárok na zaplacení regresní náhrady deset let od vzniku **sociální události**.

Rehabilitační potenciál

Při posuzování zdravotního stavu **posudkovým lékařem** hraje důležitou roli stanovení **pracovního potenciálu**, jehož součástí je i rehabilitační potenciál. Rehabilitační potenciál představuje vše, co je schopna posuzovaná osoba se naučit, osvojit si, a tím rozvíjet své schopnosti a dovednosti, například léčením, rehabilitací, tréninkem, režimovými opatřeními, **rekvalifikací** aj.

Rekvalifikace

Rekvalifikace je jedním z nástrojů **aktivní politiky zaměstnanosti**. Rekvalifikací se rozumí získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace včetně jejího udržování nebo obnovování. Za rekvalifikaci se považuje i získání kvalifikace pro pracovní uplatnění fyzické osoby, která dosud žádnou kvalifikaci nezískala. Při určování obsahu a rozsahu rekvalifikace se vychází z dosavadní kvalifikace, zdravotního stavu, schopností a zkušeností fyzické osoby, která má být rekvalifikována formou získání nových teoretických znalostí a praktických dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání. Rekvalifikace může být zabezpečována krajskou pobočkou Úřadu práce ČR, případně si ji může **uchazeč o zaměstnání** zabezpečit sám. Na zabezpečení rekvalifikace Úřadem práce České republiky uchazeč o zaměstnání nemá právní nárok. Rekvalifikace se uskutečňuje na základě dohody Úřadu práce ČR s uchazečem o zaměstnání. V případě, že se uchazeč

o zaměstnání účastní rekvalifikace zabezpečované krajskou pobočkou Úřadu práce ČR, má nárok na podporu při rekvalifikaci. Podpora při rekvalifikaci se poskytuje po celou dobu rekvalifikace. V případě, že si uchazeč o zaměstnání zabezpečí rekvalifikaci sám (tzv. zvolená rekvalifikace), nemá po dobu zvolené rekvalifikace nárok na podporu při rekvalifikaci. Po tuto dobu je uchazeči poskytována **podpora v nezaměstnanosti**, jestliže mu na ni vznikl nárok.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Režim dočasně práceneschopného pojištěnce

Režim dočasně práceneschopného pojištěnce stanovuje pojištěnci **ošetřující lékař** při rozhodnutí o vzniku **dočasné pracovní neschopnosti**. Léčebný režim přitom může být ošetřujícím lékařem změněn v souladu se změnou zdravotního stavu. Režim zahrnuje stanovení individuálního léčebného postupu, povinnost zdržovat se v době dočasné pracovní neschopnosti v místě pobytu, případně povolení změny pobytu, povolení vycházek a povinnost dodržovat jejich rozsah a dobu a provádění pracovní rehabilitace, pokud ji zabezpečuje Úřad práce ČR.

Nemocný může na svou žádost změnit místo pobytu v době dočasné pracovní neschopnosti, ovšem pouze s předchozím souhlasem ošetřujícího lékaře. **Zaměstnanec** je povinen předem prokazatelně oznámit tuto změnu **zaměstnavateli**, pokud k ní dojde v prvních 14 dnech dočasné pracovní neschopnosti.

Vycházky může ošetřující lékař povolit pouze v době od 7.00 do 19.00 hodin a maximálně na dobu šesti hodin (s výjimkou některých, např. onkologických onemocnění).

Pojištěnec je povinen dodržovat stanovený léčebný režim a umožnit příslušnému **orgánu nemocenského pojištění** a zaměstnavateli kontrolu jeho dodržování. Dodržování léčebného režimu kontroluje **okresní správa sociálního zabezpečení**. Zaměstnavatel může kontrolovat jen povinnost zdržovat se na adrese oznámené ošetřujícím lékařem a povinnost dodržovat dobu a rozsah povolených vycházek. Zaměstnavatel může provádět tuto kontrolu jen v prvních 14 dnech dočasné pracovní neschopnosti. Neumožní-li pojištěnec kontrolu, může mu okresní správa sociálního zabezpečení snížit či odejmout **nemocenské** od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti, zaměstnanci lze za období prvních 14 dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti uložit pokutu až do výše 20 000 Kč. Vlastní porušení režimu práceneschopného pojištěnce může být potrestáno **krácením nebo odnětím nemocenského**, popř. snížením či nevyplacením **náhrady mzdy**.

Rizikové těhotenství

Rizikové těhotenství je takové těhotenství, u něhož existuje podezření, že jsou těhotná žena nebo plod nějakým způsobem zdravotně ohroženi. Pojištěnka, která má rizikové těhotenství, je zpravidla uznána odborným **ošetřujícím lékařem** (gynekologem) dočasně práceneschopnou a pobírá **nemocenské**. V době **dočasné pracovní neschopnosti** musí žena dodržovat **léčebný režim**. V období od počátku 8. týdne do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu ukončí ošetřující lékař ženě s rizikovým těhotenstvím dočasnou pracovní neschopnost a žena nastoupí na peněžitou pomoc v mateřství. V případě, že žena nesplňuje podmínky doby účasti na **nemocenském pojištění** (čekací doby) pro vznik nároku na peněžitou pomoc v mateřství, a tudíž na ni nemá nárok, může pobírat nemocenské v souvislosti s porodem do šesti týdnů po porodu.

V některých případech může ošetřující lékař rozhodnout o tom, že žena nesmí dosavadní práci vykonávat, protože výkon takové práce ohrožuje její zdravotní stav nebo zdravotní stav jejího dítěte, a může vydat potvrzení o potřebě **převedení na jinou práci**. Při převedení na jinou práci náleží zaměstnankyni **vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství**.

Roční vyměřovací základ

Roční vyměřovací základ slouží při výpočtu **důchodu** ke stanovení **výpočtového základu**. Stanoví se převedením minulých **vyměřovacích základů** na jejich současnou reálnou hodnotu. Tento převod, který má za úkol ochránit hodnotu vyměřovacích základů před důsledkem vývoje mezd, se nazývá **indexace**. Z ročních vyměřovacích základů se při dalších výpočtech vedoucích ke stanovení **výpočtového základu** stanoví **osobní vyměřovací základ**, který je měsíčním průměrem ročních vyměřovacích základů za celé rozhodné období.

Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je **dávkou státní sociální podpory** při péči o nejmenší děti v rodině. Nárok na něj má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o nejmladší dítě v rodině. Příspěvek je možné čerpat až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, nejdéle do čtyř let věku dítěte. Pro nárok na příspěvek při péči o dítě mladší dvou let platí určitá omezení docházky do zařízení péče o děti, aby byla podmínka celodenní péče splněna:

- dítě mladší dvou let může navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku maximálně 46 hodin v měsíci,
- dítě může pravidelně navštěvovat léčebné rehabilitační zařízení nebo jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro zdravotně postižené předškolní děti maximálně čtyři hodiny denně,
- dítě se zdravotním postižením může navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro děti předškolního věku maximálně šest hodin denně,
- dítě, jehož osamělý rodič nebo oba rodiče jsou závislí na pomoci jiné osoby ve stupni III nebo IV, může pobírat nepojistné dávky, navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro děti předškolního věku nejvýše čtyři hodiny denně.

Příjmy rodiče se při posuzování nároku na příspěvek nesledují. Rodič může být při pobírání rodičovského příspěvku výdělečně činný, ale musí v této době zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou. O rodičovský příspěvek může rodič požádat na kontaktním pracovišti příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prostřednictvím žádosti podané na předepsaném tiskopise, který je k dispozici na pobočkách Úřadu práce ČR nebo v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. O případném odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

➤ (zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)

Rovné zacházení/zákaz diskriminace

Rovné zacházení je jednou ze základních zásad práva Evropské unie, která je upravena přímo ve Smlouvě o fungování EU. Tato zásada zajišťuje,

aby se s migrujícími osobami a jejich rodinnými příslušníky zacházelo v daném státě stejně jako s občany tohoto státu. Na tomto základním principu jsou založeny i **mezinárodní smlouvy o sociálním zabezpečení**.

Rozhodná částka

Rozhodná částka stanoví výši příjmu z **vedlejší výdělečné činnosti**, při které vzniká pro **osobu samostatně výdělečně činnou** povinnost se účastnit **důchodového pojištění**. Rozhodná částka je pro rok 2015 nastavena na 63 865 Kč. Tato rozhodná částka se snižuje o jednu dvanáctinu za každý kalendářní měsíc, v němž osoba samostatně výdělečně činná po celý měsíc nevykonávala vedlejší samostatnou výdělečnou činnost. Stejně se snižuje o jednu dvanáctinu za každý kalendářní měsíc, v němž měla osoba samostatně výdělečně činná po celý měsíc nárok na výplatu **peněžitě pomoci v mateřství** nebo **nemocenského** (včetně výplaty **náhrady mzdy** z důvodu pracovní neschopnosti).

Rozhodné období – důchodové pojištění

Rozhodné období určuje, ze kterého období života se při výpočtu **důchodu** zohledňují dosažené **vyměřovací základy**. Začíná 1. ledna kalendářního roku, který bezprostředně následuje po roce, v němž dosáhl **pojištěnec** věku 18 let, a končí 31. prosince kalendářního roku, který bezprostředně předchází roku **příznání důchodu**. Do rozhodného období se však nezahrnuje období před rokem 1986.

Rozhodné období – nemocenské pojištění

Rozhodné období vymezuje dobu, za kterou se zjišťují údaje (**vyměřovací základ** a **vyloučené dny**) pro výpočet **dávky nemocenského pojištění**. Rozhodným obdobím je zpravidla 12 kalendářních měsíců před vznikem **sociální události**.

U **zaměstnanců** se rozlišují ještě další tři případy určení rozhodného období. Pokud **zaměstnání** netrvalo alespoň 12 kalendářních měsíců, je rozhodným obdobím období od vstupu do zaměstnání do konce kalendářního měsíce před vznikem sociální události. Jestliže sociální událost vznikla v měsíci, ve kterém zaměstnanec nastoupil do zaměstnání, je rozhodným obdobím období od vstupu do zaměstnání do konce kalendářního měsíce, v němž došlo k nástupu do zaměstnání nebo do skončení zaměstnání. Poslední způsob vymezení rozhodného období nastává, pokud není v rozhodném období 12 kalendářních měsíců alespoň sedm započitatelných dnů (kalendářních dnů snížených o vyloučené dny) nebo v něm není žádný vyměřovací základ. V tomto případě je rozhodným obdobím první předcházející kalendářní rok s alespoň 30 započitatelnými dny.

U **dohody o provedení práce** a u **zaměstnání malého rozsahu** začíná rozhodné období dnem nástupu do zaměstnání, i když v daném měsíci nebyl zaměstnanec účasten **nemocenského pojištění**. U těchto typů zaměstnání se do rozhodného období zahrnují všechny kalendářní měsíce a příjmy do nich zúčtované, i když z nich nebylo odvedeno pojistné proto, že zaměstnanec nebyl nemocenského pojištění účasten.

Rozhodnutí o svěřením dítěte do péče nahrazující péči rodičů

Za rozhodnutí příslušného orgánu o svěřením dítěte do **péče nahrazující péči rodičů** se pro účely posuzování nároku na **dávky státní sociální podpory** považuje rozhodnutí soudu o:

- **svěření dítěte do péče jiné osoby,**
- **osvojení dítěte,**
- předání dítěte do péče budoucího **osvojitele,**
- předání dítěte osvojiteli do péče před osvojením,
- jmenování fyzické osoby poručníkem dítěte,
- svěření dítěte do **pěstounské péče** a do **pěstounské péče na přechodnou dobu,**
- svěření dítěte do předpěstounské péče zájemci o pěstounskou péči,
- nařízení **předběžného opatření** o péči o dítě.

➤ (zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)

Rozhodnutí ve věcech dočasné pracovní neschopnosti

Rozhodnutí ve věcech dočasné pracovní neschopnosti vydává **ošetřující lékař** na předepsaných tiskopisech. Část těchto tiskopisů, která je určena **zaměstnavateli**, nesmí obsahovat údaj, ze kterého lze dovodit diagnózu pacienta. Nárok na dávky v době nemoci se uplatňuje tiskopisem Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti, který má pět dílů. I. díl – Hlášení OSSZ o vzniku **dočasné pracovní neschopnosti** – zasílá lékař **okresní správě sociálního zabezpečení**. II. díl – Průkaz práceneschopného pojištěnce a hlášení OSSZ o ukončení dočasné pracovní neschopnosti – si pojištěnec ponechá po dobu dočasné pracovní neschopnosti u sebe. Po ukončení pracovní neschopnosti jej odevzdá lékaři, který jej zašle příslušné okresní správě sociálního zabezpečení jako oznámení o ukončení pracovní neschopnosti. III. díl – Hlášení zaměstnavateli o vzniku dočasné pracovní neschopnosti – odevzdá **zaměstnanec** zaměstnavateli a takto uplatní nárok na **náhradu mzdy**. IV. díl – Žádost o **nemocenském** – odevzdá zaměstnanec zaměstnavateli, který ji pošle okresní správě sociálního zabezpečení, pokud dočasná pracovní neschopnost trvá déle než 14 dnů. Tímto tiskopisem se uplatňuje nárok na nemocenském. V. díl – Rozhodnutí o ukončení dočasné pracovní neschopnosti – hlášení zaměstnavateli – odevzdá zaměstnanec svému zaměstnavateli po ukončení dočasné pracovní neschopnosti.

Rozhodný příjem – nemocenské pojištění

Rozhodný příjem je měsíční částka sjednaného **započitatelného příjmu ze zaměstnání**, která je rozhodná pro účast na **nemocenském pojištění**. Pro rok 2015 činí rozhodný příjem 2 500 Kč. Rozhodný příjem se zvyšuje za podmínek stanovených zákonem. Pokud měsíční sjednaný započitatelný příjem dosahuje alespoň částky 2 500 Kč, je zaměstnanec účasten nemocenského pojištění ode dne vstupu do zaměstnání až do skončení zaměstnání bez ohledu na výši započitatelného příjmu dosahovaného v jednotlivých kalendářních měsících. Pokud je příjem ze zaměstnání sjednán na částku nižší, popř. není sjednán vůbec, jde o **zaměstnání malého rozsahu**.

Rozhodný příjem neplatí pro účast na nemocenském pojištění z titulu **dohody o provedení práce** (viz heslo „Pojištění zaměstnanců činných na základě dohody o provedení práce“).

Samostatná výdělečná činnost hlavní a vedlejší

Samostatná výdělečná činnost může mít charakter samostatné **výdělečné činnosti** hlavní nebo samostatné výdělečné činnosti vedlejší. Pokud není dán důvod pro označení samostatné výdělečné činnosti za vedlejší, je považována za činnost hlavní. O vedlejší činnost jde, pokud kromě výkonu samostatné výdělečné činnosti osoba vykonává **zaměstnání**, má nárok na výplatu **invalidního důchodu** nebo je jí přiznán **starobní důchod**. Dále je znakem vedlejší činnosti to, že osoba pobírá **rodičovský příspěvek** nebo **peněžitou pomoc v mateřství**, **nemocenské** z důvodu těhotenství nebo jde o **osobu pečující** o osobu mladší deseti let, která je závislá na pomoci jiné osoby ve stupni I (lehká závislost), nebo o osobu, jež je závislá na pomoci jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost), pokud osoba, která je závislá na pomoci jiné osoby, je **osobou blízkou** nebo žije s osobou samostatně výdělečně činnou ve společné **domácnosti**. Důvodem pro označení výdělečné činnosti za vedlejší je také to, že jde o **nezaopatřené dítě** nebo o osobu vykonávající vojenskou službu (pokud není osoba vojákem z povolání). Důvodem vedlejší samostatné výdělečné činnosti není **předdůchod**.

Sankce – nemocenské pojištění

Fyzické nebo právnické osoby se nesplněním některých povinností uložených **zákonem o nemocenském pojištění** dopouštějí přestupku nebo správního deliktu. Sankcí za přestupky a správní delikty jsou pokuty, které jsou odstupňovány podle závažnosti porušení povinnosti v sazbách do 10 000, do 20 000, do 50 000 a do 100 000 Kč. Pojištěnci, který porušil **léčebný režim** nebo neposkytl součinnost při kontrole léčebného režimu, může být **kráceno nebo odňato nemocenské**. Za porušení léčebného režimu v prvních 14 dnech **dočasné pracovní neschopnosti** mu může být uložena pokuta za přestupek ve výši do 20 000 Kč.

Sčítání dob pojištění

Sčítání dob pojištění je jedním ze čtyř základních principů koordinace sociálního zabezpečení podle evropského práva či mezinárodních smluv o sociálním zabezpečení (dalšími jsou princip **rovného zacházení**, princip **použití/aplikace právního řádu jediného státu**, princip **zachování nabytých práv**).

Používá se v případech, kdy je potřeba pro nárok na dávku nebo její výpočet zohlednit dobu pojištění, kterou žadatel v minulosti získal v zahraničí (tj. v jiném státě, kde dříve pracoval). Příslušná/**kompetentní instituce** pak přihledne v nezbytném rozsahu k dobám pojištění, zaměstnání, samostatné výdělečné činnosti nebo bydlení získaným podle právních předpisů jiného státu, jako by tyto doby byly získány podle právních předpisů této příslušné/kompetentní instituce.

Sdílené zprostředkování zaměstnání

Sdíleným zprostředkováním zaměstnání se rozumí zprostředkování zaměstnání **uchazečům o zaměstnání** krajskou pobočkou Úřadu práce ČR prostřednictvím **agentury práce**. Uchazeče o zaměstnání může krajská pobočka Úřadu práce ČR zařadit do sdíleného zprostředkování zaměstnání na základě **individuálního akčního plánu** a předchozího písemného souhlasu uchazeče.

Sezonní práce

Sezonní práce je výkon činnosti, která je vázána na určitou roční dobu podle opakující se události nebo typu událostí na základě sezonních podmínek (např. zemědělství, zahradnictví, cestovní ruch), v jejichž průběhu jsou potřeby, pokud jde o pracovní sílu, podstatně větší než u běžného typu činnosti. Sezonní práce jsou tak ze své podstaty dočasné a krátkodobé, čemuž odpovídá i druh a charakter **pracovních smluv**.

Schopnost orientace v prostředí

Schopnost orientace v prostředí je jednou z deseti oblastí, jež jsou důležité pro obstarání a zvládání nejdůležitějších životních potřeb a pro které je v zákoně o sociálních službách používáno označení „základní životní potřeby“.

Je hodnocena při posuzování stupně závislosti u osoby žádající o **příspěvek na péči** nebo u příjemce příspěvku na péči, u něhož nastala potřeba přeseřtení stupně závislosti. **Sociální pracovník** ji zjišťuje nebo ověřuje také v případech, že **osoba závislá na péči** žádá o poskytování některých **druhů sociálních služeb** (např. **pobytové sociální služby**) nebo jí tyto služby již jsou poskytovány. Toto posuzování umožňuje ověřit, zda poskytovaná sociální služba, způsob jejího poskytování a **forma poskytování služby** odpovídají individuálním potřebám **uživatele sociální služby**. Při posuzování schopnosti orientace jsou posuzovány fyzické schopnosti osoby (zrak a sluch) a psychické předpoklady či omezení (mentální postižení, duševní onemocnění), které mohou mít vliv na schopnost osoby orientovat se v prostředí.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Sirotčí důchod

Osířelému dítěti vzniká nárok na sirotčí důchod. Nárok na sirotčí důchod náleží osířelému dítěti, pouze pokud měl zemřelý nárok na **starobní důchod** nebo splňoval podmínky pro nárok na **invalidní důchod**. Výše sirotčího důchodu je stanovena jako součet **základní výměry** a **procentní výměry důchodu**. Základní výměra pro rok 2015 je stanovena jako 2 400 Kč. Procentní výměra sirotčího důchodu se určí ve výši 40 % procentní výměry starobního důchodu nebo 40 % procentní výměry invalidního důchodu pro **invaliditu třetího stupně**, na který měla nebo by měla nárok zemřelá osoba v době úmrtí. Nárok na sirotčí důchod může mít pouze takové dítě, které je **nezaopatřené**. Pokud již dítě nesplňuje tuto podmínku, **nárok na důchod** zaniká. Nárok na důchod zaniká i v případě **osvojení**. Žádost o důchod podává osoba, která je podle zákona či rozhodnutí soudu pověřena **zastoupením** dítěte. Jestliže je však osířelé dítě zletilé (je mu více než 18 let), podává žádost samo. Žádost se podává u **okresní správy sociálního zabezpečení**. Ten, kdo podává žádost o důchod, předkládá doklady zemřelého rodiče i nezaopatřeného dítěte.

Služby následné péče

Služby následné péče jsou určeny osobám s chronickým duševním onemocněním a osobám závislým na návykových látkách, které

- absolvovaly lůžkovou péči ve zdravotnickém zařízení (psychiatrická léčebna, psychiatrické oddělení nemocnice),
- absolvovaly léčebný program (ambulantní léčba, terapeutická komunita),
- podrobují se některému z uvedených léčebných programů nebo

- abstinují.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **sociálně terapeutické činnosti,**
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Pokud je služba poskytována **v pobytové formě**, jsou její součástí vždy také tyto činnosti:

- poskytnutí ubytování
- a poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba může být poskytována **ambulantní** a pobytovou formou.

V případech poskytování služby v pobytové formě jsou ubytování a strava (pomoc při jejím zajištění) poskytovány za úhradu, a to v maximální výši, která je stanovena ve vyhlášce k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Služby sociální péče

Cílem služeb sociální péče je podpora při zajištění fyzické a psychické soběstačnosti **osoby závislé na péči**, tak aby tato osoba měla možnost žít ve svém **přirozeném sociálním prostředí** a mohla se v nejvyšší možné míře zapojit do běžného života společnosti. V případech, kdy situace osoby neumožňuje dosažení tohoto cíle, se **sociální služby** spadající do této kategorie zaměřují na zajištění důstojného prostředí a zacházení. **Uživatelé** služeb sociální péče tak jsou především osoby, které mají omezené schopnosti postarat se o vlastní osobu, dokázat řešit běžné životní situace vlastními silami nebo se zapojit do běžného života společnosti z důvodu věku, **dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, zdravotního postižení**, psychického onemocnění apod. Služby sociální péče jsou tak určeny především seniorům a **osobám se zdravotním postižením**.

Platná právní úprava rozlišuje 14 **druhů sociálních služeb** spadajících do této kategorie, jimiž jsou:

- **osobní asistence,**
- **pečovatelská služba,**
- **tísňová péče,**
- **průvodcovské a předčitatelské služby,**
- **podpora samostatného bydlení,**
- **odlehčovací služby,**
- **centra denních služeb,**
- **denní stacionáře,**
- **týdenní stacionáře,**

- domovy pro osoby se zdravotním postižením,
- domovy pro seniory,
- domovy se zvláštním režimem,
- chráněné bydlení
- a sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče.

Služby sociální péče jsou jejich uživatelům poskytovány za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou.

- (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)
- (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Služby sociální prevence

Cílem služeb sociální prevence je zabránit **sociálnímu vyloučení** u osob, které jsou jím ohrožené. **Sociální služby** v této kategorii jsou zaměřeny na předcházení nebo řešení velmi různorodých **nepříznivých sociálních situací** vedoucích k sociálnímu vyloučení. **Uživatelé** služeb sociální prevence tak je velmi široký okruh osob v nepříznivé sociální situaci, které řeší často velmi odlišné životní situace a v nepříznivé situaci se mohly nebo mohou ocitnout z více různých důvodů (např. v důsledku krizové sociální situace, životních návyků a způsobu života vedoucího ke konfliktu se společností, v důsledku sociálních dopadů, které má život v sociálně znevýhodňujícím prostředí, nebo tím, že uplatnění jejich práv a oprávněných zájmů ohrozila nebo ohrožuje trestná činnost jiné fyzické osoby). Služby sociální prevence chrání jejich uživatele před vznikem nepříznivé sociální situace nebo jim ji pomáhají překonat a chrání společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.

Platná právní úprava rozlišuje 18 **druhů sociálních služeb** spadajících do této kategorie. Ze služeb sociální prevence jsou bezplatně poskytovány:

- raná péče,
- telefonická krizová pomoc,
- tlumočnické služby,
- krizová pomoc,
- sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi,
- sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením,
- terénní programy
- a sociální služby v **kontaktních centrech, nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež a v intervenčních centrech.**

Dalších sedm služeb sociální prevence je poskytováno bezplatně s výjimkou stravy nebo stravy a ubytování, které u těchto služeb hradí uživatel služby. Jde o:

- **azylové domy** (úhrada za ubytování a stravu nebo pomoc při jejím zajištění),
- **domy na půl cesty** (úhrada za ubytování a stravu nebo pomoc při jejím zajištění),

- **terapeutické komunity** (úhrada za ubytování a stravu nebo pomoc při jejím zajištění),
- **služby následné péče** (úhrada za ubytování a stravu nebo pomoc při jejím zajištění),
- **nízkoprahová denní centra** (úhrada za stravu nebo pomoc při jejím zajištění),
- **sociálně terapeutické dílny** (úhrada za stravu nebo pomoc při jejím zajištění)
- **a sociální rehabilitaci** (úhrada za ubytování a stravu nebo pomoc při jejím zajištění).

Noclehárny mohou uživatelé této služby využívat za úhradu.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určeny rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, již rodiče nedokážou sami bez pomoci překonat a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti**,
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím**,
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba může být poskytována **terénní**, případně **ambulantní formou**. Služba je poskytována bezplatně.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením

Sociálně aktivizační služby pro seniory a **osoby se zdravotním postižením** patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určeny osobám v důchodovém věku nebo osobám se zdravotním postižením ohroženým sociálním vyloučením.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím**,
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba může být poskytována **terénní**, případně **ambulantní formou**. Služba je poskytována bezplatně.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Sociálně terapeutické činnosti

Sociálně terapeutické činnosti je označení pro jednu z činností při poskytování sociálních služeb. Tato činnost je vykonávána při poskytování 23 z celkového počtu 33 **druhů sociálních služeb** a u různých druhů sociálních služeb může mít odlišné zaměření, obsah (tj. konkrétní úkony, které jsou při vykonávání této činnosti činěny) a cíle. Činnost zahrnuje tyto různé úkony nebo jejich skupiny (u některých druhů sociálních služeb připadají v úvahu dvě nebo více uvedených možností nebo jejich částí):

- poskytnutí poradenství v oblastech orientace v sociálních systémech, práva, psychologie a v oblasti vzdělávání,
- socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících **sociální začlenění** osob,
- aktivity zaměřené na budování a rozvoj pracovních návyků a dovedností nezbytných pro integraci osob na trh práce,
- výchovné, vzdělávací a volnočasové aktivity,
- pořádání setkání a pobytových kurzů pro rodiny,
- psychosociální podpora,
- podpora výměny zkušeností,
- krizová intervence (tj. postupy směřující ke zvládnutí náhlé krizové životní situace v její nejtěžší fázi) a další socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k překonání krizového stavu,
- poskytování informací o rizicích spojených se současným způsobem života a jejich snižování prostřednictvím metod založených na přístupu minimalizace škod
- a pracovní terapie a další socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k trvalé abstinenci, prevenci relapsu (tj. opětovného návratu ke zdraví škodlivému životnímu stylu po určitém období abstinence).

➤ *(vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)*

Sociálně terapeutické dílny

Sociálně terapeutické dílny patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určeny osobám se sníženou soběstačností z důvodu **zdravotního postižení**, které mají ztížené uplatnění na trhu práce. Sociálně terapeutické dílny dlouhodobě a pravidelně podporují **uživatele** těchto služeb ve zdokonalování jejich pracovních návyků a dovedností s využitím sociálně pracovních terapeutických přístupů a metod.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- nácvik dovedností pro zvládání péče o vlastní osobu, **soběstačnosti** a dalších činností vedoucích k **sociálnímu začlenění**
- a podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována **ambulantní formou**.

Poskytnutí stravy nebo pomoc při jejím zajištění jsou u této služby zajišťovány za úhradu, a to v maximální výši, která je stanovena ve vyhlášce k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Sociálně vyloučená lokalita

Sociálně vyloučenou lokalitou se rozumí území nebo oblast obývaná významnou měrou osobami, které jsou sociálně vyloučené nebo jsou ohrožené **sociálním vyloučením**. Sociálně vyloučené lokality se velice často vyznačují velmi specifickými územními a sociálními charakteristikami.

Může jít např. o některé z těchto charakteristik:

- vyšší míra nezaměstnanosti, větší počet dlouhodobě **nezaměstnaných osob**, osob obtížně uplatnitelných na trhu práce apod.,
- nedostatek pracovních příležitostí a legálních možností obživy, málo kvalifikovaná a špatně placená pracovní místa, nepříznivá příjmová situace jednotlivců a rodin a jejich závislost na příjmech ze systému sociálního zabezpečení,
- celkově nižší úroveň vzdělanosti, častější problémy se školní docházkou, vyšší počet dětí, které nedokončí základní vzdělání,
- vyšší kriminalita a častější výskyt společensky nežádoucích jevů, narušené rodinné či sousedské vztahy,
- nevyhovující nebo havarijní stav obytných objektů, nefungující trh s bydlením, bydlení v nevyhovujících prostorách, v ubytovnách apod.,
- horší dostupnost veřejných či jiných služeb a obtížný přístup ke službám,
- špatné dopravní spojení s jinými oblastmi a regiony, izolovanost území, nedostatek vnějších kontaktů nebo přímo nepřátelství ze strany osob žijících v blízkosti sociálně vyloučené lokality,
- potřeba realizace podpůrných programů nebo specificky zacílených programů apod.

Sociální podnikání

Sociální podnikání jsou podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí, které hrají důležitou roli při řešení problémů a pro místní rozvoj. Sociální podnikání často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním, a tím zabraňuje jejich společenskému vyloučení. Zisk z tohoto podnikání je z větší části použit pro další rozvoj sociálního podniku. Pro sociální podnik je stejně důležité dosahování zisku i zvýšení veřejného prospěchu.

Sociální poradenství

Sociální poradenství je **sociální služba**, kterou řada jejích charakteristik odlišuje od dalších dvou základních kategorií sociálních služeb (**služby sociální péče** a **služby sociální prevence**). Sociální poradenství tak současně reprezentuje třetí samostatnou základní kategorii sociálních služeb i sociální službu.

V zákoně o sociálních službách je proto sociální poradenství vymezeno odlišným způsobem než další sociální služby. Důvodem odlišného právního vymezení sociálního poradenství je také specifický vztah k dalším sociálním službám a dále i to, že služba zahrnuje dvě základní oblasti s odlišným charakterem. Těmito dvěma oblastmi jsou základní sociální poradenství a odborné sociální poradenství.

Při základním sociálním poradenství jsou osobám, jež jsou ohroženy nebo se ocitly v **nepříznivé sociální situaci**, poskytovány informace, které přispívají k jejímu řešení nebo pomáhají předejít jejímu vzniku. Základní sociální poradenství je činností při poskytování sociálních služeb, jež musí být zajištěna vždy při poskytování všech dalších **druhů sociálních služeb**. Základní sociální poradenství tak **poskytovatelé sociálních služeb** nenabízejí jako samostatnou sociální službu, ale je součástí všech jimi zajišťovaných sociálních služeb.

Tato charakteristika odlišuje základní sociální poradenství od odborného sociálního poradenství, které poskytovatelé zajišťují již jako samostatnou sociální službu. Při poskytování odborného sociálního poradenství se mohou poskytovatelé této služby zaměřovat na široké množství nepříznivých sociálních situací, společensky nežádoucích či rizikových jevů nebo skupin osob. Jednotliví poskytovatelé sociálních služeb a jednotlivé poskytované sociální služby odborného sociálního poradenství se přitom zpravidla zaměřují pouze na určitý okruh nepříznivých sociálních situací (např. nepříznivý zdravotní stav, drogová závislost apod.) nebo určité skupiny osob (např. senioři, děti se zdravotním postižením apod.). Některé služby odborného sociálního poradenství se specializují výhradně na určité specifické situace (např. domácí násilí, závislost na herních automatech) nebo jsou poskytovány specifickým skupinám osob (cizinci v obtížné sociální situaci, osoby HIV pozitivní, oběti obchodu s lidmi apod.). Odborné sociální poradenství se velice často zaměřuje i na situace nebo na skupiny osob, na které se žádné další druhy sociálních služeb nijak výrazněji nezaměřují (např. oběti trestných činů, osoby opouštějící výkon trestu, pachatelé domácího násilí apod.). Odborné sociální poradenství mohou poskytovat např. občanské poradny, manželské a rodinné poradny, poradny pro seniory, poradny pro **osoby se zdravotním postižením**, poradny pro oběti trestných činů a domácího násilí apod. Odborné sociální poradenství zahrnuje také sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností.

Při poskytování odborného sociálního poradenství jsou vždy vykonávány tyto základní činnosti:

- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování sociální služby mohou být zajištěny i další činnosti. Organizace poskytující odborné poradenství např. osobám se zdravotním postižením mohou svým **uživatelům** umožnit zapůjčení tzv. kompenzačních pomůcek. Tyto pomůcky uživatelům služby pomáhají zvládnout **nepříznivou sociální situaci** spojenou se **zdravotním postižením** (půjčování těchto pomůcek ale není zákonem vyžadovanou součástí této služby a týká se jen odborného sociálního poradenství pro určité skupiny osob v nepříznivé sociální situaci (osoby se zdravotním postižením aj.). Službu lze poskytovat **terénní** a **ambulantní formou** a jejím uživatelům je poskytována bezplatně.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Sociální pracovník

Sociální pracovník je kvalifikovaný pracovník vykonávající činnosti, které přispívají k uskutečňování smyslu a účelu sociální práce, tj. k ochraně lidských práv a lidské důstojnosti a k podpoře sociálního bezpečí osob. Tyto odborné činnosti jsou vykonávány v souladu s rozsahem odborné kvalifikace sociálního pracovníka. Sociální pracovník při své práci využívá metody sociální práce (např. metody práce s osobami se sluchovým postižením, s drogově závislými osobami atd.) a poznatky dalších oborů, jakými jsou např. právo, psychologie, sociologie. Předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka jsou svěprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost odpovídající požadavkům stanoveným zákonem.

- (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)
- (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí)

Sociální rehabilitace

Sociální rehabilitace je **služba sociální prevence** zahrnující více specifických činností, které se zaměřují na dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob. Okruh osob, které mohou být **uživatelé** této služby, není na rozdíl od jiných sociálních služeb zúžen pouze na určité skupiny osob. Může tak být poskytována např. **osobám se zdravotním postižením**, osobám, které ukončily léčbu drogové závislosti, osobám vracejícím se z výkonu trestu odnětí svobody, případně dalším skupinám osob se sníženou soběstačností. Sociální rehabilitace rozvíjí specifické schopnosti a dovednosti uživatelů této služby, posiluje návyky a umožňuje nácvik výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností a pracovních návyků.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- nácvik dovedností pro zvládnutí péče o vlastní osobu, **soběstačnosti** a dalších činností vedoucích k **sociálnímu začlenění**
- **a zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,**
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Pokud je služba poskytována **v pobytové formě**, jsou její součástí vždy také tyto činnosti:

- poskytnutí ubytování,
- poskytnutí stravy,
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba může být poskytována **ambulantní a pobytovou formou**.

V případě poskytování služby v pobytové formě jsou ubytování a strava (pomoc při jejím zajištění) poskytovány za úhradu, a to v maximální výši, která je stanovena ve vyhlášce k zákonu.

- (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)
- (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Sociální služba

Sociální služba je činnost nebo častěji více činností, které poskytují odborníci s odpovídající kvalifikací (viz heslo **pomáhající profese**) osobám, jež jsou ohroženy nebo se ocitly v **nepříznivé sociální situaci**. Obecným cílem sociální služby je pomoci těmto osobám při jejich **začlenění** do společnosti a zabránit jejich **sociálnímu vyloučení**.

Tyto dvě charakteristiky představují stěžejní definiční znaky sociálních služeb a odlišují je od jiných veřejných a komerčních služeb, např. v oblasti zdravotní péče, školství, programů pro mládež (volnočasové aktivity, protidrogová prevence aj.), právních služeb, služeb v oblasti bydlení, programů podporujících rodiče nebo rodiny, iniciativ podporujících společensky prospěšné cíle, kulturní a společenské aktivity, ale i od některých služeb zaměřujících se přednostně např. na seniory, **osoby se zdravotním postižením** apod.

Zaměření, obsah i specifické cíle se u různých sociálních služeb liší, protože sociální služby reagují na velmi různorodé nepříznivé sociální situace a okolnosti přispívající k sociálnímu vyloučení. Lze tak rozlišit různé **druhy sociálních služeb**. Sociální služby se liší také podle **formy jejich poskytování** osobám, které jsou **uživateli sociálních služeb**.

Sociální služba může být poskytována v **zařízení sociálních služeb**, ve **zdravotnických zařízeních** i v domácnosti uživatelů sociálních služeb nebo jakémkoli jiném prostředí, kde žijí nebo se běžně pohybují (viz heslo **přírozené sociální prostředí**). Sociální služby se dále liší i skupinou osob, které jsou určeny, činnostmi, jež jsou těmto osobám poskytovány, případně podle dalších okolností.

Sociální služby nepředstavují výhradní formu podpory a pomoci osobám v nepříznivé sociální situaci a osobám ohroženým nepříznivou sociální situací nebo sociálním vyloučením. Výraznou oporu mohou osobám v této situaci poskytovat i jejich rodiny, přátelé, osoby žijící v jejich sousedství nebo jiné **blízké osoby** žijící v jejich přirozeném sociálním prostředí (viz také heslo **neformální péče**). Sociální služby ale tyto možnosti podpory a pomoci v nepříznivé situaci významně rozšiřují, v mnoha takovýchto situacích jsou zcela nezastupitelné, umožňují poskytnutí odborné pomoci v naléhavých a obtížně řešitelných situacích nebo podporují a rozvíjejí specifické schopnosti a dovednosti. Zároveň také podporují schopnost osoby využívat zdroje v jejím přirozeném sociálním prostředí, přímo podporují možnosti blízkých osob poskytovat ohroženým osobám podporu a pomoc nebo ohrožené osobě nabízejí pomoc v situacích, které nedokáže vyřešit vlastními silami nebo jejichž řešení přesahuje možnosti blízkých osob. Platná právní úprava vytváří a částečně reguluje i základní podmínky pro poskytování a rozvoj neformální péče, především ale upravuje a reguluje podmínky pro poskytování sociálních služeb, tak aby byly poskytovány v odpovídající **kvalitě**.

Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních

Sociální služby mohou být poskytovány ve zdravotnických zařízeních, ve kterých je poskytována lůžková péče (nemocnice, léčebny dlouhodobě nemocných apod.). Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních se zapisují do registru **poskytovatelů sociálních služeb** a jsou poskytovány podle právní úpravy pro poskytování sociálních služeb. V takovém případě je na sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče nahlíženo jako na **služby sociální péče**. Zdravotnická zařízení ale mohou sociální služby poskytovat i v rámci právní úpravy pro poskytování zdravotnických služeb. V takovém případě se nemusejí registrovat jako sociální služba a právní úprava týkající se poskytování sociálních služeb reguluje jejich poskytování jen částečně.

V těchto zařízeních se poskytují **pobytové sociální služby** osobám, které již nevyžadují lůžkovou péči, ale vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nejsou schopny se obejít bez pomoci jiné osoby, a nemohou být proto propuštěny ze zdravotnického zařízení do doby, než jim je zabezpečena pomoc **osobou blízkou** či jinou fyzickou osobou nebo zajištěno poskytování **terénních** nebo **ambulantních sociálních služeb** anebo **pobytových sociálních služeb v zařízeních sociálních služeb**.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- poskytnutí ubytování,
- poskytnutí stravy,
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- **pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,**
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti,**
- **aktivizační činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Sociální událost – nemocenské pojištění

Sociální událostí se v **nemocenském pojištění** rozumí situace krátkodobé ztráty příjmu, při které vzniká nárok na **dávku nemocenského pojištění**. Jde o vznik **dočasné pracovní neschopnosti**, nařízení **karantény**, vznik potřeby ošetřování nebo péče o člena domácnosti, **nástup na peněžitou pomoc v mateřství** a **převedení** zaměstnankyně **na jinou práci**, státní zaměstnankyně na jiné služební místo nebo ustanovení příslušnice na jiné služební místo.

Sociální vyloučení

Sociální vyloučení je situace, kdy se osoba ocitá mimo běžný život společnosti a nemá možnost se do něj zapojit. Vyčlenění osoby z běžného života společnosti i nemožnost zapojení do něj mohou mít různé důvody (ekonomické, sociální, kulturní, vliv společensky nežádoucích jevů, dopady trestné činnosti jiné osoby apod.) a mohou se projevovat v různých oblastech života (bydlení, kontakt se sociálním prostředím, vzdělání, pracovní uplatnění, příjmová situace, bezpečnost, duševní zdraví apod.).

V platné právní úpravě jsou sociální vyloučení a nemožnost **sociálního začlenění** chápány jako důsledek **nepříznivé sociální situace**.

Důležitým nástrojem chránícím osoby, jež jsou ohroženy nebo se ocitly v nepříznivé sociální situaci, před sociálním vyloučením a podporující

jejich sociální začlenění jsou **sociální služby**. Při ochraně před sociálním vyloučením a při dalším sociálním začleňování osoby je přitom velmi významná také podpora a pomoc poskytovaná **blízkými osobami, asistenty sociální péče** nebo některými dalšími institucemi a organizacemi (např. organizace působící v oblasti školství, zdravotnictví, volného času atd.).

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Sociální začlenění

Sociální začlenění označuje zapojení osoby do běžného života společnosti, respektive existenci dostatečných předpokladů a možností pro takové její zapojení v různých oblastech života (např. zdravotní stav, vzdělání, pracovní kompetence a pracovní příležitosti, bydlení, výše příjmu, sociální postavení apod.).

Sociální začlenění je protikladem **sociálního vyloučení**, při kterém se osoby ohrožené sociálním vyloučením nebo osoby sociálně vyloučené ocitají mimo běžný život společnosti. Pomoc a podpora poskytovaná těmto osobám (s cílem umožnit jejich sociální začlenění) je označována jako sociální začleňování. V případě osob sociálně vyloučených a ohrožených sociálním vyloučením tak sociální začlenění představuje žádoucí cílový stav a pojem sociální začleňování odkazuje na postupy nebo činnosti přispívající k dosažení tohoto cíle, jejich poskytování, okolnosti provádějící jejich poskytování, průběh změn v životní situaci osoby apod.

Sociální začlenění představuje společně s ochranou před vznikem **nepříznivé sociální situace** nebo jejím překonáním a ochranou před sociálním vyloučením hlavní cíl **sociálních služeb**. Jednotlivé **druhy sociálních služeb** podporují sociální začleňování osob, jež jsou ohroženy nebo se ocitly v nepříznivé sociální situaci, různými činnostmi při poskytování sociálních služeb.

Souběh dávek

Souběhem dávek se označuje situace, kdy **migrující osobě**, která pracovala a byla pojištěna ve více státech, vznikne v těchto státech nárok na vícero dávek. Obecně platí, že nelze poskytnout stejný druh dávky ve více státech za tutéž **dobu pojištění**, proto se určuje **stát**, který je k tomu **příslušný**. Omezený ale může být souběh dávek různého druhu (např. souběžné pobírání důchodu a dávek v nezaměstnanosti nebo nemocenských dávek). Pravidla zamezující souběhům dávek jsou většinou obsažena ve vnitrostátních předpisech států, při jejich použití je ale potřeba respektovat ustanovení obsažená v **koordinačních nařízeních** a v některých **mezinárodních smlouvách o sociálním zabezpečení**, aby nedošlo ke zkrácení či odebrání všech souběžných dávek v dotčených státech.

Souběh důchodů

K souběhu nároků na **důchody** dochází v situaci, kdy někdo současně splňuje podmínky pro výplatu více **druhů důchodů**. Vyplácí se vyšší důchod v plné výši a z ostatních důchodů se vyplácí pouze polovina **procentní výměry** bez **základní výměry**. Současně ale nelze vyplácet více důchodů stejného druhu s výjimkou **sirotčích důchodů**. Rovněž nelze současně vyplácet **starobní** a **invalidní důchod**. O souběhu nároků na důchod rozhoduje orgán sociálního zabezpečení, který je příslušný rozhodovat o přímém důchodu.

Souběh nároků na dávky – nemocenské pojištění

Pokud vznikne z jednoho pojištění současně **nárok na výplatu více dávek**, má nárok na výplatu **peněžitě pomoci v mateřství** přednost před výplatou ostatních dávek. Dále má nárok na výplatu **nemocenského** přednost před nárokem na výplatu ošetrovného. Pokud vznikne při **souběhu pojištění** nárok na výplatu různých dávek (s výjimkou **vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství**), nemůže být jejich úhrn vyšší, než by činila „maximální“ výše nemocenského, tj. výše nemocenského vypočtená z **denního vyměřovacího základu** ve výši třetí **redukční hranice**. Pokud je úhrn dávek vyšší, snižuje se nejdříve ošetrovné a poté nemocenské. Peněžitá pomoc v mateřství se nesnižuje.

Při souběhu nároků na tutéž dávku z více zaměstnání se poskytne ze všech zaměstnání pouze jedna dávka, která se vypočte z příjmů dosažených ve všech těchto zaměstnáních (s výjimkou vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství).

Souběh pojištění – nemocenské pojištění

Vykonává-li **zaměstnanec** více **zaměstnání**, která zakládají účast na nemocenském pojištění, je pojištěn z každého z nich. Zaměstnanec může být zároveň pojištěn jako zaměstnanec i jako **osoba samostatně výdělečně činná**. Výjimka platí pro společníka a jednatele v téže s. r. o., člena zastupitelstva územního samosprávného celku nebo městské části, vykonává-li souběžně více funkcí, a osobu, která je členem více kolektivních orgánů územního samosprávného celku nebo orgánů zřízených jeho orgány. V těchto případech je posuzovaná osoba pojištěna jen jednou.

Má-li zaměstnanec nárok na stejnou dávku z více zaměstnání, posuzuje se nárok na dávku a její vyplácení z každého zaměstnání zvlášť. Dávka se však vyplácí jen jedna a její výše se vypočítá z úhrnu **denních vyměřovacích základů** ze všech zaměstnání, z nichž byl nárok na dávku uplatněn (s výjimkou **vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství**).

Jestliže osoba samostatně výdělečně činná vykonává souběžně více činností, je z nich pojištěna jen jednou.

Souběžný výkon činnosti

Jde o situace, kdy osoba zaměstnaná nebo **samostatně výdělečně činná** pracuje souběžně nebo střídavě na území dvou nebo více členských států Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru či Švýcarska. Dotyčná osoba má povinnost oznámit situaci souběžného výkonu činnosti instituci sociálního zabezpečení ve státě svého **bydliště**, která neprodleně určí **použitelné právní předpisy** pro tuto osobu.

Soustavná příprava dítěte na budoucí povolání – státní sociální podpora

Zákonně vymezení pojmu soustavná příprava na budoucí povolání definuje doby související se studiem na středních a vysokých školách, které se považují nebo naopak nepovažují za soustavnou přípravu dítěte na budoucí povolání. Soustavná příprava na budoucí povolání je jednou z podmínek nezaopatřenosti dítěte (viz heslo **nezaopatřené dítě – státní sociální podpora**). Ta má zásadní význam při posuzování nároku na **dávky státní sociální podpory** a jejich výši. U některých dávek (např. **přídavek na dítě**) je nezaopatřenost dítěte dokonce podmínkou nároku.

➤ (zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)

Soustavná příprava na budoucí povolání – důchodové pojištění

Za soustavou přípravu na budoucí povolání se pro účely **důchodového pojištění** považuje studium na středních a vysokých školách v České republice. Neplatí to pro dálkové, distanční, večerní a kombinované studium, pokud je student zároveň výdělečně činný v rozsahu zakládajícím účast na důchodovém pojištění nebo v té době pobírá **podporu v nezaměstnanosti** či **podporu při rekvalifikaci**. Za soustavou přípravu na budoucí povolání se podobně nepovažuje ani dálkové, distanční, večerní a kombinované studium, jestliže je konané po dobu výkonu vojenské základní (náhradní) služby, civilní služby nebo za trvání služebního poměru příslušníků ozbrojených sil. Studium na středních a vysokých školách v cizině je soustavou přípravou na budoucí povolání, pokud je podle rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR rovnocenné se studiem v České republice. Za soustavou přípravu na budoucí povolání se považuje i teoretická a praktická příprava pro **zaměstnání** nebo jinou **výdělečnou činnost osob se zdravotním postižením** prováděná podle předpisů o zaměstnanosti a některé další druhy studia.

Společensky účelná pracovní místa

Společensky účelná pracovní místa jsou jedním z nástrojů **aktivní politiky zaměstnanosti**. Společensky účelnými pracovními místy se rozumí pracovní místa, která **zaměstnavatel** zřizuje nebo vyhrazuje na základě dohody s Úřadem práce ČR a obsazuje je **uchazeči o zaměstnání**, kterým nelze zajistit pracovní uplatnění jiným způsobem. Společensky účelným pracovním místem je i pracovní místo, které zřídil po dohodě s Úřadem práce ČR uchazeč o zaměstnání za účelem výkonu **samostatné výdělečné činnosti**. Na společensky účelná pracovní místa může Úřad práce ČR poskytnout příspěvek. Příspěvek může být poskytován nejdéle po dobu 12 měsíců.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Stabilizovaný zdravotní stav

Stabilizovaný zdravotní stav je zdravotní stav, který se ustálil na určité úrovni zdraví a **pracovní schopnosti**. Tento zdravotní stav umožňuje vykonávat dosavadní nebo jinou **výdělečnou činnost** bez toho, aby došlo ke zhoršení zdravotního stavu. Jde o stav, kdy další léčení již nepovede k podstatnému zlepšení zdravotního stavu. Udržení stabilizovaného stavu však může být podmíněno určitou léčbou nebo pracovním omezením.

Starobní důchod

Nárok na starobní důchod vzniká při získání **potřebné doby pojištění** a dosažením **důchodového věku**. Nárok na **předčasný důchod** vzniká v případě splnění podmínky získání potřebné doby pojištění zpravidla nejdříve tři roky před dosažením důchodového věku. O výši **důchodu**, **příznání důchodu** a **výplatě důchodu** rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení, popř. orgán sociálního zabezpečení Ministerstva obrany ČR, Ministerstva vnitra ČR nebo Ministerstva spravedlnosti ČR na základě žádosti o důchod. Žádost o důchod se podává u **okresní správy sociálního zabezpečení**, u orgánů sociálního zabezpečení ozbrojených sil jsou určité odchylky.

Výše starobního důchodu je součtem **základní výměry** a **procentní výměry důchodu**. Základní výměra je pro všechny stanovena shodně (pro rok 2015 je to 2 400 Kč). Procentní výměra důchodu se stanoví individuálně jako **procentní sazba z výpočtového základu** podle záznamů ve-

dených o **pojištění**, popř. předložených dokladů. Procentní sazba činí do vzniku nároku na důchod 1,5 % výpočtového základu za každých 365 dnů doby pojištění a výpočtový základ důchodu je určen podle průměrných příjmů pojištěnce v rozhodném období.

Výše starobního důchodu rovněž závisí na načasování odchodu do důchodu. Při odchodu do předčasného důchodu je důchod krácen v souladu s tím, kolik času zbývá do dosažení důchodového věku. Při odkladu odchodu do důchodu po dosažení důchodového věku je **výdělečná činnost** po dosažení **nároku na důchod** hodnocena výhodněji. Při dosažení důchodového věku však může ten, kdo chce nadále pracovat, i podat žádost o důchod a po přiznání důchodu konat **výdělečnou činnost v souběhu s pobíráním důchodu**.

Státní politika zaměstnanosti

Státní politika zaměstnanosti usiluje o dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách. Jejím cílem je produktivně využít zdroje pracovních sil a zabezpečit **právo občanů na zaměstnání**, sledovat a vyhodnocovat situaci na trhu práce, zpracovávat prognózy a koncepce zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na trhu práce, uplatňovat **aktivní politiku zaměstnanosti**, koordinovat zapojení do mezinárodních programů souvisejících s rozvojem zaměstnanosti a lidských zdrojů na trhu práce, hospodařit s prostředky na politiku zaměstnanosti, poskytovat informační, poradenské a **zprostředkovatelské služby** na trhu práce, poskytovat **podporu v nezaměstnanosti** a **podporu při rekvalifikaci**, koordinovat opatření v oblasti zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na trhu práce ČR v souladu s evropskou strategií zaměstnanosti a podmínkami pro čerpání pomoci z Evropského sociálního fondu. Státní politiku zaměstnanosti zabezpečuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a Úřad práce ČR.

Státní sociální podpora

Státní sociální podporou (SSP) se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích. Systém státní sociální podpory je upraven zákonem o státní sociální podpoře, podle kterého se poskytují **dávky státní sociální podpory – přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné**. Některé z nich (přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné) se poskytují v závislosti na výši příjmu žadatele a společně posuzovaných osob. O dávkách státní sociální podpory rozhodují a vyplácejí je krajské pobočky Úřadu práce ČR. Rozhodnutí vydaná ve správním řízení krajskými pobočkami Úřadu práce ČR přezkoumává na základě podaného odvolání Ministerstvo práce a sociálních věcí.

➤ *(zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)*

STOP OVZ (viz par. 19 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb.)

Funkcí „stop OVZ“ je při výpočtu dalšího **důchodu** zamezit negativnímu dopadu na nároky těch, kteří již v minulosti pobírali přímý **důchod**. Jde o pravidlo, které stanoví, že při výpočtu **starobního** nebo **invalidního** důchodu nesmí být tento nový důchod stanoven na základě nižšího **výpočtového základu** než takový důchod již přiznaný v minulosti.

Strukturovaný elektronický dokument (SED)

Strukturovaný elektronický dokument (SED) je dokument, který v budoucnu nahradí v komunikaci mezi institucemi **e-formuláře**. V současnosti se používají v papírové podobě, v budoucnu budou sloužit výhradně k elektronické výměně dat mezi institucemi sociálního zabezpečení v Evropské unii. SED je označen podle oblasti sociálního zabezpečení (A – **příslušné právní předpisy**, P – **důchody**, S – nemoci, F – rodinné dávky, DA – **pracovní úrazy a nemoci z povolání**, U – nezaměstnanost, H – horizontální, R – vymáhání).

Styčné místo

Styčné místo je instituce členského státu určená příslušným ministerstvem jako zastřešující pro jednu či více oblastí sociálního zabezpečení (**důchody**, zdravotní pojištění atd.). Je to instituce reprezentující danou oblast v rámci jednoho státu ve vztahu k institucím ostatních států. Může to být buď instituce, která se danou agendou zabývá i vnitrostátně (např. v ČR je styčným místem pro důchody Česká správa sociálního zabezpečení), nebo je zřízena výhradně pro účely mezinárodní agendy (např. v ČR je Centrum mezinárodních úhrad styčným místem pro oblast zdravotního pojištění).

Styčné místo odpovídá především za vyřizování mezinárodní agendy, předávání informací mezi institucemi členských států a zajištění informovanosti občanů. Pokud osoba nebo zahraniční instituce neví, na kterou **příslušnou/kompetentní instituci** se ve druhém státě v konkrétní věci obrátit, může se obrátit na styčné místo v tomto státě.

Tajemník posudkové komise

Tajemník/tajemnice je členem **posudkové komise** Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Tato komise vydává posudky o zdravotním stavu ve stanovených případech a musí mít minimálně tři členy. Tajemník posudkové komise se účastní jednání komise a posuzuje spolu s předsedou komise a odborným lékařem zdravotní stav jednotlivých osob. Tento člen posudkové komise musí mít minimálně středoškolské vzdělání, zpravidla z oblasti zdravotně-sociální či sociálněprávní.

Telefonická krizová pomoc

Služba telefonické krizové pomoci je **služba sociální prevence**. Je (stejně jako sociální služba **krizová pomoc**) určena osobám, jejichž zdraví nebo život jsou ohroženy a svoji **nepříznivou sociální situaci** přechodně nemohou řešit vlastními silami (více viz krizová pomoc). Oproti krizové pomoci je ale telefonická krizová pomoc poskytována navíc také osobám, které nejsou v přímém ohrožení života nebo zdraví, pokud je jejich situace obtížně řešitelná a nemohou ji řešit vlastními silami.

Telefonický kontakt je totiž osobami v obtížně řešitelné situaci často volen jako první forma kontaktu se **sociální službou**, a tato služba tak musí zohledňovat širší okruh obtížně řešitelných situací než krizová pomoc, u které je naopak potřebné, aby představovala specializovanou službu, jež je zaměřena specificky na řešení naléhavých a zdraví nebo život vážně ohrožujících životních situací. V případech telefonické krizové pomoci se lze daleko častěji než u krizové pomoci setkat se specializovanými službami – tj. službami zaměřenými specificky na určité obtížně řešitelné

sociální situace nebo skupiny osob (oběti trestných činů, oběti domácího násilí, **ohrožené děti**, ohrožení senioři apod.).

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- telefonická krizová pomoc
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Jde o **terénní sociální službu**, která je poskytována bezplatně. Služba je poskytována na přechodnou dobu, tj. po dobu, kdy osoba není schopna řešit svoji obtížnou situaci jiným způsobem než využitím této sociální služby (srov. také krizová pomoc).

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Terapeutické komunity

Terapeutické komunity jsou určeny osobám závislým na návykových látkách nebo osobám s chronickým duševním onemocněním, které mají zájem o začlenění do běžného života.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- poskytnutí stravy,
- poskytnutí ubytování,
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,**
- **sociálně terapeutické činnosti,**
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Terapeutické komunity poskytují **pobytové služby** i na přechodnou dobu. Služba je tak poskytována po dobu trvání léčby (závislosti na návykových látkách nebo chronického duševního onemocnění) a po dobu, než **uživatel služby** získá nejdůležitější schopnosti a dovednosti potřebné pro začlenění do běžného života. Po ukončení využívání služby lze využít navazující podpůrné služby (především **služby následné péče**).

Poskytnutí ubytování a stravy (pomoc při jejím zajištění) jsou u této služby umožňovány za úhradu, a to v maximální výši, která je stanovena ve vyhlášce k zákonu.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Terénní programy

Terénní programy patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určeny osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v **sociálně vyloučených lokalitách** a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života.

Služba může být osobám poskytována anonymně.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována **terénní formou** a je poskytována bezplatně.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Terénní sociální služba

Terénní sociální služba je **sociální služba** poskytovaná terénní formou, tj. způsobem, kdy ji její **uživatel** může využívat ve své domácnosti nebo v jakémkoli jiném prostředí, kde žije nebo se běžně pohybuje (viz heslo **přírozené sociální prostředí**).

Terénní formou může být poskytováno 19 z celkového počtu 33 **druhů sociálních služeb** (z toho pět druhů sociálních služeb může být poskytováno výhradně terénní formou, deset druhů služeb současně terénní a **ambulantní formou** a čtyři druhy služeb všemi třemi **formami poskytování sociálních služeb**).

Terénní formou může být poskytováno **sociální poradenství**, některé **služby sociální péče** (např. **pečovatelská služba** nebo **osobní asistence** aj.) i některé **služby sociální prevence** (např. **terénní programy**, **raná péče** aj.).

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Tísňová péče

Tísňová péče patří mezi **služby sociální péče**. Je určena osobám, jejichž zdraví nebo život jsou ve stálém a vysokém ohrožení tím, že se náhle zhorší jejich zdravotní stav nebo schopnosti. Služba tak může být poskytována např. osaměle žijícím starším osobám s omezenou soběstačností, **osobám se zdravotním postižením** apod. **Uživatelé služby** jsou za pomoci elektronických zařízení v nepřetržitém hlasovém a elektronickém kontaktu s odborným personálem. Ten je schopen zajistit nebo zprostředkovat uživatelům neodkladnou pomoc v případě náhlého ohrožení zdravotního stavu nebo života (např. při pádu, náhlém zhoršení zdravotního stavu apod.). Elektronická zařízení používaná pro zajištění této služby umožňují uživatelům služby snadné kontaktování odborných pracovníků v případě, že taková situace nastane. Elektronické zařízení umožňuje hlasový kontakt i v případě, kdy se zařízení ocitne mimo fyzický dosah ohrožené osoby (např. v důsledku pádu). Odborný personál je s uživatelem v kontaktu i při zvýšeném riziku ohrožujících situací nebo při podezření na ně (míru rizika pracovník vyhodnocuje např. podle aktuálních informací o poloze zařízení, délky období bez hlasového kontaktu s uživatelem, údajů o biometrické zátěži apod.) Součástí služby mohou být také pravidelné návštěvy pracovníků u uživatelů nebo pravidelný hlasový kontakt pracovníků s uživateli.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- poskytnutí nebo zprostředkování neodkladné pomoci při krizové situaci,
- **sociálně terapeutické činnosti**,

- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba je poskytována **terénní formou**.

Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

- (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)
- (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Tlumočnické služby

Tlumočnické služby patří mezi **služby sociální prevence**. Jsou určeny osobám s poruchami komunikace způsobenými především smyslovým postižením, které zamezuje běžné komunikaci s okolím bez pomoci jiné fyzické osoby.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím**,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Služba může být poskytována **terénní**, případně **ambulantní formou**. Služba je poskytována bezplatně.

- (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Týdenní stacionáře

Týdenní stacionáře patří mezi **služby sociální péče**. Jsou určeny osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku nebo **zdravotního postižení**, a osobám s chronickým duševním onemocněním, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Z hlediska cílů, formy poskytování i dalších charakteristik se tato sociální služba i přes velmi podobný název značně liší od sociální služby **denní stacionář**.

Při poskytování služby jsou vždy vykonávány tyto činnosti:

- poskytnutí ubytování,
- poskytnutí stravy,
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- **pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu**,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- **zprostředkování kontaktu se společenským prostředím**,
- **sociálně terapeutické činnosti**
- a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při poskytování služby mohou být zajištěny i další činnosti. Jde o **pobytovou sociální službu**.

Služba je poskytována za úhradu, maximální výše úhrad za vykonávání některých činností při poskytování služby je regulována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Účast na nemocenském pojištění

Účast na nemocenském pojištění je povinná pro **zaměstnance**, kteří splňují **podmínky účasti na pojištění**. Zaměstnanec, který není účasten **nemocenského pojištění**, protože nesplňuje podmínky účasti (např. výši příjmu), se nemůže dobrovolně k nemocenskému pojištění přihlásit. Pro **osoby samostatně výdělečně činné a zahraniční zaměstnance** je účast na nemocenském pojištění dobrovolná. Mohou se k pojištění přihlásit na předepsaném tiskopisu u **okresní správy sociálního zabezpečení**.

Účastnický fond

V účastnických fondech jsou penzijními společnostmi spravovány prostředky účastníků **doplňkového penzijního spoření**. Každá penzijní společnost může vytvořit libovolný počet účastnických fondů. Ze zákona musí mít povinný konzervativní fond. Umístění příspěvků do jednotlivých účastnických fondů si volí účastník. V případě, že penzijní společnost vznikla přeměnou penzijního fondu z **penzijního připojištění se státním příspěvkem**, spravuje i transformovaný fond, kde jsou alokovány prostředky shromážděné v rámci penzijního připojištění se státním příspěvkem a zachována práva ze smluv o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Prostředky z transformovaného fondu je možné přesunout do jiného účastnického fondu, ale již není možné je přesunout zpět.

Uchazeč o zaměstnání

Uchazečem o zaměstnání je fyzická osoba, která osobně požádá krajskou pobočku Úřadu práce ČR, v jejímž územním obvodu má bydliště, o **zprostředkování vhodného zaměstnání** a při splnění zákonem stanovených podmínek je příslušnou krajskou pobočkou Úřadu práce ČR zařazena do evidence uchazečů o zaměstnání

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů).

Úřad práce ČR

Úřad práce ČR (ÚP ČR) je správním úřadem s celostátní působností se sídlem v Praze. Úřad práce ČR plní úkoly v oblastech zaměstnanosti, ochrany **zaměstnanců** při platební neschopnosti **zaměstnavatele**, **státní sociální podpory**, **dávek pro osoby se zdravotním postižením**, **příspěvků na péči**, pomoci v **hmotné nouzi**, inspekce poskytování **sociálně-právní ochrany** a **dávek péčovské péče**. Jeho řídicím a nadřízeným úřadem je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, které ve správním řízení rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutí Úřadu práce ČR. Úřad

práce ČR se organizačně člení na generální ředitelství, krajské pobočky a pobočku pro hlavní město Prahu. Součástí krajských poboček jsou kontaktní pracoviště.

Úředníci evropských institucí

Stálí úředníci Evropské unie zajišťují veřejnou službu EU a pracují v některé z institucí EU. Pro tyto instituce existuje zvláštní samostatný systém sociálního zabezpečení, jenž je oddělen od národních systémů jednotlivých členských států EU a ze kterého jsou poskytovány dávky sociálního zabezpečení včetně **důchodů**. Důchodové nároky, které úředníci získali před nástupem do evropské instituce v důchodovém systému některého členského státu, mohou být na jejich žádost převedeny do důchodového systému úředníků EU. Na samostatný systém sociálního zabezpečení institucí EU se nevztahují **koordinační nařízení**.

Uživatel sociální služby

Osoba, které je poskytována (nebo je jednorázově poskytnuta) **sociální služba**, je označována jako uživatel sociální služby. Uživatelem služeb mohou být pouze osoby, jež jsou ohroženy nebo se ocitly v **nepříznivé sociální situaci** nebo jsou ohroženy **sociálním vyloučením** a jsou oprávněny tyto služby využívat.

Oprávněnými osobami jsou při splnění podmínek zákona o sociálních službách občané ČR, občané členského státu EU pobývající v ČR déle než tři měsíce, osoby s trvalým pobytem, osoby, jimž byla udělena mezinárodní ochrana („azyl“), rodinní příslušníci těchto osob apod. Všechny skupiny osob, které jsou oprávněné využívat sociální služby, vymezuje zákon o sociálních službách. Mezi oprávněné osoby podle tohoto zákona patří také někteří **cizinci**, kteří nejsou občany EU, Norska, Islandu, Lichtenštejnska nebo Švýcarska, pokud legálně pobývají v České republice. Oprávnění využívat všechny **druhy sociálních služeb** nemají všichni tito cizinci, toto oprávnění má ale podstatná většina z nich. Cizincům z jiných než uvedených zemí, kteří legálně pobývají na území ČR, a nejsou přitom oprávněni využívat všechny druhy sociálních služeb, mohou být při splnění podmínek zákona poskytovány tyto sociální služby:

- **azylové domy**,
- **kontaktní centra**,
- **krizová pomoc**,
- **intervenční centra**,
- **nízkoprahová denní centra**,
- **nízkoprahová zařízení pro děti a mládež**,
- **noclehárny**
- **a terénní programy**.

Osobám, které jsou oběťmi trestných činů obchodování s lidmi a zavlčení, mohou být poskytovány sociální služby **sociální poradenství**, **azylové domy**, **krizová pomoc** a **terénní programy**.

Uživatelům sociálních služeb mohou být sociální služby poskytovány v **zařízení sociálních služeb** buď **ambulantně**, nebo jako **pobytová sociální služba**. Uživatelům ale mohou být sociální služby poskytovány také **terénní formou** v jejich domácnosti nebo v jakémkoli jiném prostředí, kde uživatel žije nebo se běžně pohybuje (viz heslo **přirozené sociální prostředí**).

Některé druhy sociálních služeb (většina **služeb sociální péče**) mohou být poskytovány až po sjednání písemné smlouvy o poskytnutí sociální služby mezi jejím uživatelem a jejím **poskytovatelem**. Část sociálních služeb (**sociální poradenství**, většina **služeb sociální prevence**) může být poskytována i bez formalizace vzájemného kontaktu (pro uzavření smlouvy postačuje i ústní dohoda obou stran), v případě potřeby i anonymně (např. **telefonická krizová pomoc**).

Bezplatně jsou uživatelům poskytovány sociální poradenství a z velké části také služby sociální prevence. Za úhradu jsou uživatelům poskytovány služby sociální péče. Maximální výše úhrad za tyto sociální služby je regulována vyhláškou.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Valorizace

Valorizace je zvyšování v minulosti přiznaných **důchodů** s cílem kompenzovat důchodcům růst cen a mezd. Výše důchodu závisí na součtu dvou složek: **základní výměry** a **procentní výměry důchodu**. K navyšování důchodů dochází samostatně v každé této složce. Protože základní výměra je vyhláškou stanovena pro každý další kalendářní rok pro všechny stejně (pro rok 2015 je to pro všechny 2 400 Kč), je navyšování této složky pro všechny vždy shodné. O zvyšování procentní výměry důchodu rovněž rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR svou vyhláškou. Ta říká, o kolik procent vzroste procentní výměra již přiznaných důchodů v následujícím kalendářním roce. Procenty je stanoveno růst proto, že procentní výměra důchodu je u každého důchodce jiná. Celkové zvýšení důchodu jedince v daném roce odpovídá součtu nárůstu základní výměry a nárůstu procentní výměry důchodu.

Vdova/vdovec

Vdova/vdovec má po smrti manžela/manželky nárok na **vdovský důchod/vdovecký důchod**, pokud jsou splněny další podmínky stanovené pro vznik **nároku na důchod**. Pokud ovdovělá osoba uzavře nový sňatek, nárok na vdovský důchod/vdovecký důchod zaniká. Při žádosti o důchod se nárok na vdovský důchod /vdovecký důchod prokazuje oddacím a úmrtním listem.

Vdovecký důchod

Vdovci ztrácí nárok na vdovecký důchod, pokud měla zesnulá manželka nárok na **starobní důchod** či splňovala podmínky pro nárok na **invalidní důchod**. Pravidla, podle kterých se vdovecký důchod řídí, jsou shodná s pravidly pro **vdovský důchod**.

Vdovský důchod

Vdově vzniká smrtí manžela **nárok** na vdovský důchod, pokud měl zesnulý nárok na **starobní důchod** či splňoval podmínky pro nárok na **invalidní důchod**. Výše vdovského důchodu je stanovena jako součet **základní výměry** a **procentní výměry důchodu**. Procentní výměra vdovského důchodu se určí ve výši 50 % výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu zesnulého pro invaliditu třetího stupně, na který měl nárok nebo by měl nárok v době úmrtí. Pokud však vdova pobírá kromě vdovského důchodu ještě nějaký další **důchod** (například vlastní starobní důchod), platí pravidla pro **souběh důchodů**.

Nárok na důchod trvá (s výjimkou sňatku v této době) bezpodmínečně jeden rok. Po uplynutí jednoho roku od smrti manžela nárok trvá dál, jestliže vdova dosáhla **důchodového věku** nebo pokud dosáhla o čtyři roky nižšího věku, než zákon stanoví jako důchodový věk muže narozeného ve stejném kalendářním roce, jako se narodila vdova. Nárok na důchod po jednom roce od smrti manžela vdova nepozbývá také v případech, že pečuje o **nezaopatřené dítě** nebo o dítě, které je závislé na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost), pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela, který s ní žije v **domácnosti** a je závislý na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost), anebo je invalidní ve 3. stupni (dříve plně invalidní).

Pokud přestane být plněna příslušná podmínka pro trvání nároku, dochází k jeho zániku. Jestliže se však některá (třeba jiná) z podmínek znovu obnoví od dvou let od zániku předchozího nároku, vdovský důchod bude znovu náležet.

Věcná dávka – mezinárodní koordinace sociálního zabezpečení

Věcnými dávkami z hlediska mezinárodní koordinace SZ v rámci Evropské unie se rozumí poskytnutí lékařské péče, léků či protetických pomůcek, dále hospitalizace a související lékařské služby. Nárok pojištěnce na zdravotní péči v jiném členském státě, než je stát, ve kterém je pojištěn, zůstává v nezbytném rozsahu vždy zachován, liší se ale ve svém rozsahu podle povahy pobytu pojištěnce v tomto jiném členském státě EU. Omezení se mohou vztahovat zejména na případy, kdy pojištěnec vycestuje do jiného státu za účelem poskytnutí zdravotní péče.

Povahou pobytu je míněno, zda má pojištěnec v jiném členském státě EU např. **bydliště**, **přechodný pobyt** nebo zda do jiného členského státu vycestoval za účelem poskytnutí konkrétní zdravotní péče. V ČR jsou věcné dávky hrazené ze zdravotního pojištění.

Veřejně prospěšné práce

Veřejně prospěšné práce jsou jedním z nástrojů **aktivní politiky zaměstnanosti**. Veřejně prospěšnými pracemi se rozumí časově omezené pracovní příležitosti spočívající zejména v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo v jiných obdobných činnostech vykonávaných ve prospěch obcí nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí. Tyto pracovní příležitosti vytváří **zaměstnavatel** k pracovnímu umístění **uchazečů o zaměstnání**, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní, nejdéle na 24 po sobě jdoucích kalendářních měsíců, a to i opakovaně. Pracovní příležitosti jsou vytvářeny na základě dohody s Úřadem práce ČR, který na ně může zaměstnavateli poskytnout příspěvek. Příspěvek lze poskytnout až do výše skutečně vynaložených prostředků na mzdy nebo platy na **zaměstnance**.

umístěné na tyto práce včetně pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel za sebe odvedl z vyměřovacího základu tohoto zaměstnance.

Vhodné zaměstnání pro účely zprostředkování zaměstnání Úřadem práce ČR

Vhodným zaměstnáním pro účely zprostředkování zaměstnání Úřadem práce ČR se rozumí **zaměstnání**, které zakládá povinnost odvádět **pojistné** na **důchodové pojištění** a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, jehož délka pracovní doby činí nejméně 80 % stanovené týdenní pracovní doby, je sjednáno na dobu neurčitou nebo na dobu určitou delší než tři měsíce a odpovídá zdravotní způsobilosti **uchazeče o zaměstnání** a pokud možno jeho kvalifikaci, schopnostem, dosavadní délce doby zaměstnání, možnosti ubytování a dopravní dosažitelnosti zaměstnání. V případě uchazeče o zaměstnání, který je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání po dobu delší než jeden rok, je vhodným zaměstnáním takové zaměstnání, které nemusí být sjednáno na dobu neurčitou nebo na dobu určitou delší než tři měsíce, anebo takové, jehož délka pracovní doby musí činit nejméně 50 % stanovené týdenní **pracovní doby**. Pro uchazeče o zaměstnání, který má být umístěn na výkon **veřejně prospěšných prací**, je vhodným zaměstnáním i takové zaměstnání, jehož délka pracovní doby činí nejvýše polovinu délky stanovené týdenní pracovní doby podle zákoníku práce a které odpovídá jeho zdravotní způsobilosti.

- (zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů)
- (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Volný pohyb osob

Volný pohyb osob jako jedna ze čtyř základních svobod vnitřního trhu Evropské unie především umožňuje změnu místa **pobytu** za účelem výkonu pracovní činnosti nebo podnikání, tedy možnost usadit se a pracovat (případně podnikat) na území kteréhokoli členského státu. Svoboda volného pohybu není vázána na výkon **výdělečné činnosti**, je právem každého občana EU, i pokud není ekonomicky aktivní, ale může podléhat některým omezením (zejména mít pro pobyt v jiném státě dostatečné finanční prostředky a zdravotní pojištění).

Všeobecný vyměřovací základ

Všeobecný vyměřovací základ a jeho růst hrají při výpočtu **důchodu** důležitou roli především v procesu nazývaném **indexace**. Jde o číselnou hodnotu (stanovenou každoročně vyhláškou) odvozenou z minulého vývoje **vyměřovacích základů** vykázaných pojištěnci v České republice. Hodnota všeobecného vyměřovacího základu tedy postupně roste podobně jako průměrná hrubá mzda v České republice. Roční nárůst všeobecného vyměřovacího základu se používá při indexaci při výpočtu důchodu – určuje, jakým koeficientem nárůstu budou za jednotlivé roky při výpočtu důchodu navyšovány minulé vyměřovací základy zaznamenané za **rozhodné období**, tak aby nedocházelo k jejich znehodnocení vývojem mezd. Je však zaručeno, že i kdyby došlo meziročně k poklesu průměrné mzdy, všeobecný vyměřovací základ zůstane na „loňské“ hodnotě.

Výdělečná činnost

Výkon výdělečné činnosti je činnost uvedená v hesle **pojištěnec** za tam uvedených podmínek.

Výdělečná činnost s pobíráním důchodu

Výdělečná činnost s pobíráním **starobního důchodu** znamená, že **pojištěnec** souběžně pracuje a pobírá starobní důchod. Ve výkonu **výdělečné činnosti** není žádným způsobem omezen bez ohledu na to, zda jde o **zaměstnance** nebo **osobu samostatně výdělečně činnou**. Nemusí výdělečnou činnost přerušit ani při odchodu do **důchodu**. Výkonem výdělečné činnosti při pobírání **důchodu** se dále starobní důchod zvyšuje, protože **pojištěnec** při ní odvádí plnou výši **pojistného**. Za každých 360 dnů se zvyší důchod o 0,4 % **výpočtového základu**. Do této doby se však nezapočítává např. doba nemoci. Nárok na přepočítání důchodu z důvodu výkonu výdělečné činnosti po vzniku nároku na starobní důchod má vždy následující den po získání dalších 360 dnů (přepočet je však proveden pouze na základě žádosti). Kromě takového postupu je situaci práce po dosažení nároku na starobní důchod možné řešit i jinak: pobírat kromě výkonu výdělečné činnosti **poloviční důchod** nebo odložit žádost o důchod a pracovat na procenta (neboli konat výdělečnou činnost po vzniku nároku na důchod).

Výchova dítěte

Ženy narozené před rokem 1977, které vychovaly **dítě**, mají díky tomu zákonem garantovaný snížený **důchodový věk**. Platí to u výchovy dítěte vlastního i **dítěte převzatého do péče nahrazujícího péči rodičů**. Podmínka výchovy dítěte pro snížení důchodového věku je splněna, pokud žena osobně pečovala o nezletilé dítě minimálně deset let. Jestliže se žena ujala výchovy nezletilého dítěte staršího osmi let, stačí ke splnění této podmínky, pokud o něj pečovala pět let, ovšem do dosažení zletilosti. Pokud žena pečovala od narození o dítě, které zemřelo, podmínka je splněna, jestliže dítě dosáhlo aspoň věku šesti měsíců. Nárok na snížení důchodového věku má i žena, která pečuje o nezletilé dítě poslední tři roky před tím, než dosáhne důchodového věku.

Oproti tomu u mužů nemá výchova dítěte na důchodový věk ve smyslu jeho snížení žádný vliv.

Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti

Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti je označení pro jednu z činností při poskytování sociálních služeb. Tato činnost je vykonávána při poskytování 12 z celkového počtu 33 **druhů sociálních služeb** (v případě dalších tří druhů sociálních služeb je činnost označena pouze jako „aktivizační činnosti“) a u různých druhů sociálních služeb může mít odlišné zaměření, obsah (tj. konkrétní úkony, které jsou při vykonávání této činnosti prováděny) a cíle. Činnost zahrnuje tyto různé úkony nebo jejich skupiny (u většiny druhů sociálních služeb připadají v úvahu dvě nebo více uvedených možností nebo jejich částí):

- nácvik a upevňování (nebo pomoc s nácvikem a upevňováním) motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,
- pomoc a podpora rodině v péči o dítě, podpora při zvládání výchovy dětí,
- pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou,
- podpora v oblasti partnerských vztahů,
- podpora při zajištění chodu domácnosti,
- podpora při získávání návyků souvisejících se zařazením do běžného společenského prostředí včetně využívání běžně dostupných

- služeb a informačních zdrojů,
- podpora při získávání návyků souvisejících se zařazením do pracovního procesu,
- pracovně-výchovná činnost,
- vytvoření a zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání nebo pracovního uplatnění, poskytnutí podpory pro přiměřené vzdělávání,
- volnočasové a zájmové aktivity
- a zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity.

➤ *(vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)*

Výjimky z příslušnosti k právním předpisům

Pokud někomu nevyhovuje to, jaká mu byla určena **příslušnost k právním předpisům**, může požádat o výjimku z příslušnosti k právním předpisům (např. je určena příslušnost k německým právním předpisům, ovšem osoba by chtěla podléhat předpisům českým). Článek 16 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 umožňuje, aby se dva nebo více členských států dohodly na udělení výjimky z tohoto určení příslušných právních předpisů. Udělená výjimka z příslušnosti k právním předpisům platí jednotně pro všechny oblasti sociálního zabezpečení. To znamená, že není možné, aby byla osoba na základě výjimky důchodově pojištěna podle právních předpisů jednoho členského státu a zdravotně pojištěna podle právních předpisů druhého členského státu.

➤ *(nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 a 987/2009)*

Vyloučená doba

Vyloučené doby slouží při výpočtu **důchodu** při stanovení **výpočtového základu**. Jejich funkcí je při výpočtu zabránit tomu, aby doby bez příjmu (jako například doba nemoci) snižovaly průměr stanovený z **vyměřovacích základů**. Proto se tyto doby bez příjmu pro účel stanovení průměru neberou v úvahu. Vyloučenými dobami jsou především doba nemoci (**dočasné pracovní neschopnosti**), všechny **náhradní doby**, doby, kdy **pojištěnec** byl poplatníkem **pojistného**, ale nelze z nějakého důvodu stanovit vyměřovací základ. Tyto doby jsou dobami vyloučenými, pokud se nekryjí s dobou, kdy měl pojištěnec jakékoli příjmy zahrnuté do vyměřovacího základu, s dobou účasti na **důchodovém pojištění** u **osoby samostatně výdělečně činné** nebo s dobou **dobrovolné účasti na pojištění**, popř. některými dalšími situacemi. Platí tedy, že pokud by se měla vyloučená doba krýt s dobou, kdy pojištěnec vykazuje příjmy, přednost má obecně započítání příjmu. Protože to však v některých individuálních případech může být pro pojištěnce při výpočtu důchodu nevýhodou, může při podání žádosti o důchod zažádat o přednostní přihlédnutí k vyloučeným dobám. Takovou možnost má i dodatečně do 30 dnů po doručení rozhodnutí o **přiznání důchodu**.

Vyloučené dny – nemocenské pojištění

Vyloučené dny jsou kalendářní dny, které se odečítají od počtu kalendářních dnů v **rozhodném období** při stanovení **denního vyměřovacího základu** (průměrného příjmu). Tyto dny se nezapočítávají proto, aby nedošlo k neodůvodněnému snížení denního vyměřovacího základu, a tím

i ke snížení výše **dávky nemocenského pojištění**. Vyloučenými dny jsou kalendářní dny omluvené nepřítomnosti **zaměstnance** v práci, za které nenáleží náhrada příjmu. Dále k těmto dnům patří kalendářní dny **dočasné pracovní neschopnosti (karantény)**, za něž náleží zaměstnanci **náhrada mzdy**, a kalendářní dny, za které jsou zaměstnanci vypláceny **nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství** nebo **ošetřovné**.

Vyloučenými dny u **osoby samostatně výdělečně činné** jsou dny připadající na kalendářní měsíce, kdy nebyla pojištěna nebo se za ně, podle zákona o pojistném na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti, neplatí pojistné.

Vyměřovací základ – důchodové pojištění

Vyměřovací základ určuje, jak vysoký příjem je započítán při výpočtu **důchodu** a zároveň z jakého příjmu jsou odváděny platby na sociální pojištění. U **zaměstnance** odpovídá hrubé mzdě za příslušný kalendářní rok. U **osoby samostatně výdělečně činné** odpovídá **ročnímu vyměřovacímu základu** pro stanovení **pojistného**. Pokud někdo vykonává **samostatnou výdělečnou činnost** a zároveň je v příslušném kalendářním roce zaměstnán, je vyměřovací základ roven součtu hrubé mzdy a ročního vyměřovacího základu pro stanovení pojistného.

Vyměřovací základ – nemocenské pojištění

Vyměřovací základ zahrnuje příjmy pojištěnce, ze kterých se odvozuje výše **dávky nemocenského pojištění**. Vyměřovací základ **zaměstnance** je úhrn měsíčních vyměřovacích základů pro **pojistné** na **důchodové pojištění**, zúčtovaný zaměstnanci v **rozhodném období**. Do vyměřovacího základu zaměstnance se zahrnují i příjmy vyšší než maximální vyměřovací základ pro placení pojistného.

U **zaměstnání malého rozsahu** a **dohody o provedení práce** se do vyměřovacího základu zahrnují také **započitatelné příjmy** za kalendářní měsíce rozhodného období, kdy nebyla osoba vykonávající tuto činnost nemocensky pojištěna (viz heslo **Pojištění zaměstnanců činných na základě dohody o provedení práce**).

Vyměřovacím základem **osoby samostatně výdělečně činné** je úhrn měsíčních základů v rozhodném období, ze kterých zaplatila pojistné.

Výplata důchodu

Výplatu důchodu provádí Česká správa sociálního zabezpečení, popř. příslušný orgán sociálního zabezpečení ozbrojených sil. Osoba pobírající **důchod** si může při žádosti o důchod zvolit, zda chce vyplácet důchod v hotovosti nebo bezhotovostně na účet. Tuto volbu lze kdykoli změnit. V hotovosti je důchod vyplácen prostřednictvím České pošty na adresu trvalého nebo přechodného bydliště **příjemce důchodu**. Bezhotovostně je důchod převáděn na bankovní účet příjemce důchodu. Je možná i výplata důchodu do ústavů sociální péče s celoročním pobytem. Příjemcem důchodu může být i jiná osoba, než je osoba, které je oprávněná k pobírání důchodu.

Výplata důchodu na adresu příjemce důchodu v cizině není prováděna měsíčně, ale pouze jednou za čtvrt roku v měsíci březnu, červnu, září a prosinci. Podmínkou výplaty důchodu je vyplnění formuláře „**Potvrzení o žití**“.

Výpočtový základ

Výpočtový základ slouží při výpočtu **důchodu** ke zohlednění výše příjmů **pojištěnce** zaznamenaných za **rozhodné období**. Při stanovení výpočtového základu se zjistí **vyměřovací základy** v rozhodném období. Takto zjištěné vyměřovací základy se převedou **indexací na roční vyměřovací základy**, ze kterých se stanoví měsíční průměr. Tento měsíční průměr se nazývá **osobní vyměřovací základ** a jeho úpravou prostřednictvím tzv. **redukčních hranic** se získá výpočtový základ.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství se poskytuje zaměstnankyni, která byla z důvodu těhotenství, mateřství nebo kojení **převedena na jinou práci**, a proto se jí snížil příjem. K převedení dochází, pokud je práce těhotným ženám, matkám do konce 9. měsíce po porodu nebo kojícím matkám zakázána nebo podle rozhodnutí **ošetřujícího lékaře** ohrožuje jejich zdraví, těhotenství, mateřství nebo schopnost kojení. Příspěvek se poskytuje za kalendářní dny po dobu, po kterou trvalo převedení na jinou práci.

Těhotné zaměstnankyni se příspěvek vyplácí nejdéle do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Z důvodu mateřství se vyrovňovací příspěvek poskytuje do konce 9. měsíce po porodu a u žen, které kojí, po dobu kojení. Výše vyrovňovacího příspěvku v těhotenství a mateřství se stanoví jako rozdíl redukováného **denního vyměřovacího základu** zjištěného ke dni převedení na jinou práci a denního průměru **započítatelných příjmů** za jednotlivé měsíce po tomto převedení.

Na vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství nemají nárok mimo jiné **osoby samostatně výdělečně činné, zahraniční zaměstnanci, zaměstnankyně pracující na dohodu o provedení práce nebo dohodu o pracovní činnosti** a zaměstnankyně vykonávající **zaměstnání malého rozsahu** (tj. s nízkým příjmem).

Vyslaný pracovník

Vyslaný pracovník je **zaměstnanec**, který je dočasně vyslán svým **zaměstnavatelem** na území jiného členského státu Evropské unie, aby tam pro něj konal po dobu maximálně 24 měsíců práci. Vyslanou osobou může být i **osoba samostatně výdělečně činná**. Vyslaný pracovník podléhá i nadále právním předpisům státu, odkud byl **zaměstnavatelem** vyslán, a prokazuje se institucím ve druhém státě **přenosným dokumentem A1** „Potvrzení o právních předpisech sociálního zabezpečení, které se vztahují na držitele“. Pro pracovníky vyslané z ČR tento dokument vystavuje Česká správa sociálního zabezpečení.

➤ *(nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 a 987/2009)*

Vznik nemocenského pojištění

Nemocenské pojištění vzniká **zaměstnanci** v **pracovním poměru** dnem, v němž nastoupil do práce. Za vstup do **zaměstnání** se považuje i den, za který zaměstnanci v pracovním poměru před zahájením práce náleží **náhrada mzdy** nebo se mu měsíční mzda nekrátí (např. za svátek, návštěvu lékaře apod.).

Dále nemocenské pojištění vzniká:

1. smluvnímu zaměstnanci dnem, ve kterém začal vykonávat práci pro smluvního zaměstnavatele,
2. soudci dnem nástupu do funkce,
3. členu zastupitelstva dnem, od něhož náleží odměna za výkon funkce,
4. poslanci a senátoru Parlamentu České republiky dnem zvolení,
5. **osobě pečující a osobě v evidenci** dnem, od kterého náleží **odměna pěstouna**,
6. odsouzenému dnem zařazení do práce,
7. společníkovi společnosti s ručením omezeným a komanditistovi komanditní společnosti, pokud pro ni vykonává práci mimo pracovně-právní vztah, dnem, ve kterém začal pracovat pro společnost,
8. osobě pověřené obchodním vedením na základě smluvního zastoupení dnem uvedeným v pověření k obchodnímu vedení,
9. likvidátorovi dnem jmenování.

Pojištění zaměstnanců činných na základě dohody o provedení práce a v zaměstnání malého rozsahu vzniká odchylně, podrobnosti jsou uvedeny v těchto heslech. Pokud v zaměstnání malého rozsahu dojde ke zvýšení příjmu na částku rozhodnou pro účast na nemocenském pojištění (2 500 Kč měsíčně v roce 2015), vzniká pojištění ode dne zvýšení.

Osobě samostatně výdělečně činné a zahraničnímu zaměstnanci vzniká pojištění dnem, který uvedli v přihlášce k pojištění, nejdříve však dnem podání přihlášky.

Zahraniční zaměstnanec – nemocenské pojištění

Zahraničním zaměstnancem se rozumí zaměstnanec činný na území České republiky ve prospěch zahraničního **zaměstnavatele**, tzn. zaměstnavatele, který má sídlo na území státu, s nímž Česká republika neuzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení. Účast zahraničního zaměstnance na **nemocenském pojištění** v České republice je dobrovolná. Současně musí být účasten **důchodového pojištění** v České republice. Úprava nemocenského pojištění je obdobná jako u **osob samostatně výdělečně činných**, které se nemocenského pojištění také účastní dobrovolně.

Nemocenského pojištění je zahraniční zaměstnanec účasten, pokud se k pojištění přihlásil na předepsaném tiskopise, a to ode dne, který uvedl v přihlášce k účasti na nemocenském pojištění. Účast zahraničního zaměstnance na nemocenském pojištění zaniká: dnem skončení **zaměstnání** na území České republiky, dnem skončení dobrovolné účasti na důchodovém pojištění, prvním dnem kalendářního měsíce, za který nebylo ve stanovené lhůtě nebo výši zapláceno pojistné, dnem uvedeným v odhláске z pojištění, nejdříve však dnem, v němž byla tato odhláška podána, nebo dnem nástupu výkonu trestu odnětí svobody.

Zahraničnímu pojištěnci náleží z nemocenského pojištění pouze **nemocenské a peněžitá pomoc v mateřství**. Zahraniční zaměstnanec účastný nemocenského pojištění je povinen platit pojistné na nemocenské pojištění na jednotlivé kalendářní měsíce. Výše pojistné sazby je 2,3 % z měsíčního základu nemocenského pojištění. Měsíční základ si zahraniční zaměstnanec sám určí, a to ve výši minima nebo ve výši měsíčního

vyměřovacího základu, ze kterého zaplatil pojistné na důchodové pojištění v daném měsíci. V roce 2015 je minimální měsíční platba na nemocenské pojištění 115 Kč.

Nemocenské pojištění zahraničního zaměstnance provádí správa sociálního zabezpečení určená buď místem trvalého či hlášeného pobytu zahraničního zaměstnance, nebo místem, kde se na území České republiky zdržuje.

Zachování nabytých práv (export dávek)

Zachování nabytých práv (export dávek) je jedním ze čtyř principů **koordinace sociálního zabezpečení** podle evropského práva (dalšími principy jsou **sčítání dob pojištění**, **použití/aplikace právního řádu jediného státu**, **rovné zacházení**). Tento princip umožňuje osobě, která získala nárok na dávky sociálního zabezpečení v jednom členském státě, aby jí tyto dávky byly vypláceny i v případě, kdy bude bydlet nebo pobývat v jiném členském státě Evropské unie. Znamená to, že získaný nárok na dávky jí nezanikne, ani jí nebude snížen či pozastaven, i když se přesune do jiného členského státu EU, dávka jí je vyplácena např. na účet ve druhém státě.

Instituce vyplácí dávky do druhého státu podle národních pravidel.

Zájemce o zaměstnání

Zájemcem o zaměstnání je osoba, která má zájem o **zprostředkování zaměstnání** a za tím účelem požádá o zařazení do evidence zájemců o zaměstnání kteroukoliv krajskou pobočku Úřadu práce ČR na území České republiky.

Zajištění kvality sociálních služeb

Poskytování **sociálních služeb** musí odpovídat velkému množství zákonem stanovených podmínek. Cílem existující regulace poskytování sociálních služeb jsou především zajištění a garance požadované kvality poskytovaných služeb.

K tomu slouží především povinnosti poskytovatele stanovené v zákoně a kritéria standardů kvality sociálních služeb, které musejí být dodržovány při poskytování sociálních služeb. Standardům kvality sociálních služeb musí být věnována odpovídající pozornost také ve stanovách, základních dokumentech nebo dalších důležitých dokumentech organizací, které jsou **poskytovateli sociálních služeb**. Standardy kvality sociálních služeb představují ucelený soubor kritérií, jež musejí poskytovatelé sociálních služeb naplňovat při poskytování svých služeb. Patří mezi ně například personální standardy, ale třeba i standardy pro vyřizování stížností **uživatelů** sociální služby apod.

➤ *(vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách).*

Důležitým regulačním nástrojem, který zajišťuje, aby sociální služby byly poskytovány v souladu se standardy kvality sociálních služeb, je inspekce poskytování sociálních služeb. Při zjištění nesouladu se standardy kvality je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR oprávněno ukládat poskytovateli sociálních služeb opatření k odstranění nedostatků zjištěných při inspekci. V případě správních deliktů nebo nesplnění opatření uložených k odstranění nedostatků zjištěných v oblasti dodržování standardů kvality sociálních služeb mohou být ze strany registrujícího orgánu uplatněny další sankční mechanismy (pokuta, případně i zrušení registrace).

Vliv na kvalitu sociálních služeb (byť spíše nepřímý) mají také preference samotných **uživatelů sociálních služeb**, kteří svým rozhodnutím o využívaných službách a případně také úhradami za tyto služby (u **služeb sociální péče**) mohou podporovat kvalitní služby. Možnost vlivu uživatelů na kvalitu služeb je větší u služeb sociální péče, protože **příspěvek na péči** je poskytován přímo **oprávněným osobám** a ty samy rozhodují o způsobu jejich využití (tj. prostředky za úhradu sociálních služeb mohou směřovat sociálním službám a poskytovatelům, se kterými jsou více spokojeni).

Velmi důležité je také to, že některé sociální služby jsou poskytovány na smluvním základě, kdy je nejprve mezi uživatelem (případně jeho zákonným zástupcem, opatrovníkem nebo zastupujícím obecním úřadem obce s rozšířenou působností) a poskytovatelem sociální služby sjednána smlouva o poskytnutí sociální služby. Sociální služby jsou poté poskytovány v rozsahu a způsobem, který si mezi sebou smluvní strany dohodly. Smluvní základ pro poskytování některých sociálních služeb alespoň do určité míry vyrovnává (z podstaty věci asymetrické) postavení uživatele a poskytovatele sociálních služeb tím, že jsou zcela zřejmé nároky uživatele, rozsah poskytování služby atd. a služba nemůže být poskytována v nižší než sjednané kvalitě. Důležitou součástí regulace poskytování sociálních služeb je také to, že **sociální poradenství** a z větší části také **služby sociální prevence** jsou poskytovány bezplatně a že u hrazených sociálních služeb je regulována maximální výše úhrad za jejich poskytování.

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Základní výměra důchodu

Základní výměra je pevnou složkou při stanovení výše **důchodu**. Její výše odpovídá 9 % průměrné mzdy a konkrétně je pro každý kalendářní rok stanovena vyhláškou. V roce 2015 je to 2 400 Kč měsíčně. Výše důchodu se určí součtem této základní výměry a **procentní výměry důchodu**, která naopak závisí na **pojištencem** získané **době pojištění** a **výpočtovém základu**.

Zákon o důchodovém pojištění

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, je základním předpisem upravujícím **důchodové pojištění**. Konkrétně pak upravuje zejména **nároky na důchody**, způsob stanovení výše **důchodů**, podmínky **přiznání důchodů** a **výplaty důchodů**. Další důležité otázky týkající se zejména činnosti České správy sociálního zabezpečení, ostatních plátců důchodů a výběru pojistného na sociální zabezpečení upravuje zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon o nemocenském pojištění

Nemocenské pojištění je od 1. ledna 2009 upraveno zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Zákon byl od svého vzniku několikrát novelizován, a to v rámci úsporných opatření, v návaznosti na rozhodnutí Ústavního soudu nebo změny v souvisejících předpisech. Jde o komplexní úpravu nemocenského pojištění. Zahrnuje jak okruh osob účastných nemocenského pojištění (tj. **zaměst-**

nanců, příslušníků ozbrojených sil a bezpečnostních sborů i **osob samostatně výdělečně činných**), jejich nároky z tohoto pojištění a stanovení výše poskytovaných dávek, posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění, tak i organizační uspořádání nemocenského pojištění, jakož i řízení v tomto pojištění.

Zaměstnanec

Zaměstnancem může být pouze fyzická osoba, která je jedním z účastníků pracovněprávního vztahu, v němž se zavázala vykonávat závislou práci pro **zaměstnavatele**, za kterou jí přísluší mzda či plat.

Zaměstnanec – nemocenské pojištění

Zaměstnancem se podle **zákona o nemocenském pojištění** rozumí osoba v době **zaměstnání**, pokud jí v souvislosti se zaměstnáním plynou nebo by mohly plynout příjmy ze závislé činnosti, jež jsou (nebo by byly) předmětem daně z příjmu a které nejsou od daně z příjmu osvobozeny. Konkrétně mezi zaměstnance patří:

1. **zaměstnanci v pracovním poměru**;
2. příslušníci Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru České republiky, Celní správy České republiky, Vězeňské služby České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace a vojáci z povolání;
3. státní zaměstnanci;
4. členové družstva, jestliže mimo pracovněprávní vztah vykonávají pro družstvo práci;
5. zaměstnanci činní na základě **dohody o pracovní činnosti** nebo **dohody o provedení práce**;
6. pracovníci v pracovním vztahu uzavřeném podle cizích právních předpisů;
7. soudci;
8. členové zastupitelstev územních samosprávných celků a zastupitelstev městských částí nebo městských obvodů územně členěných statutárních měst a hlavního města Prahy, jež jsou pro výkon funkce dlouhodobě uvolněni nebo kteří před zvolením do funkce člena zastupitelstva nebyli v pracovním poměru, ale vykonávají funkci ve stejném rozsahu jako dlouhodobě uvolnění členové zastupitelstva;
9. poslanci Poslanecké sněmovny a senátoři Senátu Parlamentu ČR;
10. členové vlády, prezident, viceprezident a členové Nejvyššího kontrolního úřadu, členové Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, předseda Energetického regulačního úřadu, členové Rady Ústavu pro studium totalitních režimů, členové Rady Českého telekomunikačního úřadu, finanční arbitři, zástupce finančního arbitra, Veřejný ochránce práv a zástupce Veřejného ochránce práv;
11. fyzické osoby, které jsou podle zvláštního zákona jmenovány nebo voleny do funkce vedoucího správního úřadu nebo do funkce statutárního orgánu právnické osoby zřízené zvláštním zákonem, popřípadě do funkce zástupce, a jmenováním nebo volbou těmito osobám nevznikl pracovní nebo služební poměr, a fyzické osoby, jež podle zvláštního zákona vykonávají veřejnou funkci mimo pracovní nebo

služební poměr, pokud se na jejich pracovní vztah ve stanoveném rozsahu vztahuje zákoník práce;

12. dobrovolní pracovníci **pečovatelské služby**,
13. osoby pečující o dítě a osoby, jež jsou vedeny v evidenci osob, které mohou vykonávat **pěstounskou péči na přechodnou dobu**, je-li těmto osobám vyplácena **odměna pěstouna** podle zákona o **sociálně-právní ochraně dětí**;
14. odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody zařazení do práce a osoby ve výkonu zabezpečovací detence zařazené do práce;
15. osoby činné v poměru, který má obsah pracovního poměru, avšak pracovní poměr nevznikl, neboť nebyly splněny všechny podmínky stanovené pracovněprávními předpisy pro jeho vznik;
16. společníci a jednatelé společnosti s ručením omezeným, komanditisté komanditní společnosti a ředitelé obecně prospěšné společnosti, jestliže mimo pracovněprávní vztah vykonávají pro ni práci;
17. prokuristé;
18. ostatní členové kolektivních orgánů právnické osoby;
19. likvidátoři;
20. vedoucí organizačních složek právnické osoby, jejichž místo výkonu práce je trvale v České republice;
21. osoby pověřené obchodním vedením na základě smluvního zastoupení;
22. fyzické osoby neuvedené v bodech 1 až 21, s výjimkou členů zastupitelstev územních samosprávných celků a zastupitelstev městských částí nebo městských obvodů územně členěných statutárních měst a hlavního města Prahy, kteří nejsou pro výkon funkce dlouhodobě uvolnění nebo nevykonávají funkci ve stejném rozsahu jako dlouhodobě uvolnění členové zastupitelstva.

Zaměstnanecká karta

Zaměstnanecká karta je doklad opravňující **cizince** pobývat na území ČR za účelem zaměstnání delšího než 90 dnů a zároveň pracovat na pracovním místě, na které byla zaměstnanecká karta vydána. Volné pracovní místo určené pro zaměstnaneckou kartu musí být obsaženo v centrální evidenci volných pracovních míst určených pro držitele zaměstnaneckých karet a musí být u tohoto místa garantováno, že cizincova mzda bude bez ohledu na rozsah jeho úvazku alespoň ve výši měsíční minimální mzdy. Se souhlasem odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR, který kartu vydává, může cizinec toto pracovní místo změnit nebo pracovat na dalším místě či u dalšího **zaměstnavatele**. O zaměstnaneckou kartu může žádat **cizinec**, ne však občan EU, Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska a jeho rodinní příslušníci z řad občanů ostatních států, kteří jsou držiteli pobytové karty rodinného příslušníka občana EU, Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska nebo o její vydání požádali. Zaměstnanecká karta má podobu plastové karty s biometrickými prvky (otisky prstů) a cizinci může být vydána na dobu trvání pracovněprávního vztahu (maximálně však na dva roky) s možností opakovaného prodloužení doby platnosti. Karta je při splnění všech náležitostí žádosti určena pro všechny druhy **zaměstnání** bez ohledu na stupeň požadované odborné kvalifikace, nelze ji ovšem vydat k výkonu zaměstnání na základě **dohody o provedení práce**. Lhůta pro rozhodnutí o žádosti o zaměstnaneckou kartu je 60 dnů; 90 dnů ve zvlášť složitých případech. Zaměstnanecká karta má buď duální charakter, tj. povolení k pobytu na území ČR i k zaměstnání, nebo v určitých případech

neduální charakter, kdy cizinci slouží jen jako povolení k pobytu.

- (zákon č. 326/1999, o pobytu)
- (zákon č. 435/2004, o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů).

Zaměstnání malého rozsahu – nemocenské pojištění

Zaměstnáním malého rozsahu se rozumí zaměstnání v České republice (resp. v cizině pro **zaměstnavatele** se sídlem na území České republiky), které nesplňuje podmínku sjednané výše příjmu pro účast zaměstnanců na nemocenském pojištění. Sjednaná částka příjmu z tohoto zaměstnání je nižší než **rozhodný příjem** (pro rok 2015 činí rozhodný příjem 2 500 Kč) nebo **započitatelný příjem** nebyl sjednán vůbec. Zaměstnanec vykonávající zaměstnání malého rozsahu je pojištěn jen v kalendářních měsících, v nichž dosáhl z tohoto zaměstnání (nebo z více zaměstnání malého rozsahu u téhož zaměstnavatele) alespoň příjmu v příslušné rozhodné výši 2 500 Kč. Zaměstnanci vykonávajícímu zaměstnání malého rozsahu náleží z nemocenského pojištění jen **nemocenské a peněžitá pomoc v mateřství**, na **ošetřovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství** nárok nemá.

Zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Postavení **zdravotně postižených osob** na trhu práce je vzhledem k jejich zdravotnímu handicapu ztížené. Proto je těmto osobám podle zákona poskytována zvýšená ochrana na trhu práce, **podpora jejich zaměstnávání** a také **zvýšená péče při zprostředkování zaměstnání** s cílem umožnit jim uplatnění na trhu práce. Zvýšená ochrana OZP na trhu práce spočívá v motivaci **zaměstnavatelů** k zaměstnávání zdravotně postižených, kteří jsou znevýhodnění kvůli věku, zdravotnímu stavu, kvalifikaci, nedostatečné praxi apod. Pomocí nástrojů **aktivní politiky zaměstnanosti (pracovní rehabilitace, příprava k práci, rekvalifikace)** Úřad práce ČR usiluje také o to, aby si zdravotně postižení udrželi práci i po určitou dobu. Zaměstnavatelé jsou dále k zaměstnávání zdravotně postižených osob motivováni tzv. povinným podílem zaměstnávat OZP. Každá firma s více než 25 zaměstnanci je povinna zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši povinného podílu – 4 %. Tuto povinnost mohou zaměstnavatelé plnit následujícími třemi různými způsoby nebo jejich kombinací: zaměstnáváním OZP, náhradním plněním, tj. odebíráním výrobků nebo služeb od firem zaměstnávajících více než 50 % OZP či od zdravotně postižených **samostatně výdělečně činných osob**, nebo platbou do státní pokladny.

- (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů).

Zaměstnávání zaměstnanců ze zahraničí

Zaměstnavatel působící na území ČR má možnost kromě občanů ČR zaměstnat i pracovníky ze zahraničí. Při zaměstnávání zahraničních pracovníků rozlišuje český právní řád dvě skupiny osob: a) občany EU, Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska a jejich rodinné příslušníky, rovněž rodinné příslušníky občanů ČR, b) občany tzv. třetích států, u kterých platí odlišná pravidla jejich zaměstnávání v ČR. Při zaměstnávání občanů zemí EU a jejich rodinných příslušníků neplatí žádné omezení. Regulace se vztahují na **cizince** z tzv. třetích zemí. V obou případech

musí ovšem zaměstnavatel zaměstnávající zahraniční zaměstnance (i když jsou k němu tito zaměstnanci vysláni zahraničním zaměstnavatelem) plnit tzv. oznamovací a evidenční povinnost. Cizinci z tzv. třetích zemí, kteří nemají volný přístup na trh práce na základě výjimek stanovených zákonem o zaměstnanosti, musejí mít některou z forem pracovního povolení (**zaměstnanecká karta, modrá karta, povolení k zaměstnání**).

➤ (zákon č. 435/2004, o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Zaměstnavatel

Zaměstnavatelem je osoba, pro kterou se fyzická osoba zavázala k výkonu závislé práce v základním pracovněprávním vztahu. Zaměstnavatelem může být jak právnická osoba (např. obchodní společnost), tak osoba fyzická (občan), může jím být také stát (Česká republika, která jedná v pracovněprávních vztazích prostřednictvím organizační složky státu). Na straně zaměstnavatele může vůči **zaměstnanci** vystupovat vždy pouze jediný právní subjekt, v témže pracovněprávním vztahu nemůže mít zaměstnanec více než jednoho zaměstnavatele.

Zaměstnavatel – důchodové pojištění

Zaměstnavatelem je pro účely **důchodového pojištění** právnická či fyzická osoba, která zaměstnává jiné fyzické osoby. Zaměstnavatelem je rovněž osoba, k níž jsou fyzické osoby ve vztahu zakládajícím účast na důchodovém pojištění, nebo organizační složka státu či organizační složka právnické osoby se sídlem ve státě, se kterým Česká republika nemá uzavřenou **mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení** (pokud tato organizační složka je zapsaná v obchodním rejstříku a zaměstnává na území České republiky vedoucí **zaměstnance**). Zaměstnavatel má ve vztahu k důchodovému pojištění celou řadu povinností. Především je povinen vést a předkládat orgánům sociálního zabezpečení záznamy o skutečnostech důležitých pro stanovení **nároku na důchod**, nároku na **výplatu důchodu** a pro výpočet výše **důchodu** zaměstnance a v případě změny těchto skutečností do osmi dnů změnu hlásit orgánu sociálního zabezpečení.

Zánik nemocenského pojištění

Nemocenské pojištění zaniká **zaměstnanci v pracovním poměru** dnem skončení **zaměstnání**.

Dále nemocenské pojištění zaniká:

1. smluvnímu zaměstnanci dnem skončení práce pro smluvního **zaměstnavatele**;
2. soudci dnem skončení výkonu funkce;
3. členu zastupitelstva dnem skončení funkce nebo zániku mandátu;
4. poslanci a senátoru Parlamentu České republiky dnem zániku mandátu;
5. **osobě pečující a osobě v evidenci** dnem, od kterého nenáleží **odměna pěstouna** (s výjimkou **dočasné pracovní neschopnosti** nebo nařízené **karantény**);
6. odsouzenému dnem odvolání z výkonu práce;
7. společníkovi společnosti s ručením omezeným a komanditistovi komanditní společnosti, pokud pro ni vykonává práci mimo pracovně-

právní vztah, dnem ukončení výkonu této práce;

8. osobě pověřené obchodním vedením na základě smluvního zastoupení dnem zrušení pověření k obchodnímu vedení;

9. likvidátorovi dnem ukončení funkce.

Pojištění zaměstnanců činných na základě dohody o provedení práce a v zaměstnání malého rozsahu zaniká odchylně, podrobnosti jsou uvedeny v těchto heslech. Při poklesu výše sjednaného příjmu v zaměstnání pod hranici příjmu rozhodnou pro účast na nemocenském **pojištění** (2 500 Kč měsíčně v roce 2015), tj. při sjednání nižšího příjmu nebo při změně výše **rozhodného příjmu** sdělením Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, zaniká účast zaměstnance na pojištění dnem předcházejícím dni, od něhož ke změně došlo.

Zahraničnímu zaměstnanci zaniká pojištění dnem uvedeným v odhláše z pojištění, dnem skončení dobrovolné účasti na **důchodovém pojištění**, dnem skončení zaměstnání v České republice nebo prvním dnem kalendářního měsíce, za který nebylo zapláceno pojistné nebo bylo zapláceno v nižší částce.

Pojištění zaniká zaměstnancům také dnem nástupu výkonu trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence.

Osobě samostatně výdělečně činné zaniká pojištění dnem uvedeným v odhláše z pojištění, dnem skončení samostatné výdělečné činnosti, dnem zániku oprávnění nebo pozastavení výkonu samostatné výdělečné činnosti nebo prvním dnem kalendářního měsíce, za který nebylo zapláceno pojistné ve stanovené lhůtě nebo bylo zapláceno v nižší částce, a dnem nástupu výkonu trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence.

Započitatelný příjem – nemocenské pojištění

Započitatelný příjem je příjem, jenž se započítává pro účely **nemocenského pojištění**. Jde o příjem, který se podle zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, zahrnuje do **vyměřovacího základu** pro pojistné na **důchodové pojištění**.

Zařízení sociálních služeb

Pojem zařízení sociálních služeb označuje místo, ve kterém se poskytují **ambulantní** a **pobytové sociální služby**. Pojem je obecně i v platné právní úpravě používán především pro označení prostor pro poskytování služby nebo služeb a jejich různých charakteristik (na příslušném místě nabízené služby, podmínky jejich poskytování, provozní otázky, kapacita, využívání apod.).

V mnoha případech je účelné získat bližší informace právě o zařízení sociálních služeb. Jde ale o odlišné informace, než jaké lze získat o **sociálních službách**, a tyto dvě skupiny informací nelze zaměňovat. Stěžejním pojmem, nástrojem a právní kategorií jsou sociální služby. Zařízení sociálních služeb (pojem, právní kategorie, údaje o nich atd.) jsou spíše doplňkovou kategorií (v legislativě jsou zakotveny především jako pojem usnadňující možnost charakterizovat sociální služby podle místa jejich poskytování, protože bez použití tohoto pojmu by pro tyto účely bylo možné používat jen poměrně složité a obtížně srozumitelné větné formulace; kromě toho je ale používání pojmu v právní úpravě i v praxi poměrně jen velmi omezené).

Důležité je také to, že různým **druhům sociálních služeb** nelze přiřadit více typů zařízení sociálních služeb. Zařízení sociálních služeb tak nepředstavuje „třídící charakteristiku“, podle které by bylo možné sociální služby dále dělit do dalších podskupin (jako je tomu např. u druhu

sociální služby, **formy poskytování sociálních služeb** apod.). Opačně ale platí, že v jednom zařízení sociálních služeb může být poskytováno více sociálních služeb. V platné právní úpravě je rozlišeno 20 druhů zařízení sociálních služeb. V právní úpravě je také zakotvena možnost zřídit zařízení, která kombinují činnosti dvou nebo více z těchto 20 druhů zařízení sociálních služeb (tato kombinovaná zařízení jsou v právní úpravě označována jako „mezigenerační a integrovaná centra“).

➤ (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Zastoupení

Příjemcem důchodu může být sám oprávněný nebo jím může být zástupce, případně i zvláštní příjemce určený v zákonem stanovených případech obecním úřadem. Zastoupení se týká situace nezletilých osob (tedy do 18 let) nebo zletilých osob, u kterých rozhodl soud o omezení svéprávnosti. Zástupcem osoby je u nezletilých jejich zákonný zástupce. Zákonným zástupcem dítěte jsou většinou rodiče. Může to být rovněž **poručník** či **osvojitel**. Pokud je důchod přiznán nezletilé osobě, Česká správa sociálního zabezpečení provádí **výplatu důchodu** podle pokynu zákonného zástupce. Ten může požádat o výplatu důchodu v hotovosti, na svůj bankovní účet nebo na účet nezletilého, který mu zřídí. Po 18. roku věku může oprávněný (nebo dosavadní příjemce) požádat Českou správu sociálního zabezpečení a určit způsob výplaty důchodu podle své vůle. Pokud tak neučiní, Česká správa sociálního zabezpečení dále vyplácí důchod stejnému příjemci důchodu jako dosud.

Zástupcem u zletilých, kteří nejsou plně svéprávní, je soudem ustanovený opatrovník. Při výplatě důchodu Česká správa sociálního zabezpečení zasílá **důchod** příjemci důchodu podle rozhodnutí opatrovníka, pokud soud omezil ve svém rozhodnutí opatrovanému právo hospodařit s důchodem. Opatrovník může požádat o výplatu důchodu v hotovosti, na svůj bankovní účet nebo na účet opatrovaného, s nímž má dispoziční právo. Musí však vždy používat důchod ve prospěch opatrované osoby, případně ve prospěch osob, které je opatrovaný povinen vyživovat.

Zcela mimořádné podmínky

Pojem zcela mimořádné podmínky má v současnosti význam pro osobu s přiznaným **invalidním důchodem** třetího stupně. Jestliže jí totiž byl přiznán **invalidní důchod** třetího stupně s tím, že je za zcela mimořádných podmínek schopna **výdělečné činnosti**, má nárok na zařazení do evidence **uchazečů o zaměstnání** na úřadu práce. Výrok o tom, zda osoba invalidní ve třetím stupni je schopna výdělečné činnosti za zcela mimořádných podmínek, činí **posudkový lékař** a je součástí posudku o invaliditě. Zcela mimořádnými podmínkami se rozumějí zásadní úprava pracovních podmínek, pořízení a využívání zvláštního vybavení pracoviště, zvláštní úpravy stávajících strojů, nástrojů, používání zvláštních pomůcek nebo každodenní podpora nebo pomoc na pracovišti formou **předčitatelských služeb**, **tlumočnických služeb** nebo pracovní asistence.

Zdravotní postižení

Zdravotním postižením je omezení fyzických, duševních nebo smyslových schopností osoby, které má nepříznivý vliv na život člověka. Příčinami mohou být například nemoc či úraz. V sociálním zabezpečení má zdravotní postižení význam, pokud je takového charakteru, že jde o **dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav**.

Zjišťovací lékařská prohlídka

Při zjišťovací lékařské prohlídce je zdravotní stav zjišťován především za účelem stanovení nároku na dávku nebo **průkaz osoby se zdravotním postižením** nebo status **osoby zdravotně znevýhodněné**. Zdravotní stav posuzované osoby při lékařské prohlídce zjišťuje **posudkový lékař okresní správy sociálního zabezpečení**. Ten hodnotí zprávy od odborných lékařů a vyhodnocuje další zjištění, popř. je oprávněn posuzovanou osobu vyšetřit. Výsledkem prohlídky není rozhodnutí o nároku, ale posudek o zdravotním stavu. Ten slouží jako podklad pro rozhodnutí o nároku.

Zkrácená podpůrčí doba – nemocenské pojištění

V některých případech je **podpůrčí doba** u **nemocenského**, tj. doba, po kterou lze nemocenské poskytnout, zkrácena. Jde např. o poživatele starobních důchodů a invalidních důchodů pro **invaliditu** třetího stupně, o studenty, jež jsou v době studia zaměstnáni jen po dobu prázdnin, nebo o **zaměstnance**, kteří si sjednali **zaměstnání** jen na dobu dovolené z jiného zaměstnání.

Nemocenské se u poživatelů starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně vyplácí od 15. kalendářního dne trvání **dočasné pracovní neschopnosti** po dobu nejvýše 70 kalendářních dnů, nejdéle však do dne, jímž končí pojištěná činnost. Podpůrčí doba činí u těchto pojištěnců 70 dnů i při více pracovních neschopnostech v jednom roce.

Nemocenské ze zaměstnání sjednaného studentem jen na dobu prázdnin nebo jejich část se vyplácí nejdéle do dne, kdy měla skončit doba tohoto zaměstnání. Nemocenské ze zaměstnání sjednaného jen na dobu dovolené se vyplácí nejdéle do konce dovolené.

Zkrácené řízení – nemocenské pojištění

Při zkráceném řízení **okresní správa sociálního zabezpečení** na základě písemné žádosti o dávku (doložené potřebnými doklady) vypočte a vyplátí dávku, aniž proběhne obvyklé správní řízení a vydávání písemného rozhodnutí. Zkrácené řízení probíhá pouze v nesporných případech přiznání nároku na dávku, změně výše dávky nebo zániku nároku na dávku. Při zkráceném řízení obdrží pojištěnec písemné oznámení, dávka se vyplátí nebo se zastaví její výplata. Pokud pojištěnec nesouhlasí s výsledkem zkráceného řízení, může podat žádost o vydání rozhodnutí o dávce podle správního řádu. Při zkráceném řízení se dávka vyplátí nejpozději do jednoho měsíce poté, co byla okresní správě sociálního zabezpečení doručena žádost o dávku se všemi potřebnými doklady.

Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím je označení pro jednu z činností při poskytování sociálních služeb. Tato činnost je vykonávána při poskytování 25 z celkového počtu 33 **druhů sociálních služeb** a u různých druhů sociálních služeb může mít odlišné zaměření, obsah (tj. konkrétní úkony, které jsou při vykonávání této činnosti prováděny) a cíle. Činnost zahrnuje tyto různé úkony nebo jejich skupiny (u některých druhů sociálních služeb připadají v úvahu dvě nebo více uvedených možností nebo jejich částí):

- zprostředkování navazujících služeb,
- doprovázení do různých veřejných nebo jiných institucí (škola, školské zařízení, zaměstnání, lékař, volnočasové aktivity, orgány veřejné

moci, instituce poskytující veřejné služby),

- podpora a pomoc při využívání běžně dostupných služeb a informačních zdrojů,
- podpora při získávání návyků souvisejících se zařazením do běžného společenského prostředí,
- nácvik (např. různé schopnosti, chování v různých společenských situacích, případně různé způsoby komunikace, kontaktu a práce s informacemi),
- pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou,
- tlumočení poskytované osobám se smyslovým postižením,
- aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí
- a zájmové, vzdělávací a volnočasové aktivity.

➤ (vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Zprostředkování zaměstnání

Zprostředkováním zaměstnání se rozumí 1. vyhledání **zaměstnání** pro osobu, která se o práci uchází, a vyhledání **zaměstnanců** pro **zaměstnavatele**, jenž hledá nové pracovní síly, 2. zaměstnávání osob za účelem jejich dočasného umístění k výkonu práce u jiného zaměstnavatele, který práci přiděluje a dohlíží na její provedení, 3. poradenská a informační činnost v oblasti pracovních příležitostí. Zaměstnání mohou zprostředkovávat, za podmínek stanovených zákonem, krajské pobočky Úřadu práce ČR nebo právnické či fyzické osoby, které mají povolení k příslušné formě zprostředkování zaměstnání (viz **agentura práce**). Krajské pobočky Úřadu práce ČR mohou provádět pouze zprostředkovatelskou činnost uvedenou v bodech 1 a 3, agentury práce navíc i zprostředkovatelskou činnost uvedenou v bodě 2.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Způsob výplaty dávek – nemocenské pojištění

Nemocenské, ošetrovné, peněžitou pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství vyplácí **okresní správa sociálního zabezpečení**, která rozhoduje i o přiznání dávky. Dávka je vyplacena do jednoho měsíce od dodání všech dokladů potřebných k přiznání **nároku na výplatu dávky**. Dávky jsou vypláceny na účet vedený u banky (tento účet určí pojištěnec při uplatňování nároku na výplatu dávky) nebo poštovní poukázkou (doručení u poštovní poukázky hradí příjemce). Při změně čísla účtu či adresy je příjemce dávky povinen změnu oznámit písemně nebo osobně. Výplata dávky je provázena zprávou pro příjemce, obsahující informace o druhu vyplácené dávky, její denní výši, výši **denního vyměřovacího základu** a době, za kterou byla dávka vyplacena. Pokud žadatel nesouhlasí s rozhodnutím okresní správy sociálního zabezpečení, může podat písemnou žádost o vydání správního rozhodnutí o dávce, kde uvede důvody nesouhlasu. Tuto písemnou žádost je třeba podat na adresu okresní správy sociálního zabezpečení, která dávku vyplatila, do 30 dnů ode dne výplaty dávky nebo do 30 dnů ode dne doručení zprávy pro příjemce dávky. Na základě žádosti pak okresní správa sociálního zabezpečení jeho nárok na dávku znovu posoudí, tento-krát ovšem v klasickém správním řízení.

Zvláštní příjemce dávky – nemocenské pojištění

Zvláštní příjemce dávky se ustanovuje v případě, že **pojištěnec** nebo jeho zákonný zástupce nemůže ze zdravotních nebo jiných závažných důvodů dávku přijímat. Zvláštního příjemce ustanovuje **orgán nemocenského pojištění**. Může jím být fyzická i právnická osoba, pokud s ustanovením zvláštním příjemcem souhlasí. S ustanovením zvláštního příjemce musí souhlasit i pojištěnec s výjimkou situace, kdy není vzhledem ke svému zdravotnímu stavu schopen takové vyjádření podat. Zvláštní příjemce je povinen uplatnit nárok na výplatu dávky náležející pojištěnci bez zbytečného odkladu, používat vyplacenou dávku podle pokynů pojištěnce, a nemůže-li pojištěnec takový pokyn dát, je povinen ji používat ve prospěch pojištěnce a osob, jež je pojištěnec povinen vyživovat, a na žádost pojištěnce nebo orgánu nemocenského pojištění, který jej ustanovil, podat písemné sdělení o úkonech, jež učinil, a písemné vyúčtování dávky, která mu byla vyplacena.

Orgán nemocenského pojištění rozhodnutí o ustanovení zvláštního příjemce zruší, pokud odpadly důvody, pro které byl zvláštní příjemce ustanoven nebo pokud zvláštní příjemce neplní své povinnosti.

Zvýšená péče při zprostředkování zaměstnání

V případě ztráty **zaměstnání** se může každá fyzická osoba obrátit na krajskou pobočku Úřadu práce ČR se žádostí o **zprostředkování zaměstnání**. Zvýšená péče při zprostředkování zaměstnání se věnuje **uchazečům o zaměstnání**, kteří ji pro svůj zdravotní stav, věk, péči o dítě nebo z jiných vážných důvodů potřebují. Ke zvýšení možnosti uplatnění uchazeče o zaměstnání na trhu práce slouží tzv. **individuální akční plán**, který vypracovává krajská pobočka Úřadu práce ve spolupráci s uchazečem o zaměstnání.

➤ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů)

Žádost o důchod

Při dosažení **nároku na důchod** nedochází k **přiznání důchodu** automaticky, ale je třeba podat žádost o důchod. Žádost se podává nejdříve čtyři měsíce předem, od kterého se žadatel chystá požádat o přiznání důchodu. Žádost sepisuje s klientem **okresní správa sociálního zabezpečení** příslušná podle místa trvalého pobytu žadatele (v Praze žádost sepisuje Pražská správa sociálního zabezpečení a v Brně Městská správa sociálního zabezpečení), u příslušníků ozbrojených sil a pozůstalých po nich jsou určité odchylky.

Výši **důchodu** spočítají pracovníci ústředí České správy sociálního zabezpečení. Při podání žádosti o důchod si občan zvolí způsob **výplaty důchodu** s tím, že může kdykoliv později požádat o změnu. Lze zažádat i o výplatu důchodu zpětně od vzniku nároku na důchod. Výplata důchodu může být přiznána až pět let zpětně (s výjimkou **předčasného důchodu**).

Při podání žádosti o důchod je třeba povinně předložit občanský průkaz (u cizinců pas nebo povolení k pobytu). Další doklady předkládá žadatel, pokud je to třeba. Jde zejména o doklady o studiu nebo učení (i nedokončeném), o výkonu vojenské služby, prokazující **výchovu dětí** nebo **péči o děti** (rodný list, rozhodnutí o době a rozsahu péče – pokud bylo v minulosti vydáno), prokazující **péči o závislou osobu** (dříve označovanou jako bezmocná osoba), potvrzení **zaměstnavatele** o vyplácených náhradách za ztrátu na výdělek po skončení **pracovní neschopnosti** náležející za **pracovní úraz (nemoc z povolání)**, potvrzení zaměstnavatele o zvláštním příspěvku horníkům vypláceném před rokem 1996

a doklady prokazující **zaměstnání** v cizině. Pokud občan požaduje **výplatu důchodu** na účet u peněžního ústavu, musí k žádosti přiložit vyplněný a bankou potvrzený tiskopis „Žádost o zařízení výplaty důchodu poukazem na účet“. Jestliže České správě sociálního zabezpečení chybějí záznamy o některých **dobách pojištění** žadatele, předkládají se náhradní doklady, které je prokazují – potvrzení zaměstnavatele, pracovní smlouvy, svědecká prohlášení atd. Zaměstnavatel předkládá na vyžádání okresní správy sociálního zabezpečení **evidenční list důchodového pojištění** z posledního zaměstnání.

Při podání žádosti o **vdovský důchod**, **vdovecký důchod** nebo **sirotčí důchod** se předkládá především občanský průkaz (u cizinců pas), úmrtí list zesnulého, oddací list, případně rodné listy dětí. O případných dalších dokladech předkládaných k žádosti je možné se informovat při sepisování žádosti o důchod.

Životní minimum

Životní minimum je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Je vyšší než **existenční minimum**, které plní rozdílnou funkci. Životní minimum je rozhodující při posuzování **hmotné nouze**. Částky životního minima jsou odstupňovány podle pořadí osob v domácnosti a věku **nezaopatřeného dítěte** (dětí). Hlavní využití je při zjišťování nároku na dávky, které zabezpečují adresnou pomoc rodinám s dětmi ve stanovených sociálních situacích (**přídavek na dítě**, **porodné**, **dávka péstounské péče** atd.). Využití má ale i v soudní praxi pro stanovení alimentčních povinností, v případě exekucí pro nezabavitelné částky atd. Stejně jako existenční minimum v sobě nezahrnuje nezbytné náklady na bydlení.

➤ (zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu)

Životní pojištění

Životní pojištění je kromě **doplňkového penzijního spoření** součástí třetího pilíře důchodového systému. Jde o pojistnou smlouvu mezi klientem a pojišťovnou, ve které se pojišťovna zavazuje zaplatit určenou peněžní částku (jednorázově či v pravidelných splátkách) pojištěné osobě v případě definovaných životních situací a klient platí za tuto smlouvu v pravidelných dohodnutých intervalech pojistné. Smlouvy o životním pojištění jsou upraveny zejména zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, a smlouvy s platností od 1. 1. 2014 se řídí občanským zákoníkem (zákon číslo 89/2012 Sb.). Pojistné na životní pojištění je do výše stanoveného limitu daňově uznatelné pro odpočet ze základu pro daň z příjmu podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu v platném znění při splnění podmínky, že smlouva je sjednána na minimálně pět let a minimálně do 60 let věku.

Účelová neperiodická publikace

**SLOVNÍK
SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ
2015**



Vyšlo v roce 2015,
vydání první, 130 stran, 10 600 výtisků.
Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR,
Na Poříčním právu 1, 128 01 Praha 2
jako neprodejnou účelovou publikaci.

ISBN 978-80-7421-114-0
Neprodějně



www.mpsv.cz

facebook.com/mpsvcz • twitter.com/mpsvcz